

**T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EKONOMİ VE FİNANS ANA BİLİM DALI
BANKACILIK VE SİGORTA İŞLETMECİLİĞİ**

**RİSK SERMAYESİ OLUŞUMUNDA KATILIM BANKACILIĞININ
ROLÜ VE ETKİSİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Aydoğan OKUMUŞ**

**Tez Danışmanı
Yrd. Doç. Dr. Ali İhsan ÖZEROĞLU**

İSTANBUL-2013

**T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EKONOMİ VE FİNANS ANA BİLİM DALI
BANKACILIK VE SİGORTA İŞLETMECİLİĞİ**

**RİSK SERMAYESİ OLUŞUMUNDA KATILIM BANKACILIĞININ
ROLÜ VE ETKİSİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Aydoğan OKUMUŞ**

**Tez Danışmanı
Yrd. Doç. Dr. Ali İhsan ÖZEROĞLU**

İSTANBUL-2013

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

Yüksek Lisans Tez Onay Belgesi

Enstitümüz Ekonomi ve Finans Anabilim Dalı Bankacılık ve Sigorta İşletmeciliği Yüksek Lisans Programı Y1112.010026 numaralı öğrencisi **Aydoğan OKUMUŞ**'un "**Risk Sermayesi Oluşumunda Katılım Bankacılığının Rolü ve Etkisi**" adlı tez çalışması Enstitümüz Yönetim Kurulunun 20.06.2013 tarih ve 2013/15 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından *aykırılığı* ile Tezli Yüksek Lisans tezi olarak *kabul* edilmiştir.

Öğretim Üyesi Adı Soyadı

İmzası

Tez Savunma Tarihi : 28.16.1.2013

1) Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Ali İhsan ÖZEROĞLU

2) Jüri Üyesi : Prof. Dr. Gülümser ÜNKAYA

3) Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Nurhan TALEBİ

.....

.....

.....

Not: Öğrencinin Tez savunmasında **Başarılı** olması halinde bu form **imzalanacaktır**. Aksi halde geçersizdir.

ÖN SÖZ

Dünya'da adı "İslami bankacılık" olarak geçen faizsiz bankacılığın Türkiye'deki adı "Katılım Bankacılığı" dır. Katılım bankalarının ismi kuruldukları tarihten 2005 Kasım ayına kadar "Özel Finans Kurumu" olmuştur. 2005 Kasım ayında yürürlüğe giren 5411 sayılı Bankacılık Kanunu ile "Katılım Bankası" olarak değişmiştir. Katılım bankası adı, bu bankaların kar ve zarara katılma esasına göre çalışmalarından esinlenerek bulunmuştur.

İslam'da değer üreten en önemli unsurlar, teşebbüs ve emektir. Emeksiz gelir elde etmenin önlenmesi, faizin yasak edilmesinin nedenlerinden biridir. Ayrıca, ekonomik hayatta bireyin asli rolünün borç ilişkisi ya da tüketim sürecinde değil, üretim sürecinde olması islamın düşünce yapısının gereğidir. Bu süreç, üretimde ve ticaretle kar ve zararın paylaşımı yani iş ortaklıkları mekanizması ile yürümektedir. İş ortaklıkları fırsat eşitliği oluşturmanın önemli araçlarından biridir.

Katılım Bankaları risk esasına göre çalışmaktadır. İnsanın ve doğanın tabiatında olan risk unsurunun ekonomide, mali sistemde bankacılıkta da olması gerekir. Bu yüzden; gerek risk sermayesi kurumları, gerekse benzer sistemle çalışan katılım bankalarının "doğaya ve doğala" daha uygun olduğu hususu, dikkate alınması gereken bir konudur.

Tezimin amacı; Risk sermayesi oluşumunda Katılım Bankacılığının rolü ve etkisini göstermesi açısından, Katılım Bankacılığı ile birlikte Risk sermayesi ve Katılım Bankacılığının finansman yöntemlerinden Mudaraba ve Müşaraka açıklanmıştır. Mudaraba'nın Risk sermayesi finansman yöntemi ile olan işlevsel benzerliği üzerine durulmuştur. Faizsiz finansmanda mudaraba tekniğinin, gerçekte, ismi konmamış Risk sermayesi olduğu ortaya konmuştur.

Çalışmamı hazırlamam esnasında gösterdikleri müsamaha ve katkıdan dolayı tez danışmanım Yrd. Doç. Dr. Ali İhsan ÖZEROĞLU'na

sonsuz yardım ve tecrübelerinden yararlandığım kardeşim Vefa OKUMUŞ'a ve en büyük desteğim olan eşim Selin OKUMUŞ'a minnet ve şükranlarımı sunuyorum.

Haziran 2013

Aydoğan OKUMUŞ
(Bankacı)

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖN SÖZ	i
İÇİNDEKİLER	iii
ŞİMGELER VE KISALTMALAR	vi
TABLolar	vii
ŞEKİLLER	ix
GİRİŞ	1
1. KATILIM BANKACILIĞI	3
1.1. KATILIM BANKACILIĞININ TARİHSEL GELİŞİMİ.....	3
1.1.1. Dünyada Katılım Bankacılığı.....	3
1.1.1.1 Katılım Bankalarının Tabi Olduğu Bankacılık Mevzuatı	16
1.1.1.2 Bankacılık Kanunda Katılım Bankaları İle İlgili Özel Hükümler*	17
1.1.2. Konvansiyonel Bankacılık Karşısında Katılım Bankacılığı Ve Arasındaki Farklar	19
1.1.2.1 Katılım Bankaları ile Klasik Bankalar Arasındaki Farklar	20
1.1.2.2 Katılım Bankalarının Fon Toplama ve Fon Kullandırma işlemlerinde Klasik Bankacılıktan İşleyiş Farkı	21
1.2. TÜRKİYE’DE ÖZEL FİNANS KURUMLARINDAN KATILIM BANKACILIĞINA GEÇİŞ SÜRECİ	22
1.2.1. Özel Finans Kurumları.....	22
1.2.1.1 Özel Finans Kurumlarının Kuruluşu	23
1.2.2. Faaliyetten Çekilen Finans Kurumları	24
1.2.3. Günümüzde Faaliyet Gösteren Katılım Bankaları	25
1.2.3.1 Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş.	26
1.2.3.2 Asya Katılım Bankası A.Ş. (Bank Asya)	27
1.2.3.3 Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş.	28
1.2.3.4 Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş.	29
1.2.4. Katılım Bankalarının Sunduğu Hizmetler.....	29
1.3. KATILIM BANKALARININ FON TOPLAMA YÖNTEMLERİ	31
1.3.1. Özel Cari Hesaplar	31
1.3.2. Katılma Hesapları	32
1.4. KATILIM BANKALARININ FİNANSMAN YÖNTEMLERİ.....	33
1.4.1. Murabaha	33
1.4.2. Müşaraka	36
1.4.2.1 Normal Müşaraka	37
1.4.2.2 Müşaraka-i Mutenakısa (Azalan Ortaklık)	38
1.4.3. Mudaraba	38
1.4.4. İcare (Kiralama, Leasing)	41
1.4.5. Karz-ı Hasen	42
1.4.6. Selem ve Selef.....	43
1.4.7. Muzaraa ve Müsakaat	44

1.4.8. İstisna	44
1.4.9. Sukuk	44
1.4.10. Teverruk	45
1.4.11. Komodite.....	46
1.5. KATILIM BANKALARININ FON KULLANDIRMA YÖNTEMLERİ	47
1.5.1. Kurumsal Finansman Desteği (Murabaha Finansmanı).....	47
1.5.2. Kar ve Zarar Ortaklığı Yatırımı (Müşaraka Finansmanı)	49
1.5.3. Finansal Kiralama (İcare, Leasing).....	49
1.5.4. Mal Karşılığı Vesaikin Finansmanı	50
1.5.5. Ortak Yatırımlar	51
1.5.6. Bireysel Finansman Desteği.....	52
1.5.7. Gayrinakdi Krediler	53
1.5.8. Gelire Endeksli Senetler.....	53
1.6. DİĞER FAİZSİZ BANKACILIK ENSTRÜMANLARI.....	54
1.6.1. Tekafül	54
1.6.2. Kıymetli Madenlere Dayalı İşlemler.....	56
1.6.3. Uluslararası Bankacılık ve Kambiyo İşlemleri	57
1.6.4. Vadeli Döviz İşlemleri – Forward	57
1.7. KATILIM BANKALARININ AYIRT EDİCİ ÖZELLİKLERİ.....	58
1.7.1. Kar ya da zarara katılım	58
1.7.2. Reel Sektöre Destek	59
1.7.3. Risk Paylaşım Esası	61
1.7.4. Sosyal Yönleri.....	62
1.7.5. Ekonomik İstikrara Katkı.....	63
2. RİSK SERMAYESİ OLUŞUMUNDA KATILIM BANKACILIĞI.....	67
2.1. RİSK SERMAYESİ TANIMI.....	67
2.1.1. Risk Sermayesi ve Girişim Sermayesi Karşılaştırılması.....	70
2.2. RİSK SERMAYESİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ	71
2.3. TÜRKİYE’DE RİSK SERMAYESİNİN HUKUKİ YAPISI	75
2.3.1. Risk Sermayesi Yatırım Ortaklıklarının Kuruluş Şartları.....	76
2.4. RİSK SERMAYESİNİN GENEL ÖZELLİKLERİ	77
2.5. RİSK SERMAYESİ MODELİNİN ÇALIŞMA AŞAMALARI.....	79
2.6. RİSK SERMAYESİNİN TARAFLARI	82
2.6.1. Mucitler	82
2.6.2. Girişimciler	83
2.6.3. Risk Sermayedarı	84
2.7. RİSK SERMAYESİNDEKİ RİSK FAKTÖRLERİ.....	86
2.7.1. Teknolojik Risk.....	87
2.7.2. Üretim Riski	87
2.7.3. Pazarlama Riski.....	88
2.7.4. Yönetim Riski	88
2.7.5. Demode Olma Riski.....	88
2.7.6. Finansman Riski.....	89
2.8. RİSK SERMAYESİNİN İŞLEVLERİ.....	89
2.9. TÜRKİYE’DE RİSK SERMAYESİNDEN BEKLENEN YARARLAR.....	90
2.10. TÜRKİYE’DE RİSK SERMAYESİ HUSUSUNDA KARŞILAŞILAN SORUNLAR	93

2.11. MUDARABA FİNANSMANI VE MÜŞAREKE FİNANSMANI.....	95
2.11.1. Mudaraba finansmanı ve Özellikleri.....	95
2.11.2. Muşaraka Finansmanı ve Özellikleri	98
2.11.3. Mudaraba ve Muşaraka Finansmanı Arasındaki Farklar	100
2.11.4. Mudarabada Dikkat Edilecek Noktalar	101
2.11.5. Mudaraba Finansmanının Ekonomideki Rolü	102
2.12. MUDARABA FİNANSMANI VE RİSK SERMAYESİNİN İŞLEVSEL BENZERLİĞİ	104
2.13. TÜRKİYE’DE RİSK SERMAYESİ SEKTÖRÜNÜN GELİŞTİRİLMESİNDE KATILIM BANKACILIĞI	109
2.14. KATILIM BANKACILIĞININ RİSK SERMAYESİ OLUŞUMUNDA UYGULAMADAKİ SORUNLARI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ.....	110
2.14.1. İslam Bankalarının Yatırım Portföyünde, Mudaraba ve Muşarakanın Çok Cüzi Bir Yer Tutmasının Nedenleri	113
2.14.2. Mudaraba ve Muşaraka Yatırımlarını Yaygınlaştırmaya Yönelik Tedbirler.....	114
3. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	117
KAYNAKÇA	120

SİMGELER VE KISALTMALAR

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ABG	: Albaraka Bankacılık Grubu
AFK	: Anadolu Finans Kurumu
AR-GE	: Araştırma Geliştirme Faaliyetleri
A.S.O	: Ankara Sanayi Odası
A.Ş.	: Anonim Şirket
B.A.E	: Birleşik Arap Emirlikleri
BDDK	: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
C.	: Cilt
CFB	: Federal Bankalar Komisyonu
DESİYAB	: Devlet Sanayi ve İşçi Yatırım Bankası
DMI	: Dar Al – Maal Al –İslam
EVCA	: Avrupa Risk Sermayesi Şirketleri Derneği
FFK	: Faisal Finans Kurumu
GCC	: Körfez İşbirliği Konseyi
GES	: Gelire Endeksli Senetler
GSYO	: Girişim Sermayesi Yatırım Ortaklığı
Hz.	: Hazreti
IDB	: İslam Kalkınma Bankası
IFSL	: Uluslararası Finans Servisi Londra
IFC	: Uluslararası Finans Kurumu
IFK	: İhlas Finans Kurumu
ITO	: İstanbul Ticaret Odası
İMKB	: İstanbul Menkul Kıymetler Borsası
KAP	: Kamuoyu Aydınlatma Platformu
KDV	: Katma Değer Vergisi
KFH	: Kuveyt Finans Evi
KGF	: Kredi Garanti Fonu
KİT	: Kamu İktisadi Teşebbüsleri
KOBİ	: Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler
KOSGEB	: Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı
K/Z	: Kar-Zarar
KZOB	: Kar Zarar Ortaklığı Belgesi
LMH	: Liquidity Management House
m.d.	: Madde
NASDAQ	: Amerikada Gelişmekte Olan Şirketler Piyasası
NVCA	: Amerika Birleşik Devletleri, Ulusal Risk Sermayesi Birliği
NCB	: The National Commercial Bank
ÖFK	: Özel Finans Kurumları
r.a.	: Radiyellahu anha
RS	: Risk Sermayesi

RSYO	: Risk Sermayesi Yatırım Ortaklığı
s.	: Sayfa
S	: Sayı
SEP	: Saudi Export Program
s.a.v.	: Sallallahu aleyhi ve sellem
SSBC	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
SPK	: Sermaye Piyasası Kurulu
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
TFKB	: Türkiye Finans Katılım Bankası
TKBB	: Türkiye Katılım Bankaları Birliği
TMSF	: Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu
TTGV	: Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı
TTK	: Türk Ticaret Kanunu
TÜSİAD	: Türkiye Sanayici ve İşadamları Derneği
WFU	: Wagnis Financier Ungesellschaft

TABLÖLAR**Sayfa**

Tablo 2.1 : Albaraka Türk Ortaklık Yapısı (Albaraka Türk, 2013).....	27
Tablo 2.2 : Bank Asya Sermaye ve Ortaklık Yapısı (Bank Asya, 2013).....	28

ŞEKİLLER

Sayfa

Şekil 1.1	2012 Eylül Ayı Global İslami Bankacılık Varlık Payı (KFHR, 2012)	5
Şekil 1.2	2010 Yılı Dünya’da Faizsiz Bankacılık (TKBB, 2011).....	13
Şekil 1.3	Türk Bankacılık Sistemi ve Banka Türleri	14
Şekil 1.4	2000-2012 Katılım Bankalarının Bankacılık Sektöründeki Kullandırılan Fon Payı % (TKBB, 2013).....	15
Şekil 1.5	2008-2012 Eylül Toplam varlıklar ve 2012 Eylül Toplam Varlıklar Pazar Payı (KFHR,2012)	25
Şekil 2.1	Risk sermayesinin çalışma sistemi (EVCA,2000:16)	78
Şekil 2.2	Risk Sermayesinde taraflar (NVCA, 2000: 15)	83
Şekil 2.3	Risk Sermayesi taraflarının ilişkileri(NVCA,2001:17).....	86
Şekil 2.4	Mudaraba uygulaması (TKBB, 2012).....	98
Şekil 2.5	Muşaraka Uygulaması (TKBB, 2012)	100
Şekil 2.6	Mudaraba Üzerine Oturtulmuş Risk Sermayesi Finansman Modelinin Sistem Olarak İşleyişi (TKBB, 2009).	108

GİRİŞ

Katılım bankaları, Türkiye’de 1980’li yıllarda mali sistemimizin kurum ve araçlar yönünden çeşitlenmesi ve derinlik kazanması sürecinde, sisteme katılmış yeni bir finans modelidir. Çeşitli sebeplerle klasik bankalara mevduat olarak gitmeyen tasarrufları yasaların izin verdiği çerçevede kâr veya zarar ortaklığı esasına göre toplayan bu kurumların fonları, ülkemizde uzun vadeli sermaye piyasalarının geliştirilmesine ve derinleştirilmesine ciddi katkılar sağlayabilecek bir tür risk sermayesi (venture capital) niteliğindedir (www.tkbb.org.tr, 2013).

İslam ekonomi literatüründe fonların toplanmasının ve dağıtılmasının faizsiz bir temel üzerine oturma durumunda olduğu çok iyi bilinmektedir. İslam hukuku faizli sistemin yerini alacak şekilde “kâr/zarar ortaklığı” sisteminin çok yaygın bir katılımına işaret eder. İşaret edilen finansal araçlar öz sermaye yapısındaki finansal sözleşme türleri olan mudaraba ve muşarakadır (Bulut, 2009: 16).

Katılım bankaları aynı zamanda, mali sistemden yeterince finansman desteği alamayan çok sayıda küçük ve orta ölçekli işletmeye finansal kiralama yöntemiyle uygun koşullarda yatırım malları temin etmek suretiyle üretimin ve istihdamın artışına, dış ticarete katkı sağlamaktadır. Katılım bankaları, kaynaklarının bir kısmını başta ihracat olmak üzere döviz kazandırıcı hizmetlerin finansmanına tahsis ederek ülkemize döviz girdisi sağlamaktadır. Hemen her sektörde gerçekleştirilen ihracatın finansmanında katılım bankalarının önemli katkısı bulunmaktadır. Katılım bankaları KOBİ'lere doğrudan veya KOSGEB, KGF, Hazine, Eximbank, Kalkınma Ajansları kanalıyla da ulaşabilmektedir (www.tkbb.org.tr, 2013).

Çalışmamızda Kuran başta olmak üzere hadislerden, kitaplardan değerli hocalarımızın makale ve konferanslarından, çeşitli süreli yayınlardan ve internet kaynaklarından faydalanılmıştır. Katılım bankacılığı işlemleri

bizzat yerinde takip edilmiş, TKBB ve Asya Katılım Bankası A.Ş. (Bank Asya) arşivlerinden konu ile pek çok doküman temin edilmiştir.

Çalışmamız iki ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde; Katılım bankacılığı tarihsel gelişimi, Türkiye’de faizsiz finans ve katılım bankacılığı fon toplama, finansman, fon kullandırma yöntemleri ve ayırt edici özellikleri incelemiştir. İkinci bölümde; risk Sermayesinin tarihsel gelişimi, işlevleri tarafları, mudaraba ve muşaraka finansmanı, mudaraba finansmanı ve risk sermayesinin işlevsel benzerliği, risk Sermayesinin gelişiminde katılım bankacılığı, uygulamadaki sorunlar ve çözüm önerileri. Sonuç bölümünde ise genel bir değerlendirme yapılmıştır.

Tezde, Özel Finans Kurumu (ÖFK) tabiri bugünkü adıyla katılım bankacılığıdır. Dolayısı ile ÖFK ve katılım bankası tabirleri aynı kurumları ihtiva etmektedir. Katılım Bankacılığı, uygulandığı ülkenin tanımlamasına göre faizsiz bankacılık, islami bankacılık, katılım bankacılığı (veya daha önceki ismi ile özel finans kurumları) gibi farklı isimlerde ele alınabilmekte veya helal bankacılık gibi ifadelerle isimlendirilebilmektedir. Sistemin temelinde faizsiz finansman ve kâr ve zarara katılım yer aldığı için ülkemiz şartları çerçevesinde bu çalışma boyunca farklı ülkelerdeki uygulamalar için de yine Katılım Bankacılığı tabiri kullanılacaktır. Çalışmanın bazı yerlerinde yine aynı kavramı ifade etmek üzere faizsiz bankacılık ifadelerine de yer verilecektir. Dolayısı ile “katılım bankacılığı” ifadesi sadece Türkiye’deki katılım bankalarını ifade etmemektedir.

Ayrıca; klasik bankalar, konvansiyonel bankalar ve mevduat bankaları faizli bankalar olup, aynı kurumları ihtiva etmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

KATILIM BANKACILIĞI

1.1. KATILIM BANKACILIĞININ TARİHSEL GELİŞİMİ

1.1.1. Dünyada Katılım Bankacılığı

Katılım bankacılığı, Müslüman ülkelerde, dini inançları nedeniyle faiz esasına göre çalışan klasik bankalarla çalışmak istemeyen halkın İslami esaslara göre çalışan bankalara olan taleplerinden ortaya çıkmıştır. Diğer taraftan özellikle petrol fiyatlarının hızlı artışı sonucunda körfezde biriken ve tutarı birkaç trilyon dolara ulaşan petro-dolarların batılı bankalarda tutulması yerine, bu bölgede kurulacak ve İslami esaslara uygun olarak çalışacak bankalarda tutulması fikri benimsenmiştir.

Ayrıca, Müslüman ülkelerde faize hassasiyet nedeniyle yastık altında tutulup ekonomiye girmeyen tasarrufların ekonomiye kazandırılması fikri de yeni bir bankacılık fikrinin doğmasında etkili olmuştur. İslam alimleri, faizsiz ve İslami prensiplere ters düşmeyecek bir bankacılık modeli üzerinde uzun süre çaba göstermişlerdir. Bu çalışmalar sonunda meyvesini vermiş ve kar ve zarara katılma esasına göre fon toplayan, murabaha, kiralama ve ortaklık esasına göre fon kullandıran bir bankacılık modelinin islami esaslara uygun olacağı ve bu prensipleri benimseyen bankaların kurulabileceği sonucuna varmışlardır.

İslam ekonomisi tabirinin ilk ortaya çıkışı 1945 sonrasıdır. Bu tarihlerde bağımsızlık hareketleri sonucu bağımsızlığını kazanan Hindistan'da Müslüman Hint aydınlar yeni bir sistem oluştururken İslam'dan nasıl faydalanacaklarını düşünmeye başlamış, bu alanda çalışmalar birer birer

ortaya çıkmış ve bu ilim adamlarının bir kısmı da dünyaya yayılmış çalışmalarını paylaşmaya başlamışlardır (Tabakoğlu, 2008).

Faizsiz bankacılık dünya da ilk defa 1963-1966 yılları arasında Almanya'daki bir uygulamadan örnek alınarak, Mısırda tasarruf sandığı şeklinde uygulama bulmuştur. Bugünkü modern bankalarla mukayese edilmeyecek derecede küçük ve az fonksiyonlu olan bu bankalar belirli kaynaklardan toplanan fonlarla, fon sahiplerine, küçük esnaf ve çiftçilere faizsiz kredi kullanırmışlardır. 1966 yılında siyasi nedenlerle kapatılan bu bankalar faizsiz bankacığın ilk örneğini oluşturdukları için bütün çalışmalarda yer verilmektedir.

İslam Kalkınma Bankası, modern bankacılık anlayışıyla 1975 yılında kurulan ilk faizsiz bankadır. Türkiye bu bankanın kurucu ve halen en büyük ortakları arasında yer almaktadır. Bu banka bir tür kalkınma bankası niteliğinde olup halktan fon toplamamakta ve fon ihtiyacını üye bankaların koydukları sermayeden ve sermaye artışlarından sağlamaktadır. Fon kullanırken İslami esaslara uygun murabaha, mudaraba, müşaraka yöntemlerini kullanmaktadır. Bankaya halen 56 islam ülkesi üyedir. Bankanın ana gayesi fakir İslam ülkelerinin soyso - ekonomik kalkınmalarına yardımcı olmaktır.

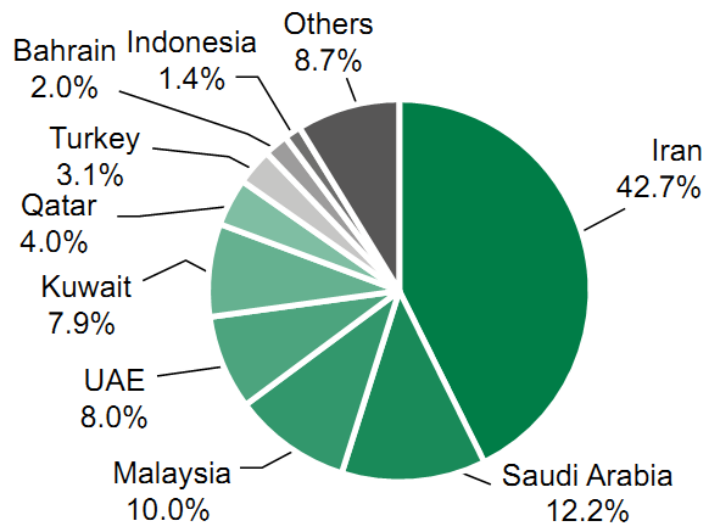
Banka, aynı zamanda İslam ülkelerindeki bazı kamu ve özel sektör projelerine finansal destek vermekte, ortaklıklara katılmakta ve İslam ülkelerinin birbirleri ile olan ticaretini finanse etmektedir. Banka faaliyetleri arasında yatırım malları ithalatı da bulunmaktadır. Bankanın Türkiye'deki katılım bankalarından Kuveyt Türk Katılım Bankasında % 9, Albaraka Türk Katılım Bankasında da % 7.84 oranında ortaklığı bulunmaktadır.

Bu süreçten sonra, İslam Kalkınma Bankasından esinlenerek bugünkü, modern anlamda faaliyet gösteren bankalar kurulmaya başlandı. Önce Dubai Islamic Bank ardından da Abu Duabi Islamic Bank kurulmuştur. Daha sonra hem körfezde hem de uzak doğuda faizsiz bankaların sayısı hızla artmaya başlamıştır.

Bugün katılım bankalarının aktif büyüklüklerinin 700-750 milyar USD'ya ulaştığı ifade edilmektedir. % 15- 20 yıllık büyüme hızına sahiptirler. 70 ülkede 300 banka faaliyet göstermektedir. Bu bankaların önemli bölümü Körfez ve Uzakdoğu bölgesinde yer almaktadır. İran ve Sudan'da bütün bankalar faizsiz bankaya dönüşmüştür

1970'lerden sonra Orta Doğu'ya akmaya başlayan petro-dolarlar katılım bankacılığın gelişmesindeki maddi saik olarak ortaya çıkmıştır. Teorik ve pratik uygulamalar geliştikçe, her ülke kendi sistemini kurmuş ve artan bir trendle bu sistem yayılmıştır. Son yıllardaki petrol fiyatı artışları ve bazı sosyo-politik faktörler bu kurumları küresel finans piyasalarının en hızlı büyüyen segmenti haline getirmiştir. Kısacası, bu akım; Afrika'da Asya'da Avrupa'da ve Güney Amerika'da büyümektedir (Khan and Bhatti, 2008: 41).

Sektör son yıllarda hızla büyüdü ve büyümeye de devam etmesi bekleniyor. İran dışında, GCC ülkeleri 2012 yılı Eylül ayı itibari ile ekteki şekilde de görüleceği gibi, küresel İslami bankacılık aktiflerinin % 34.1 sahiptir. Malezya (% 10, 0) ve Türkiye (% 3,1) izlemiştir.

Şekil 1.1 2012 Eylül Ayı Global İslami Bankacılık Varlık Payı (KFHR, 2012)

Bütün ekonomik göstergeler, gün geçtikçe daha cazip olmaya başlayan faizsiz bankacılığın kritik büyüklüğe ulaştığını ve finans alanında temel bir cüz olduğunu göstermektedir.

Uluslararası alanda katılım bankacılığı ürünlerinin büyüklük ve derinliğinde beklenmeyen artışlar yaşanmaktadır. Sukuk (islami tahvil) tekaful (islami sigorta), risk fonları, varlık ve refah yönetimi, risk ve likidite yönetimi gayrimenkul ve kurumsal finansman alanlarında ciddi atılımlar olmaktadır (Polat, 2009: 84).

Dünyada bulunan 250 tekaful şirketinin 2005 yılı itibariyle yönettikleri prim 2 milyar dolar olup 2015 itibariyle 7.5 milyar dolara ulaşması beklenmektedir (archive.gulfnews.com, 2008).

Türkiye, faizsiz bankacılığın hızla geliştiği bölgenin merkezinde yer almasına rağmen, ürün çeşitliliği olmadığı için bu fırsattan yeterince faydalanamadığı bilinmektedir. Halbuki, Katılım bankacılığında beş büyük pazardan biri olarak görülen Türkiye'deki sukuk pazarı; inşaat, altyapı, yol finansal ürünler, enerji gibi alanlarda Körfez ve Asya ülkelerindeki yatırımcının ilgisini ve dikkatini çekmektedir.

Türkiye'de sukuk yani kira sertifikasına talebin 8-10 milyar dolar arasında olduğunu, arzın ise 2,4 milyar dolarda kaldığını belirten Ernst & Young'ın Küresel İslami Bankacılık Merkezi Başkanı Ashar Nazim "Sukuk ürünlerine büyük bir talep var ama yeterli arz yok. Yeni ürünler sunulursa Türkiye'de Toplam pazarın yüzde 15'ini alabilir. 30 milyar dolar aktif büyüklüğe sahip olan Türkiye'deki katılım bankacılığının 100 milyar dolara 2020 yılında gerçekleşeceğini ve Türkiye'nin sadece konvansiyonel bankacılıkta değil, katılım bankacılığında da finans merkezi olabileceğini belirtiyor" (www.zaman.com.tr, 2013).

Dünyada son 10 yılda 120 milyar dolar "Sukuk" ihracı gerçekleşmiştir. Sukuk ihraçları son 10 yılda global olarak toplamda 120 milyar USD'ye ulaşırken uzun süredir gündemde tutulması ve katılım bankalarınca talep edilmesine rağmen Türkiye'de gerekli yasal izin ve mevzuat düzenlemeleri

ancak 2010 yılında tamamlanabilmiştir. Yüz milyar doların üzerinde bir hacme ulaşan bu piyasadan Türkiye 2010 yılına dek pay alamamıştır. Türkiye’de ilk sukuk uygulaması Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş. tarafından 2010 yılında gerçekleştirilmiştir. LMH (Liquidity Management House) ve Citibank’ın ortak lider düzenleyiciler olarak görev aldığı bu işlemle Kuveyt Türk, özellikle Körfez Bölgesi’nde ve Malezya’da geniş bir uygulama alanı bulan bu finansal ürünü Türkiye ile tanıştırmıştır. 100 milyon USD’lik 24.08.2010 vadeli bu ihraca, ihraç tutarının 1, 5 katı oranında bir talep gelmiş ve nihai getiri yüzde 5.25 olarak gerçekleşmiştir. Sözkonusu tahvil Londra Borsasında işlem görmektedir (www.kuveytturk.com.tr, 2013).

Katılım bankacılığı prensiplerine uygun TL cinsinden 364 gün vadeli Bank Asya Kira sertifikası(sukuk) 27-28 Şubat - 1 Mart tarihlerinde halka arz edildi.

Kira sertifikalarına ilişkin halka arz sirküleri ise 26 Şubat 2013 tarihli Kamuyu Aydınlatma Platformu (“KAP”)’nda (<http://kap.gov.tr>) ve www.asyavks.com.tr adresli Asya Varlık Kiralama A.Ş.’nin internet sitesinde www.bankasya.com.tr adresli Asya Katılım Bankası A.Ş.’nin internet sitesinde, www.isyatirim.com.tr adresli İş Yatırım Menkul Değerler A.Ş.’nin internet sitelerinde ilan edilmiştir. Kira sertifikası halka arzında bireysel yatırımcı grubuna 93.109.137.- TL nominal değerde, kurumsal yatırımcı grubuna ise %7, 10 olarak gerçekleşen gelir dağıtım oranından 66.165.000.- TL nominal değerde talep gelmiştir. Bu nedenle halka arz edilen kira sertifikası miktarı 125.000.000.-TL nominal değere artırılmış ve sirkülerin 2.10. maddesine göre tahsisat oranları yurtiçi bireysel yatırımcılar için %54 kurumsal yatırımcılar için ise %46 olarak belirlenmiştir.Halka arzda kira sertifikalarına ilişkin Yıllık Gelir Dağıtım Oranı %7,10 olarak belirlenmiş (dönemsel gelir dağıtım oranı %1, 775) buna göre 1.-TL nominal değerli kira sertifikası 1.- TL satış fiyatı ile halka arz olunmuştur (www.bankasya.com.tr, 2013).

Örneğin Malezya, 2008 Ağustos rakamları itibariyle 64,917 milyar dolarlık büyüklüğü ile en çok sukuk düzenleyen ülkedir. Sukuklar Orta Doğu

sermaye piyasasının yüzde 85'ini oluşturmaktadır ve bunların sadece 13 milyar dolarlık kısmı yıllık yüzde 45'lik büyüme hızı ile 2002-2007 yılları arasında düzenlenmiştir. Orta Doğu ve Asya bölgeleri 1.5 trilyon doları bulan altyapı ihtiyaçları için önümüzdeki 5 yıl boyunca sukuklara ihtiyaç duymaktadır (İssac, 2007).

Bahreyn'in petrol geliri fazla ve dünya bankalarının merkezi olmasından dolayı önemi fazladır. Özellikle kıyı bankacılığında ihtisaslaşan Bahreyn'de İslam bankaları 1979'da kurulmaya başlamıştır. İlk kurulan faizsiz banka Bahreyn İslam Bankası'dır (Akin, 1986: 258-259).

Katılım bankacılığının yayılmasında Bahreyn bir geçit görevi üstlenmiştir. Orta Doğu ekonomilerinin bu gelişmesi 5 yıllık süreçte 18 trilyon dolarlık varlık oluşturabilecek ve bunların yüzde 60'lık bir kısmı islami uygunluğu olan banka ve yatırım enstrümanlarına kayabilecektir. Körfez ülkelerindeki katılım bankaları mevduatlarının 2010 itibariyle 110 milyar dolara ulaşması beklenmektedir (Abdulmalik, t.y.).

Malezya'da ise faizsiz bankacılık faaliyetleri, kraliyet profesörü Ungku Aziz'in 1959'da hacıların ekonomilerinin geliştirilmesi ve böylelikle yolculuklarının finanse edilmesi için yaptığı çalışmasını sunması sonucu Kasım 1962'de "*Hacılar Fonu Meclisi*" (Pilgrims Fund Corporation)'nin kurulması ile görülmeye başlamıştır. Bu kurum 1969 yılından sonra *Tabung Haji* (Hacılar Fonu İdaresi) olarak faaliyetini devam ettirmiştir (www.tabunghaji.gov.my, 2009).

Tabunh Haji'nin Malezya'daki faaliyetleri daha sonraları burada faizsiz usulde bankacılık hizmeti veren Malezya İslam Bankası (Bank Islam)'ın kurulmasına sebep olmuştur. Bu banka, 1 Temmuz 1983'te Dr .Mahathir Mohamad tarafından, 500 milyon Malezya doları sermaye ile kurulmuştur. Malezya İslam bankası "İslami bankacılıkta global lider" olmayı vizyon edinmiş bir banka olarak karşımıza çıkmaktadır (İştar, 2009: 58).

Bahreyn'den sonra Malezya ikinci büyük geçittir. 2006 yılında tüm bankacılık varlıklarının yüzde 11.8'i katılım bankacılığına ait olup, sektörün

son on yıldaki ortalama büyüme hızı yüzde 27'dir. Malezya hükümeti 2010 yılı itibariyle oranın yüzde 20 olmasını arzu etmektedir (Kolesnikov, 2006).

Günümüzde 69 milyar dolarlık aktif büyüklüğe sahip Suudi Arabistan'da, tüketici tasarruflarının %75'i ve toplam tasarrufların %50'si faizsiz bankacılık hesaplarında bulunmaktadır. Ülkede Al Rajhi bank uzun bir süre tekel olarak faaliyetini sürdürmüştür. Ancak Al Jazira, Al Bilad gibi bankaların faizsiz bankacılığa girmesi ile, Al Rashi tekel özelliğini zamanla yitirmeye başlamıştır (TKBB, 2008: 33).

Kuveyt'in İslami esaslara göre çalışan ilk bankası 1977 yılında kurulan Kuveyt Finans Evi (KFH)'dir. KFH'in uluslararası şubeleri Malezya, Bahreyn ve Türkiye'de (Kuveyttürk Katılım Bankası) bulunmaktadır (www.kfh.com, 2013).

Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) denilen ülkelerden, Abu Dabi, Resül-Hayme ve Şerçe, özellikle mali piyasalarda Toptancı Bankacılık (Wholesale Banking) ve Kıyı Bankacılığı (Off-shore Banking) konularında adını duyurmuş ülkelerdir. BAE'de İslam bankacılığı yolundaki faaliyetler 1972'de başlamış ve 1975'te Dubai İslam Bankası kurulmuştur. Daha sonra 1981'de ise İslami Körfez Yatırım Şirketi kurulmuştur (Akın, 1986: 255-257).

Endonezya Güneydoğu Asya'da 245 milyon kişi (halkın %97'si) ile dünyanın Müslüman nüfusa sahip en kalabalık ülkesidir. Burada, Bank Muamalat Indonesia 1991 yılında kurulan ilk faizsiz bankadır (www.muamalatbank.com, 2009). Başlangıcından bu yana Bank Muamalat ile ürünler ve hedeflenen piyasa Müslümanlara hitap etmiştir. Ülkede faizsiz bankaların pazardan aldıkları pay %1,5 düzeyinde bulunmaktadır. Ancak hükümet ülke nüfusunun çoğunluğunun Müslüman olmasına dayanarak, bu oranı yükseltmeyi amaçladığını dile getirmiştir. 1998 yılında kurulan Bank Indenosia ise Endonezya'daki İslam bankalarının kısa sürede üçe katlanmasını beklediklerini belirtmişlerdir (TKBB, 2007: 9).

Endonezya'da toplam banka varlıklarının yüzde 1.8'i katılım bankalarına ait olup Endonezya hükümeti 2011'e kadar bu oranın yüzde 6'ya

çıkması için bir yol haritası hazırlamıştır (www.jogjacity.com, 2008). Singapur, sukuk, gayrimenkul fonları, hedge fonları için bir merkez olmayı amaçlamaktadır (Polat, 2009: 86).

Günümüzde Pakistan 'da klasik ve faizsiz bankacılığın bir arada yürütüldüğü karma bir sistem hakimdir. Bugün Pakistan'da faizsiz bankaların her yıl %40 büyümesi hedeflenirken, tüm bankacılık sektörü içinde %15 pay almaları beklenmektedir (TKBB, 2007: 9).

Pakistan'daki 6 banka yüzde 2.2'lik hisseleri ile 1.3 milyar dolarlık varlık bulundurmaktadırlar. 2014 yılına kadar toplam banka mevduatlarının yüzde 10'u olan 13 milyar dolarlık bir büyüklüğe ulaşılması hedeflenmektedir (www.unicorninvestmentbank.com, 2008).

Bangladeş'te 1980 yılında gündeme gelen faizsiz banka oluşturulmasına ilişkin girişimler, 1984 yılında 500 milyon Bangladeş Takası sermayeli Milletlerarası Dakka İslam Bankası'nın faaliyete geçmesi ile sonuçlanmıştır (Akin, 1986: 268 ve Uçar, 1987 : 57-58).

Bangladeş'te 2005 sonu itibariyle 6 katılım bankası, toplam banka mevduatlarının yüzde 13'ü ve yatırımların yüzde 15'ine sahiptir (Rana Hasan, 2006).

Hindistan'da faizsiz bankacılık faaliyetleri diğer ülkelere oranla fazla gelişmemiştir. Hindistan'da Falah Investment, Ittifaq ve Bast un-Nasr Urban Cooperative Credit Soceity in Bombay olmak üzere üç faizsiz banka faaliyetini sürdürmektedir (Uçar, 1987: 60).

Günümüzde Mısır'da faizsiz bankaların yanı sıra klasik bankaların da faaliyet sürdürdüğü karma bir bankacılık sisteminin ekonomide hakim olduğunu söyleyebiliriz (İştar, 2009: 64).

İran'da yaşanan olumsuz durumlara rağmen 1983 yılında bankacılığı tamamen kapsayan İslam Banka Kanunu çıkmıştır. Bu kanun, 21.3.1984 tarihinden itibaren yürürlüğe konmuş ve günümüze kadar İran'daki bankaların faizli işlem yapmalarına son verilmiştir (Zerka ve Neccar, 2003).

Sudan, İslam bankacılığının gelişmesi bakımından ilk faaliyet izni veren ülkelerden biridir. Sudan'da ilk faizsiz banka 1977 yılında kurulan Sudan Faysal İslam Bankası'dır. Sudan'ın diğer önemli faizsiz bankası ise 1981 yılında kurulan Tadamon İslam Bankası'dır. Bu bankanın 20 milyon Sudan Lirası'ndan oluşan sermayesinin %70'i yerli , %30'u ise yabancı iş adamları tarafından karşılanmıştır (Uçar, 1987: 57).

Sudan'da faizsiz bankacılık alanında en kapsamlı gelişme 1984 yılında gerçekleşmiştir. Bu tarihte bankacılığın faizsiz temele oturtulması için geniş çapta düzenlemelere gidilmiş ve bu yönde tavsiye kararları alınmıştır. Bu gelişmeler üzerine Sudan'da faizsiz temele dayalı olarak çalışmak isteyen bankaların sayısı kısa zamanda artmıştır (Akın, 1986: 262-263).

Faizsiz bankacılığa kapılarını ilk aralayan Avrupa ülkesi Lüksemburg olmuştur. Burada 3,5 milyon \$ sermaye ile 1978 yılında Lüksemburg İslam Bankası kurulmuştur (Uçar, 1987: 58).

İngiltere'de Financial Services Authority'nin çabaları ile bu sektöre ilgi artmaktadır. Islamic Bank of Britain, the European Islamic Investment Bank HSBC Amanah ve Lloyds TSB faizsiz banka ve sigorta ürünlerini İngiltere'de sunarken, LARIBA, University Islamic Financial, Guidance Financial Group Shariah Capital ve diğerleri islami uygunluğu olan ürün ve hizmetleri ABD'de kullanılmaktadır. United Muslims Financial Ontorio, faizsiz mortgage ürünlerini Kanadalı Müslümanlara sunmaya başlamıştır. MCCA Avustralya ve APV Sydney Finance, gayrimenkul finansmanını Avustralya'da sağlamaktadır. Bunlara ek olarak ABN Amro ve Citibank gibi Avrupalı finansal kurumlar da katılım bankaları ile ortaklığa gitme yolunu tercih etmektedirler. Bu şekilde katılım bankacılığı ve de konvansiyonel bankacılık kollarının ana oyuncularını uzmanlık ve kaynaklarını daha ahlaki ve etkin çözümler için bir araya getirerek iş, yatırım ve finansman imkânı sağlayabileceklerdir (Khan and Bhatti, 2008: 42).

ABD'deki faizsiz bankacılık incelendiğinde, burada bulunan yaklaşık 6 milyon civarındaki Müslüman nüfusun ve son zamanlarda yaşanan mortgage

krizinin sektöre yönelimde olumlu etki oluşturduğu söylenebilir. Amerika'da İslami esaslara göre kurulmuş pek çok banka bulunmaktadır, en bilinenleri American Finance House Lariba, University Islamic Financial, Devon Bank ve HSBC'dir (TKBB, 2008: 32).

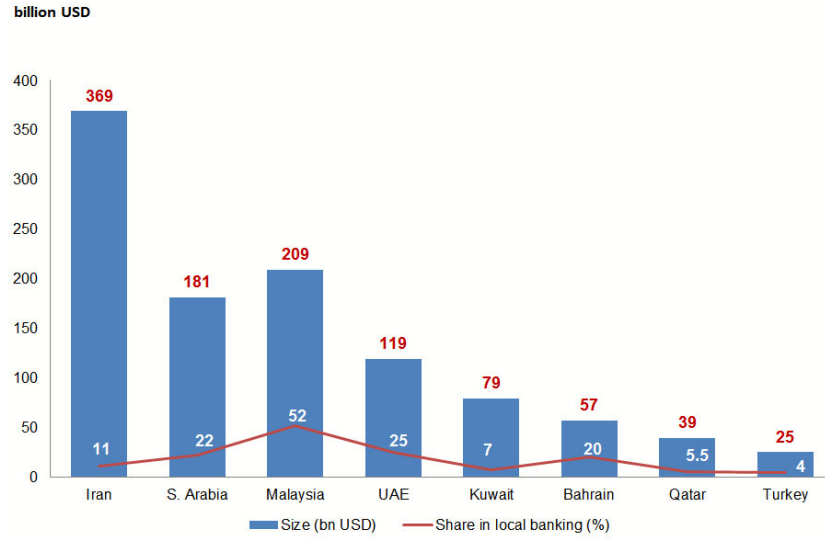
ABD ve İngiltere gibi ülkelerin ardından dünyanın en önemli bankacılık merkezlerinden biri de İsviçre'dir. Buradaki Federal Bankalar Komisyonu (CFB) Faisal Finance Switzerland'a faizsiz bankacılık esaslarına göre faaliyet göstermek üzere bankacılık lisansı vermiştir. Baş hissedarının Bahreyn merkezli Ithmaar Bank BSC olduğu bu bankanın merkezinin Cenevre'de olacağı planlanmaktadır (TKBB, 2006:18).

İngiltere ve İsviçre gibi ülkelerde adı İslam bankası olan toplam 7 banka (5 'i İngiltere 2'si İsviçre olmak üzere) kurulmuştur.

Dünya'nın en büyük bankalarından Citibank, Societe General, HSCB gibi bankalar kendi bünyelerinde açtıkları birimlerle faizsiz bankacılık ürünleri pazarlamaktadırlar. Körfez bölgesinde HSCB ve Citibank 'ın kendi isimlerini taşıyan bankaları bulunmaktadır. Bunlardan HSCB Manama dünyanın en büyük faizsiz bankaları arasında yer almaktadır.

Faizsiz bankacılık, uygulanmaya başladığından bu yana en hızlı gelişen endüstrilerden biri olmaya devam etmektedir. Yıllar içinde faizsiz bankacılık küresel finans pazarında önemli bir aktör haline gelmiştir. Finansal çalkantıların yaşandığı, özellikle 2007-2009 krizi döneminde faizsiz bankacılık, finansal şoklara karşı esneklik göstererek, sadece bir alternatif bir sistem olmayıp etkili, verimli ve adil bir finansal aracılık yöntemi olduğunun göstergesidir.

Bütün bankaların faizsiz bankacılığa dönüştüğü İran'ı saymazsak körfez merkezli faizsiz bankaların küresel lider olduklarını görmekteyiz. Körfez ülkeleri (GCC), dünyadaki en fazla faizsiz bankaya sahip ülkelerdir. Daha az İslami pencereye sahip GCC ülkeleri, dünyanın en iyi birkaç faizsiz banka markasına sahiptir.

Şekil 1.2 2010 Yılı Dünya’da Faizsiz Bankacılık (TKBB, 2011)

Türkiye’de katılım bankacılığı fikri önceleri teorik olarak ele alınmaktaydı. Daha çok faizin haram oluşu ve zararları üzerinde duruluyordu. Kâr-Zarar (K/Z) ortaklığı yoluyla çalışacak ilk faizsiz banka, Devlet Sanayi ve İşçi Yatırım Bankası (DESİYAB) olmuş, ancak yönetim kurulu 1978 yılı sonrasında faizli sisteme geçme kararı almıştır. Diğer faizsiz finansmana ilişkin ilk örneklerden birisi ise Kâr ve Zarar Ortaklığı Belgesi (KZOB)’nin çıkarılmasına verilen izindir (Uçar, 1987: 61).

Tasarruflarını klasik bankalarda değerlendirmek istemeyen vatandaşlarımızın yastık altındaki paralarını bankacılık sistemine, dolayısıyla ekonomiye çekebilmek ve bu yoldan Türkiye’nin kaynak ihtiyacını karşılamak ve bankacılık işlemlerini “faizsiz” esasa göre yapmak isteyen vatandaşların ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla 1985 yılında kuruldu. Bu bankaların kuruluş nedenlerinden birisi de Körfez bölgesinden ülkemize kaynak aktarımı sağlamaktı.

Katılım bankacılığının ülkemizdeki gelişimi 1985 yılı sonrasında olmuştur. 16.12.1983 tarih 83/7506 sayılı kararname ile özel finans kurumlarının (ÖFK) ilk temeli atılmıştır. İsimde yer alan “özel” kelimesi

kurulmuş olan şirketlerin kamusal değil özel olduğunu, “finans” ibaresi ise bu kurumların finansal piyasaların bir aracı kurumu olduğunu ifade etmek için seçilmiştir (Battal, 1999: 4).

İslam Hukuku müslümanların tasarruflarını, atıl fonlarını tüm insanlığın faydasına olacak şekilde ticaret ve sanayiye teşvik amaçlı kullanılmasını emreder. Bu emir para ticareti ile sağlanacak emeksiz rant (riba) yerine tasarruf sahiplerinin mutabakata varılan şartlar çerçevesinde girilen kar-zarar ortaklıklarına yönelmesi doğrultusundadır. Çünkü, İslam finans sisteminin temeli; tasarrufların değerlendirilmesinde "risk" unsurunun kabul edilmesine dayandırılmıştır (Özeroğlu, 1996: 141).

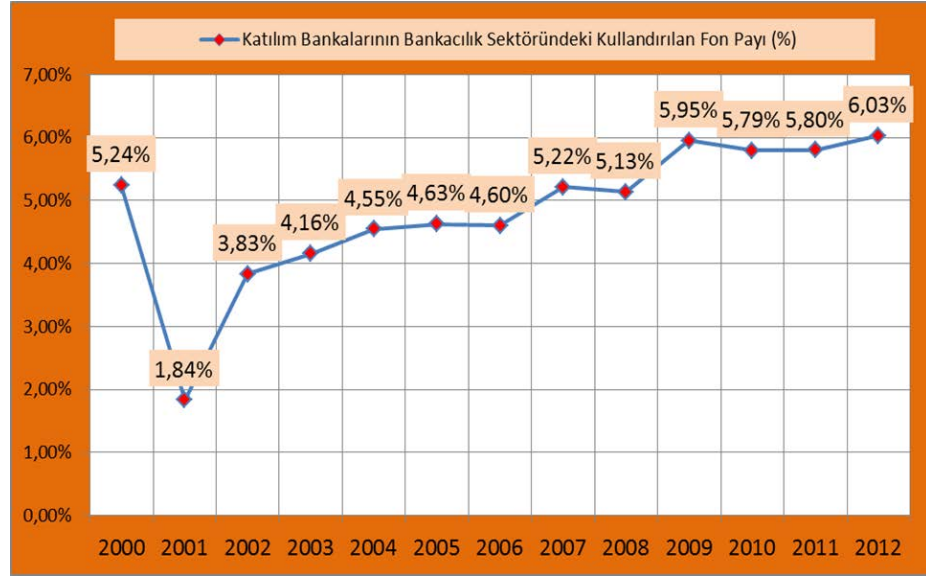
Konvansiyonel bankacılık dışında uygulaması olmayan ülkemiz finansal piyasaları açısından bu yeni olgu ilk başta risk sermayesi benzeri bir uygulama olarak görülmüş, faizden ve konvansiyonel bankalardan uzak durmak isteyen tasarruf ve işletme sahiplerine hizmet etmek amacı ile kurulmuş, ancak artan hizmet ve ürün kalitesi/çeşitliliği ile bu amacın ötesinde fonksiyonlar icra etmeye başlamıştır (Polat, 2009: 86).

Şekil 1.3 Türk Bankacılık Sistemi ve Banka Türleri

Türkiyedeki işlevlerinde de, Özel Finans Kurumlarının anlamı, klasik bankacılıktaki faizin yerine, faizle aynı işleyiş prensiplerine dayalı "kar" kelimesinin yerine konması demek değildir. Temel yaklaşım İslami prensipler çerçevesinde; paranın kendisini ticari emtia aracı olmaktan çıkarıp sadece ticaretin gerçekleştirilmesinde "mübadele aracı" kılmak yatmaktadır (Özeroğlu, 1996:149).

Aşağıdaki şekilde görüldüğü gibi, 2001 yılında %1,84'lerde bulunan katılım bankalarının bankacılık sektörü içindeki kullandırılan fonların oranı 2012 yılı sonu itibari ile %6,03'e yükselmiştir.

Şekil 1.4 2000-2012 Katılım Bankalarının Bankacılık Sektöründeki Kullandırılan Fon Payı % (TKBB, 2013)

Türkiyede klasik bankacılığa alternatif olarak kurulan ve gelişen Özel Finans Kurumları, bankalar vasıtasıyla ekonomiye aktarılamayan fonların toplanması ve ekonomiye kazandırılması ile bankalarca yatırım ve ticarete çeşitli nedenlerle aktarılmayan fonlarında bu alanlara aktarılmasında bir köprü görevi üstlenmişler ve böylelikle ülke kalkınmasına önemli katkıda bulunmuşlardır (Özeroğlu, 1996: 150-151).

2007 ve 2008 yıllarında finansal sistemde yaşanan ve ABD mortgage piyasaları kaynaklı krizler ve banka başarısızlıkları üzerine, reel ekonomi ile olan bire bir ilişkisi nedeni ile bu tür kriz oluşumlarına destek vermeyen sistem, bankacılık ve finans kesiminin alternatifi olması yönünde düşüncelere neden olmaktadır (Uslu, 2008).

1.1.1.1 Katılım Bankalarının Tabi Olduğu Bankacılık Mevzuatı

1983 Aralık ayında yayımlanan 83/7506 sayılı “Özel Finans Kurumlarının Kurulması, Faaliyetleri ve Tasfiyelerine ilişkin Esas ve Usullere Dair Bakanlar Kurulu Kararı” ile, bu Karara dayanılarak Hazine ve Merkez Bankası tarafından yayımlanan Yönetmelik ve Tebliğlerle kurulan özel finans kurumları, ilk kez 1985 yılında kuruluş çalışmalarını tamamlayan körfez kökenli Albaraka Türk ve Faisal Finans Kurumları ile faaliyete başlamışlardır.

Özel finans kurumları, yukarıda belirtilen Bakanlar Kurulu Kararı ve bu Karara dayanılarak çıkarılan tebliğ ve yönetmeliklerle kurulmuş ve 1999 Aralık ayında çıkarılan 4491 Sayılı Kanunla, o zaman yürürlükte bulunan 4389 sayılı Bankalar Kanununun 20. maddesine eklenen 6 ıncı fıkra ile ana fonksiyonları itibariyle Bankalar Kanunu kapsamına alınmışlardır. Bilahare Mayıs 2001 Mayıs ayında çıkarılan 4672 sayılı Kanunla da, bu kurumlarla ilgili olarak Bankalar Kanunu kapsamına girmeyen konularda, yine 4389 sayılı Bankalar Kanununun 20/6 maddesine eklenen fıkralarla ilave hükümler getirilmiştir.

Bu hükümlerin başlıcaları , özel finans kurumları birliği kurulması bu kurumlardaki tasarrufların belirli bir tutara kadar olan bölümünün güvence altına alınmasını teminen Güvence Fonu oluşturulması, faaliyet izni kaldırılan özel finans kurumlarının tasfiyelerini yürütecek Tasfiye Kurulu kurulması, bu kurumların çek, teminat mektubu, vergi kanunları ve diğer bazı kanunlar açısından banka sayılacağına dair hükümlerdi.

Katılım bankaları 01/11/2005 tarihinden itibaren de, tamamen diğer bankaların tabi oldukları 5411 sayılı Bankacılık Kanununa ve bu Kanuna dayanılarak çıkarılmış alt düzenlemelere tabi olmuşlardır. Bu alt düzenlemelerin sadece katılım bankalarına özel olanı “Katılım Bankalarının Uygulanacak Tek Düzen Hesap Planı ve İzahnamesi Hakkında Tebliğ” dir. Diğer bütün düzenlemeler, ülkede faaliyette bulunan mevduat bankaları kalkınma ve yatırım bankaları ile katılım bankaları için geçerlidir.

5411 sayılı Bankacılık Kanunu ile katılım bankaları için önemli bir değişiklik de özel finans kurumları birliği bünyesinde bulunan ve bu kurumlardaki tasarrufların 50 bin liralık bölümünü güvence altına almak amacıyla kurulan Güvence Fonunun tasfiye edilerek malvarlığının Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonuna devredilmesidir. Bu düzenleme ile adları aynı kanunla katılım bankası olarak değişen bu kurumlardaki tasarrufların 50 bin liralık bölümü bu tarihten sonra T.C. Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu güvencesi altına girmiş oldu.

Resmi Gazete'nin 15.02.2013 tarih ve 28560 sayısında yayımlanan "Sigortaya Tabi Mevduat ve Katılım Fonları İle Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonunca Tahsil Olunacak Primlere Dair Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına İlişkin Yönetmelik" ile Türkiye'de uygulanmakta olan sigortaya tabi mevduat ve katılım fonu tutarı "50.000 TL"den "100.000 TL"ye yükseltilmiştir (www.tmsf.org.tr, 2013).

1.1.1.2 Bankacılık Kanunda Katılım Bankaları İle İlgili Özel Hükümler*

Madde 4: Faaliyet Konuları: 5411 Sayılı Bankacılık Kanununun 4. maddesi bankaların faaliyet konuları 20 madde halinde sıralanmış ve katılım bankalarının bu konulardan sadece mevduat toplama faaliyetinde bulunamayacakları belirtilmiştir. Mevduat bankalarının da buna paralel olarak katılım fonu kabulü ve finansal kiralama işlemlerini yapamayacakları hüküm altına alınmıştır.

Madde 45: Sermaye yeterliliği: Bu Kanunun uygulanmasında maruz kalınan riskler nedeniyle oluşabilecek zararlara karşı yeterli özkaynak bulundurulması sermaye yeterliliğini ifade eder. Bankalar, Kurum tarafından düzenlenecek yönetmelikte öngörülen usûl ve esaslara göre yüzde sekiz oranından az olmamak üzere belirlenecek sermaye yeterliliği oranını hesaplamak, tutturmak, idame ettirmek ve raporlamak zorundadır.

*Bu kısmın oluşturulmasında büyük ölçüde (Topaloğlu, 2010)'dan faydalanılmıştır.

Bankaların iç sistemleri, aktif ve malî yapıları dikkate alınarak asgarî sermaye yeterliliği oranını artırmaya, bankalar bazında farklılaştırmaya kaynağı katılma hesabı olan aktiflerin risk ağırlıklarının belirlenmesinde bu hesapların özelliklerini dikkate almak suretiyle düzenleme yapmaya Kurul yetkilidir.

Kar ve zarara katılma prensibinin bir gereği olarak zarar edilmesi halinde bu zararın 10/90 oranında banka ve hesap sahibi arasında paylaşılması söz konusudur. Bu özelliği nedeniyle kaynağı katılma hesabı olan aktiflerin risk ağırlıklarının belirlenmesinde, bu hesapların özelliklerinin yani bankanın zarar durumunda bu zararın ancak % 10' dan sorumlu olması durumunun dikkate alınması normaldir. Halihazırda kaynağı katılma hesabı olan aktiflerin yani kredilerin risk ağırlıklarının % 70'i dikkate alınmaktadır.

Madde 48: Krediler: Maddenin 1. fıkrasında kredi sayılan işlemler açıklanmış, 2. fıkrasında ise birinci fıkraya ilave olarak, “..... katılım bankalarının taşınır ve taşınmaz mal ve hizmet bedellerinin ödenmesi suretiyle veya kar ve zarar ortaklığı yatırımları, taşınmaz, ekipman veya emtia temini veya finansal kiralama, mal karşılığı vesaikin finansmanı, ortak yatırımlar veya benzer yöntemlerle sağladıkları finansmanlar da bu Kanun uygulamasında finansman sayılır” ibaresi eklenmiştir. Böylece sadece katılım bankalarına has finansman usullerinin kredi kapsamına alınmaları sağlanmıştır.

Madde 57: Gayrimenkul ve emtia üzerine işlemler: “Bankaların gayrimenkullerinin net defter değerleri toplamı öz kaynaklarının yüzde ellisini aşamaz. Bankalar, 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu kapsamında gayrimenkul ve emtiayı esas alan sözleşmeler ile Kurulca uygun görülecek kıymetli madenlerin alım ve satımı hariç olmak üzere ticaret amacıyla gayrimenkul ve emtianın alım ve satımı ile uğraşamaz, ipotek konut finansmanı kuruluşu ve gayrimenkul yatırım ortaklıkları hariç olmak üzere ana faaliyet konusu gayrimenkul olan ortaklıklara katılamazlar.”

Bütün bankalar için menkul ve gayrimenkul ticaret yasağı getirildikten sonra katılım bankaları için müteakip fıkrada aşağıdaki hüküm getirilmiştir.

“Katılım bankaları tarafından gayrimenkul, ekipman veya emtia temini veya finansal kiralama, kar ve zarar ortaklığı, ortak yatırımlar yoluyla finansman sağlanması ve benzeri faaliyetler nedeniyle üstlenilen yükümlülüklerden dolayı gayrimenkul ve emtia üzerine yapılan işlemler, bu madde ile yasaklanan ve sınırlanan faaliyet kapsamında değerlendirilmez.”

Bu fıkra ile, bankaların müşterilere devretmek üzere satın aldıkları (vekaleten de olsa) menkul ve gayrimenkulleri ticaret amacıyla değil finansman modelinin bir gereği olarak almaları ve bilahare onlara satmaları nedeniyle, genel hükme aykırılık teşkil etmemesi için böyle bir hüküm getirilmiştir.

Madde 144: Faiz oranları ve diğer menfaatler: Bakanlar Kurulu bankaların ödünç para verme işlemleri ve mevduat kabulünde uygulanacak azamî faiz oranlarını, katılma hesaplarında kâr ve zarara katılma oranlarını özel cari hesaplar dâhil bu maddede belirtilen işlemlerde sağlanacak diğer menfaatlerin nitelikleri ile azamî miktar ya da oranlarını tespit etmeye, bunları kısmen veya tamamen serbest bırakmaya yetkilidir. Bakanlar Kurulu, bu yetkilerini Merkez Bankasına devredebilir.

1.1.2. Konvansiyonel Bankacılık Karşısında Katılım Bankacılığı Ve Arasındaki Farklar

Katılım bankacılığı dünyada hem derinleşmekte hem de genişlemektedir. Bu kurumlar arasında ticari bankalar, yatırım ve offshore bankaları, sigorta şirketleri ve güven fonları yer almaktadır. Bu faizsiz finansal hizmet sektörü, ticaretin, endüstrinin, tarımın, altyapı projelerinin, inşaat vb. alanlarının finansmanının yapıldığı bir alan haline gelmiştir. Konvansiyonel sistemle beraber çalışan katılım bankacılığı bir çok Müslüman olmayan ülkeye de yayılmıştır. Bir çok konvansiyonel bankanın İslami bir “pencere”

açması veya bu katılım bankacılığı enstrümanlarının avantajlarını kullanabileceği ayrı şubeler açmaları katılım bankacılığının karlılığının da bir teyidi, göstergesidir (Zubair, 2004: 6).

1.1.2.1 Katılım Bankaları ile Klasik Bankalar Arasındaki Farklar

Katılım bankalarını klasik bankalardan ayıran en önemli husus, onların fon toplama ve kullandırma yöntemlerindeki farklılıklardır. Katılım Bankaları hem fon toplarken hem de fon kullandırırken faiz yerine kâr ve zarar ortaklığı esasına göre faaliyet göstermektedir (İştar, 2009: 72).

Katılım bankacılığında fonların nereye kullanılacağı hususu önem taşımaktadır. Yapılan işlemlerde İslam'ın helal–haram ölçütlerine riayet edilmesi şarttır. Bu kurumlarda işlemlerin İslam'a uygunluğunu denetleyecek heyetler bulunmakta ve faaliyetlerin Kur'an ve sünnete uygunluğunu sağlamaktadır (Özsoy, 1997: 111). Ancak klasik bankalarda İslam hükümlerine uyumluluğa dikkat edilmemektedir.

Katılım bankalarının hesaplarında faiz riski taşımaması ve faize duyarlı enstrümanların kullanılmıyor olması, bu bankaların nispeten kriz dönemlerinde faiz oranlarında yaşanan dalgalanmalardan da daha az etkilenmesini sağlamaktadır. 2008 yılında yaşanan mali krizde bazı klasik bankaların faaliyetini sonlandırması bu etkiyi açıkça göstermiştir (İştar, 2009: 73).

Klasik bankalarda paradan para kazanılması düşüncesi hakimdir. Dolayısı ile ticareti yapılan unsur "para"dır. Bankalar, para piyasasına girerek para sirkülasyonunu sağlamakta ve arkasında mal ve hizmetleri sürüklediği takdirde de ekonomiye herhangi bir katkısı olmamaktadır (Özsoy, 1997:111).

1.1.2.2 Katılım Bankalarının Fon Toplama ve Fon Kullandırma İşlemlerinde Klasik Bankacılıktan İşleyiş Farkı

Esas itibari ile faiz, ödünç verilen paranın vade sebebiyle miktarı önceden belirlenmiş sabit bir fazlalıkla geri ödenmesinin şart kılınmasından doğar. Klasik bankalar tasarruf sahiplerinden başta belirlenen faiz oranı karşılığında para toplamaktadır. Katılım bankalarında ise, toplanan fonların sahiplerine belli bir gelir taahhüdünde bulunulmadığı gibi yatırılan anaparanın garantisi dahi yoktur.

Diğer önemli bir fark ise, katılım bankalarında nakit kredi sistemi olmamasıdır. Reel ekonomik faaliyetlerin ve tamamıyla mal alım satımı ile faturalı ve kayıtlı işlemlerin finanse edilmesi sözkonusudur. Bu şekilde kullandırılan fon kesin olarak amacına yönelik olmakta, piyasada ticareti hareketlendirmektedir. Üreticiden nakliyecisine kadar birçok sektör, bu işten istifade etmektedir. Kullandırılan fon karşılığında bir mal olduğundan, geri ödeme kabiliyeti artmaktadır. Ekonomi kayıt altına alınmakta, devlete milyonlarca liralara varan KDV ödenmesine yardımcı olunmaktadır.

Mal satımında katılım bankalarının alacağı kar başta tespit edilir ve müşteri hangi tarihte ne kadar taksit ödeyeceğini bilir. Uygulanan kar oranlarında vade sonuna kadar bir değişiklik yapılmaz ve alacaklar vadesinden önce geri istenmez. Yani müteşebbis açısından bir belirsizlik yoktur, bu da firmalar için önemli bir avantajdır. Herhangi bir toptancının yaptığı faaliyet sonucu elde ettiği kazanç nasıl ki kar deniyorsa, katılım bankalarının temin ettiği kazanç da aynı şekilde kardır.

1.2. TÜRKİYE'DE ÖZEL FİNANS KURUMLARINDAN KATILIM BANKACILIĞINA GEÇİŞ SÜRECİ

1.2.1. Özel Finans Kurumları

Faizsiz bankacılığın Türk hukukunda aldığı ad olan “Özel Finans Kurumları” üzerindeki ilgiler 1960’lı yıllara dayanmaktadır. İlgilenmelerin sonucu olarak ortaya çıkan ilk teşebbüsler daha çok küçük düzeyde kalmışlardır. Türkiye’de kar zarar ortaklığına dayalı çalışan ilk banka DESİYAB (Devlet Sanayi ve İşçi Yatırım Bankası)’dır. DESİYAB Avrupa’daki işçilerin tasarruflarını yatırıma dönüştürmeyi amaçlayarak 1975 yılında kurulmuştur. Ancak 1978 yılından sonra faizli olarak çalışmaya başlamış ve kuruluşun amacında değişiklikler yapılmıştır (Uçar,1987: 61).

Dünyada özellikle çeşitli müslüman ülkelerin 1980 yılına kadar faizsiz bankalar kurmaları ve kısa zamanda başarıya ulaşmaları, Türkiye’de de faizsiz çalışabilecek banka kurulabilmesi için çabaları artırmıştır.

Türkiye’de 1983 yılında 83/7506 sayılı ve 16 Aralık 1983 tarihli kanun hükmünde kararname ile İslam bankalarının “Özel Finans Kurumları” adı ile kurulmasına izin verilmiştir. Kararnamenin birinci maddesi ÖFK’nın kuruluş organ, faaliyet ve tasfiyesine ilişkin esasları belirleme yetkisini T.C. Merkez Bankası’nın görüşünü almak kaydıyla Başbakanlığa vermiştir (Resmi Gazete,1983: 18256).

Başbakanlık Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı, tebliğin verdiği yetkiye dayanarak ÖFK ‘nın faaliyete geçmesi için, gerekli beyannamenin içeriğinin belirlenmesi, cari hesaplara ilişkin düzenlemenin yapılması, kar ve zarara katılma hesaplarında toplanan fonların tabi olacağı esasların tespiti gibi konularda Merkez Bankası’nın yetkili olduğuna dair 25.12.1984 tarihli Resmi Gazete’de tebliğ yayınlanmıştır (Resmi Gazete,1984: 18323).

ÖFK’lar 25 Şubat 1985 ‘te hukuki statüsünü tamamlamıştır (Zaim, 2005: 213). Ancak, ÖFK’ların kuruluş ve faaliyetleri, 19 Aralık 1999 tarihine

kadar 83/7506 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile düzenlenmiştir. 1999'dan itibaren 4491 sayılı Kanun ile Özel Finans Kurumları 4389 Sayılı Bankalar Yasası'na tabii olmuşlardır. Bu yasaya tabii olunmasının ardından Bankalar Kanunu'nda değişiklik yapan 12 Mayıs 2001 tarih ve 4672 sayılı Kanunla, bu kurumlarda toplanan tasarrufların güvence altına alınması amacıyla, Özel Finans Kurumları Birliği ve bünyesinde, bu birlik tarafından hazırlanarak yürürlüğe konulan Yönetmelik dahilinde idare olunmak üzere "Güvence Fonu" oluşturulmuştur (İştar, 2009: 69).

Hukuki yapı ve gelişmelere Temmuz 2005 döneminde hazırlanan yasa tasarisinin 5411 sayılı Bankacılık Kanunu olarak 19 Ekim 2005 tarihinde kabul edilmesi birlikte 1 Kasım 2005 tarihli 25983 sayılı resmi gazete yayınlanması hukuki düzenlemelere ilişkin son noktayı oluşturmuştur. 5411 sayılı Bankacılık Kanunu 1 Ocak 2006 tarihinden geçerli olmak üzere yürürlüğe girmiştir.

1.2.1.1 Özel Finans Kurumlarının Kuruluşu

Özel Finans Kurumlarının asgari 5 tanesi kurucu ortak olmak üzere en az 100 ortaklı anonim şirket şeklinde kurulmaları şart koşulmuştur (Uçar, t.y.: 63). Klasik bankalar için belirlenen 1 milyar TL olan asgari sermaye şartı ÖFK için 5 milyar TL olarak belirlenmiş ve bu meblağın kuruluştan itibaren 6 ay içinde ödenmesi şartı eklenmiştir. ÖFK'lar Merkez Bankası'nın olumlu görüşü ve Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı'nın teklifi üzerine Bakanlar Kurulu'nun onayı ile kurulmuştur (İştar, 2009: 70).

Kurum'un organları, genel kurul, idare meclisi ve denetleme kurulundan oluşturulmuştur. İdare meclisi, genel kurulca 3 yıl süre ile seçilen 7 üyeden meydana gelip, kurumun idaresinden birinci derecede sorumlu kişi olan genel müdür , genel kurul tarafından tayin edilmiştir (Uçar, 1987: 64-67).

1.2.2. Faaliyetten Çekilen Finans Kurumları

Faisal Finans Kurumu: Türkiye'nin ilk finans kurumu olan Faisal Finans Kurumu 16.12.1983 tarih ve 83/7506 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı doğrultusunda ve 11.06.1984 tarih ve 84/8200 sayılı kararname ile verilen izinle 02.04.1985 tarihinde faaliyete geçmiştir (Ffk, t.y).

Faisal Finans Kurumu, %90 yabancı ortakların sermayesi ile kurulmuştur. Şirket hisselerinin sahibi olan Dar Al-Maal Al-İslami (DMI) Grubu, 1998 yılında hisselerini, İsviçre'de OLFO S.A. şirketine devretmiştir. 11/05/2001 tarihinde kurum hisselerinin %38,82'si Sabri ÜLKER tarafından devralınmış ve aynı tarihte yapılan olağanüstü genel kurulla kurumun ismi Family Finans Kurumu A.Ş. olarak değiştirilmiştir. 2001 yılında şirketin sermayesi 2 trilyondan önce 20 trilyona, ardından da 50 trilyona çıkmış ve Sabri ÜLKER'in kurum sermaye yapısındaki payı % 98.63'e ulaşmıştır. Kurum, 2005 yılında Anadolu Finans Kurumu ile birleşerek Türkiye Finans Katılım Bankası adını almıştır (Döndüren, 2008: 17).

Anadolu Finans Kurumu: Kayserili işadamları tarafından tamamı yerli sermaye ile kurulan ilk Anadolu Finans Kurumu 16/12/1983 gün ve 83/7506 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı çerçevesinde 1991 yılı sonunda Ankara ilinde faaliyete başlamıştır (Afk,1994).

Kurum 1998 yılında Genel Müdürlük teşkilatını İstanbul'a taşımış ve Hazine Müsteşarlığı'ndan alınan izin doğrultusunda 1999 yılının Temmuz ayında kurum sermayesinin tamamı Boydak Grubu'na intikal etmiştir. Kurum Family Finans Kurumu ile Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu'nun 19.08.2005 tarih 1685 sayılı kararı birleşmiş ve Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu'nun 30.11.2005 tarih ve 1747 sayılı kararı ile banka ünvanının Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş. olarak değiştirilmesine onay verilmiştir (Utku, 2007).

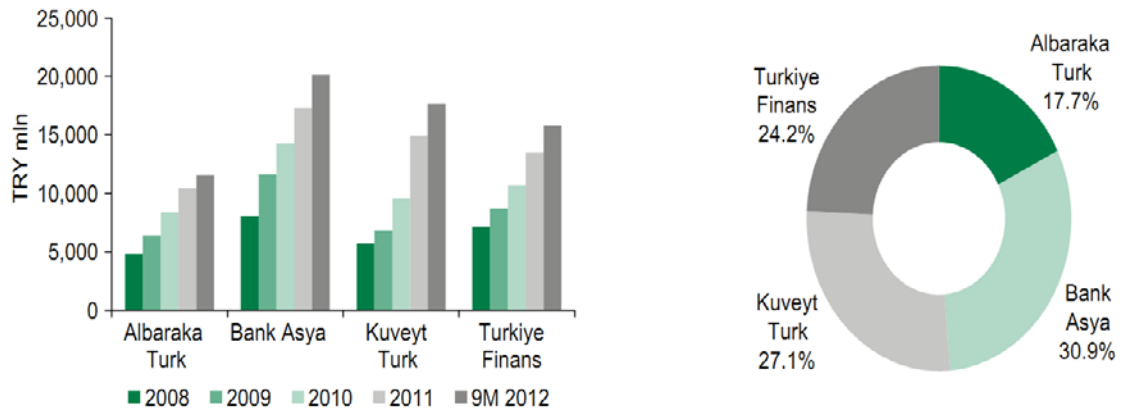
İhlas Finans Kurumu: İhlas Finans Kurumu, Özel Finans Kurumlarının Kurulması Hakkındaki Kararnameye bağlı olarak 28.04.1995 tarihinde faaliyetine başlamıştır. Sermaye yapısının %100'ü İhlas Grubu'na

aittir. 35 şubesi ile beraber 800 kişiyi istihdam etmiştir. Kurum, İstanbul Menkul Kıymetler Borsasında (İMKB) işlem gören ilk Özel Finans Kurumu olarak sermayesinin %28.07'lik kısmını halka arz etmiştir (www.ifk.com.tr, 2013).

İhlas Finans Kurumu, tüm ülkeye yayıldığı ve pazar payını % 40'a çıkardığı bir sırada, 2001 Şubat krizi esnasında müşterilerinin yoğun mevduat çekmesi ve toplanan fonları kuralsız kullandığı gerekçesiyle Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK)'nın 10.02.2001 Tarih ve 171 sayılı kararı ile, 4389 sayılı Bankalar Kanununun 20.maddesinin 6. fıkrası hükmüne istinaden kapatılmış ve tasfiye sürecine girmiştir (www.ifk.com.tr, 2013).

1.2.3. Günümüzde Faaliyet Gösteren Katılım Bankaları

Türkiye'de 1984 yılından itibaren faizsiz bankalar faaliyetini sürdürmüştür. Ekonomiye başlangıçta altı oyuncu ile giren katılım bankaları İhlas Finans'ın tasfiyesi nedeniyle uzun süre beş oyuncu ile faaliyet göstermişlerdir. 2006 yılında Anadolu Finans ve Family Finans kurumlarının "Türkiye Finans" adı altında birleşmeleri ile sayıları dörde inmiştir.

Şekil 1.5 2008-2012 Eylül Toplam varlıklar ve 2012 Eylül Toplam Varlıklar Pazar Payı (KFHR,2012)

1.2.3.1 Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş.

Türkiye'de faizsiz bankacılık alanındaki finansal kuruluşların ilki ve öncüsü olan Albaraka Türk Katılım Bankası, 1984 senesinde kuruluşunu tamamlayarak 1985 yılının başından itibaren faaliyete geçmiştir. Albaraka Türk faaliyetlerini 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'na tâbi olarak sürdürmektedir. Ortadoğu'nun ileri gelen gruplarından Albaraka Bankacılık Grubu (ABG), İslam Kalkınma Bankası (IDB) ve Türk ekonomisine yarım yüzyıldan fazla hizmet veren yerli bir sanayi grubunun öncülüğünde kurulan Albaraka Türk'ün 30.09.2012 tarihi itibarıyla ortaklık yapısının içinde yabancı ortakların payı %66,13, yerli ortakların payı %10,90 ve halka açık olan pay ise %22,97'dir. Albaraka Türk'ün ortaklık yapısı, sahip olduğumuz itibarın ve güvenin garantisidir (www.albarakaturk.com.tr, 2013).

Ana ortağı Albaraka Banking Group'un faaliyet gösterdiği Körfez Ortadoğu ve Kuzey Afrika coğrafyalarında finansal ürün ve hizmeti sunmada en iyi bölgesel banka olma vizyonu ile yola çıkan Albaraka Türk Singapur'dan İngiltere'ye, Güney Afrika'dan Fas'a, Avustralya'dan Kazakistan'a kadar 72 ülkede 796'dan fazla banka ile kurduğu geniş muhabirlik ağı sayesinde müşterilerine hızlı, kaliteli ve emniyetli dış ticaret (ithalat, ihracat ve kambiyo) hizmetlerini vermektedir. Albaraka Türk bireysel ve küçük işletme bankacılığında da müşterilerine değer kazandırmaya devam etmektedir. 30.09.2012 tarihi itibarıyla ülke geneline yayılmış 136 ve yurt dışında da bir şubesi ile toplam 137 şubeyle müşterilerine, ortaklarına, çalışanlarına ve Türkiye'ye değer katma misyonunu benimsemiş uluslararası bir katılım bankası olarak faaliyetlerini sürdürmektedir (www.albarakaturk.com.tr, 2013).

Tablo 2.1 : Albaraka Türk Ortaklık Yapısı (Albaraka Türk, 2013)

ORTAKLIK YAPISI (30.09.2012 Tarihi İtibariyle)		
	Pay Tutarı (TL)	Oranı(%)
Yabancı Ortaklık	595.122.444, 14	66, 13
Albaraka Bankacılık Grubu	486.523.265, 68	54, 06
İslam Kalkınma Bankası	70.573.778, 85	7, 84
Alharthy Ailesi	31.106.364, 35	3, 46
Diğer	6.919.035, 26	0, 77
Yerli Ortaklar	98.138.996, 40	10, 90
Halka Açık	206.738.559, 46	22, 97
Toplam	900.000.000, 00	100, 00

(Bankamızda, Saleh Abdullah M.KAMEL'in dolaylı ortaklık payı %31, 48'dir. %5'in üstünde başka dolaylı ya da dolaysız gerçek kişi ortak bulunmamaktadır.

1.2.3.2 Asya Katılım Bankası A.Ş. (Bank Asya)

Türkiye'nin altıncı özel finans kurumu olarak 24 Ekim 1996 tarihinde Altunizade' deki Merkez Şubesi ile faaliyetlerine başlamış ve 20.12.2005 tarihinde "Asya Finans Kurumu Anonim Şirket"i olan şirket unvanı "Asya Katılım Bankası Anonim Şirketi" olarak değiştirilmiştir. Kuruluş sermayesi 2 milyon TL, mevcut ödenmiş sermayesi 900 milyon TL olan Bankamızın tabana yayılmış yerli sermayeye dayanan, çok ortaklı bir yapısı vardır(www.bankasya.com.tr, 2013).

Faizsiz bankacılığın gereklerine uyarak üretime destek olmayı kuruluş prensibi olarak kabul eden Bank Asya'nın temel amacı; müşteri odaklı hizmet anlayışından hareketle, teknolojinin getirdiği en son imkanları kullanarak faizsiz finans sistemini daha geniş kitlelere ulaştırabilmektir. Bu doğrultuda şube sayımız Erbil ve Gezici şubelerimizle birlikte Kasım 2012 tarihi itibarıyla 252 şube ve yurt içinde 2, yurt dışında 1000 muhabir banka ile faaliyetlerini sürdürmektedir (www.bankasya.com.tr,2013).

Bankamızın, tabana yayılmış yerli sermayeye dayanan çok ortaklı (229) bir yapısı vardır (Halka açık kısım hariç).

Tablo 2.2 : Bank Asya Sermaye ve Ortaklık Yapısı (Bank Asya, 2013)

30.Eylül.2012 tarihi itibariyle

Ortağın Adı, Soyadı/Ünvanı	Pay Tutarı (TL)	Oranı (%)
Ortadoğu Tekstil Tic. San. A.Ş.	44.022.478	4, 89
Forum İnşaat Dekorasyon Turizm San. ve Tic. A.Ş.	34.667.791	3, 85
Osman Can Pehlivan	29.976.000	3, 33
Birim Birleşik İnşaatçılık Mümessillik San. ve Tic. A.Ş.	21.630.000	2, 40
BJ Tekstil Tic. ve San. A.Ş.	20.350.000	2, 26
Diğer Ortaklar	270.959.519	30, 12
Halka Açık	478.394.212	53, 15
TOPLAM	900.000.000	100, 00

1.2.3.3 Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş.

Kuveyt Türk, 16.12.1983 gün ve 831/7506 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı'nın tespit ettiği esaslara uygun olarak faaliyet göstermek üzere 1989 yılında Özel Finans Kurumu statüsünde kurulmuştur. Özel Finans Kurumları'nın faaliyetleri, 1999 yılında Bankacılık Kanunu kapsamına girinceye kadar geçen süreçte bir yanda Bakanlar Kurulu Kararı, diğer yanda Merkez Bankası ve Hazine Müsteşarlığı'nın tebliğleri ile yürütülmüştür. 1999 yılı Aralık ayından itibaren diğer Özel Finans Kurumları gibi Kuveyt Türk de 4389 sayılı Bankacılık Kanunu'na tâbi hale gelmiştir. Mayıs 2006'da ünvanı Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş. olarak değişmiştir (www.kuveytturk.com.tr, 2013).

Kuveyt Türk'ün sermayesinin %62'si Kuveyt Finans Kurumu'na (Kuwait Finance House), %9'u Kuveyt Devlet Sosyal Güvenlik Kurumu'na %9'u İslam Kalkınma Bankası'na, %18'u Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne, %2'i de diğer ortaklara aittir (www.kuveytturk.com.tr, 2013).

1.2.3.4 Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş.

Türkiye Finans Katılım Bankası, Family Finans ve Anadolu Finans kurumlarının birleşmesi ile kuruldu. Mobilya, ev tekstili ve kablo sektörünün önde gelen kuruluşlarının sahibi Boydak Grubu'na ait Anadolu Finans Kurumu ile bisküvi, çikolata ve çeşitli gıda ürünlerinde dünya devi Ülker Grubu'na ait Family Finans'ın birleşmesine Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu'nun 28.12.2005 tarih ve 1764 sayılı kararı ile onay verildi (www.turkiyefinans.com.tr, 2013).

Sonuçta Türkiye'nin önde gelen iki büyük grubu olan Boydak ve Ülker Grupları, finans sektöründe hizmet veren kurumları Anadolu Finans ve Family Finans'ı, global ekonomi koşullarına ayak uydurmak ve Türkiye'ye çok daha faydalı olmak için kendi iradeleri ile 30 Aralık 2005 tarihinde Türkiye Finans Katılım Bankası adı altında birleştirmiştir. 211 şubesi ve 3.600'ü aşkın çalışanıyla 1 milyondan fazla müşterisine hizmet veren Türkiye Finans'ın yüzde 60 hissesi 31 Mart 2008 tarihinde Ortadoğu'nun en önemli bankalarından ve Suudi Arabistan'ın en büyük bankası olan The National Commercial Bank (NCB) tarafından satın alınmıştır. Yeni ortaklık ile Boydak ve Ülker Grupları'nın yanına eklenen bu büyük güç sayesinde daha da gelişen Türkiye Finans, öncü katılım bankası olma vizyonunu sürdürmektedir (www.turkiyefinans.com.tr, 2013).

1.2.4. Katılım Bankalarının Sunduğu Hizmetler

Katılım bankalarının sunduğu hizmetlerin sınırlı olduğu düşünülse de bu bankalar hem geleneksel bankacılıktaki İslami ilkelere ters düşmeyen ürünleri sunabilmesi, hem de farklı ihtiyaçlar için faizsiz bankacılık ilkelerine uygun ürünler geliştirmesiyle bu kanıyı değiştirmiştir.

Türkiye Katılım Bankaları Birliği'nce katılım bankalarının sunduğu hizmetler şöyle sıralanmıştır (TKBB, 2007: 9):

- Faize bağılı olmaksızın kredi ve ödünç verme
- Altın külçe alım ve satımı
- Peşin döviz alım ve satımı
- Kredi mektubu
- Garantiler
- Faize bağılı olmaksızın önceden belirlenmiş bir ticari getiri çerçevesinde garanti karşılığında finansman bonoları şeklinde kısa vadeli finansman sağlama
- Komisyon karşılığında tüm menkul kıymetleri toplama ve değerlendirme hizmetleri
- Faizli olmamak koşulu ile tüm menkul kıymetleri (hisse senedi, yatırım sertifikası gibi) alım ve satımı
- Belirli amaçlar (ticareti tarım sanayi ve gayrimenkul gibi) için özel fonlar kurma ve yönetme
- Murabaha esasına göre finansman sunma
- Müşareke esasına göre finansman sunma
- Azalan katılım prensibine göre finansman sunma
- Özel yatırım hesapları hizmetleri, bankalarla birlikte doğrudan yatırım
- Finansal kiralama hizmetleri
- Gayrimenkul alımı ve satımı
- Finansal acente hizmetleri
- Üçüncü şahıslar için önceden kararlaştırılmış kar prensibine göre alım ve satım hizmetleri
- Açıkları kapatmak amacıyla özel fonlar oluşturma
- Projelerin fizibilite çalışmaları için teknik, ekonomik, finansal, yönetim ve pazarlama danışmanlığı sunma.
- İslami ilkeler uygun olarak portföy yönetimi ve yatırım fonları
- Projelere finansman sağlama ve uluslararası piyasalara kaynak transferi.

1.3. KATILIM BANKALARININ FON TOPLAMA YÖNTEMLERİ

1.3.1. Özel Cari Hesaplar

Bankadaki vadesiz mevduata benzetilen cari hesap, genellikle kısa vadeli ödeme ve transfer kolaylıkları için yatırılan bir fondur (Akın, 1986: 146). Yatırım amacı ön planda değildir. Fonu yatıran kimse kurumun çek, havale gibi hizmetlerinden yararlanır. Ayrıca faizsiz bankalar ile kar-zarar ortaklığı şeklinde çalışan müşterilerin klasik bankalara gitmeleri de bu şekilde kısmen önlenmiş olur.

Bundan başka cari hesapların yedek unsur olma görevlerinden de söz edilebilir. Daha açık bir ifade ile katılma hesaplarından kısa dönemde yüklü para çekilmesi durumunda doğabilecek geçici boşluklar cari hesaplardaki fonlarla doldurulabilecektir (Akın, 1986:147):

- Cari hesap Türk Lirası veya döviz ile açılabilir. Bu durumda TL hesapları ile döviz hesapları ayrı ayrı muhasebeleştirilir veya işletilir.
- Bankalardaki vadesiz mevduatta olduğu gibi istenildiği zaman kısmen veya tamamen geri çekilebilir.
- Kurumda bekletilen cari hesap karşılığında hesap sahibine herhangi bir bedel ödenmez.
- Cari hesaplar, katılma hesaplarından ayrı ve müstakil olarak muhasebeleştirilir ve işletilir.
- Cari hesap sahibine herhangi bir bedel ödenmeyeceği için bu hesapta biriken fonların işletilmesinden doğan kar ya da zarar kurumun kendi hesabına intikal edecektir.

Cari hesap sahiplerinin belirli aktifler üzerinde birinci derecede imtiyazlı alacak hakları vardır.

1.3.2. Katılma Hesapları

Katılma hesapları klasik bankalardaki vadeli mevduata benzerler. Katılım hesaplarında yatırım amacı ön plandadır ve katılma hesabı sahibiyle kurum arasında o hesap için kar/ zarar ortaklığı bulunmaktadır (İştar, 2009: 44).

Faizsiz bankalarda kar ve zarara katılma hesabı sözleşmesi çerçevesinde açılan hesaplara katılma hesabı adı verilir. Birikimini faizsiz bankaya yatırarak katılma hesabı açtıran kişi vade sonunda ne miktarda kar payı alacağını bilemez. Hesap açtırırken katılım bankasının daha önce hesap sahiplerine ödediği kar payı miktarına bakarak tahmin yürütebilir. Banka topladığı parayı vadelerine göre, 1 ay, 3 ay, 6 ay, 1 yıl ya da daha uzun süreli olmak üzere gruplara ayırır ve benzer hesaplardan gelen paraların oluşturduğu havuza aktarır. Hesap sahibini yatırdığı paranın miktar ve süresine göre bu havuzun sonucuna ortak eder. Kurum havuzdaki paranın tamamını bir bütün kabul edip uygun parçalara ayırarak ayrı ayrı muhasebeleştirir ve işletir. Bankanın bu hesapların işletilmesinden doğan kar ve zarardan alacağı pay ilgili ülkenin yönetmelikleri çerçevesinde belirlenir. Türkiye’de faizsiz bankacılık yapmak üzere kurulan katılım bankalarının kardan alabileceği oran azami %20’dir. Dolayısı ile banka işlettiği para ile kar etmişse ana parayı ve karın en az %80’ini havuza iade eder. %20’sini ise kar olarak kendisi alır. Vade sonu geldiğinde hesap sahibi başlangıçta ortak olduğu oranda havuzdaki paraya ortak olur. Kar etmişse bu orana göre kar payını alır (Bayındır, 2005: 57).

Katılma hesaplarının özelliklerini şöyle sıralayabiliriz:

- Katılma hesapları gerçek ya da tüzel kişiler tarafından açılabilir.
- Bu hesaplar Türk Lirası ya da döviz ile açılabilirler. Türkiye’de 1984 ve sonrasında yerleştirilmeye çalışılan liberal ekonominin şartları doğrultusunda döviz alışverişleri serbest bırakılmıştır. Buna bağlı olarak ta bu bankalarda dövizle hesap açılabilmesi mümkün olmuştur.

- Katılma hesaplarının en önemli özelliklerinden birisi hesabın açılabilmesi için asgari bir sınırın getirilmiş olmasıdır.
- Katılma hesapları sahiplerine vade sonunda faiz ya da sabit bir gelir ödenmeyeceği gibi, yatırılan paranın aynen geri ödeneceği dahi taahhüt edilmez. Katılma hesabına para yatıran kimse muhtemel rizikoları peşinen kabul etmiş sayılır. Ancak şöyle bir güvence vardır; Bankacılık Kanunu'na göre, katılım bankalarında gerçek kişiler adına özel cari ve kar/zarara katılma hesaplarında toplanan tasarrufların kişi başına anapara ve kar payı tutarının 50 bin TL'lik bölümü Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'nun güvencesi altındadır. Söz konusu sigorta her katılım bankası için ayrı ayrı dikkate alınmaktadır (Akyüz, 2007).

Katılma hesaplarının anapara garantisi olmayışı, bu hesapların bir tür risk sermayesi olarak adlandırılmasında neden olmaktadır. Bu aşamada fon sahipleri sermaye koyan, katılım bankaları ise mudarıp(sermayeyi işleten taraf)olarak telakki edilir (Tunç, 2009: 191).

1.4. KATILIM BANKALARININ FİNANSMAN YÖNTEMLERİ

1.4.1. Murabaha

Murabaha, satın alınan bir malın alış veya maliyeti üzerine belirli bir kar konularak satılması şeklinde tanımlanabilir. Murabahanın geçerli olabilmesi için malın niteliği, cinsi, alış fiyatı veya maliyeti ile kar miktarı veya oranı taraflarca bilinmelidir. Bu durum tarafların aldanmasını önleyici tedbirlerdir. Murabahada üç taraf vardır. Satıcı, aracı ve alıcı.

Murabaha sözlükte “artma, çoğalma” manasına gelen “r-b-h” kökünden, “mufaale” kalıbında mastardır. Murabaha, terim olarak “ satın alınan malı maliyetin ya da alış fiyatına belli bir kar ekleyip satmak” olarak tanımlanır. Finans kurumları murabaha yöntemini sıkça kullanmaktadır.

Murabaha'nın finansal işlemlerde kullanım oranı dünyada yaklaşık %95 Türkiye'de ise %75 düzeyindedir (Bayındır, 2005: 76).

Klasik fıkihta murâbaha malın mâliyetinin müşteriye bildirilmesi ve üzerine kâr eklenerek satılmasıdır. Yani müşteri satın aldığı mal sebebiyle satıcıya ne kadar kâr verdiğini bilmektedir. Ancak Türkiye'de uygulanan murâbahanın klasik fıkihtaki vâdeli satıma tekâbül ettiği de bazı İslâm hukukçularınca ifâde edilmiştir. Bu durumda müşteriye malın maliyetinin tam olarak açıklanma zorunluluğu olmamaktadır. Bugün katılım bankalarının asıl para kazanma yöntemi murâbahadır. Daha çok peşin alınan malın vâdeli kârlı satımı şeklinde işlemektedir. Malın satıcıdan banka adına alınması sırasında, banka müşterisi bankayı vekâleten temsil etmektedir. Mal ile ilgili evrakların müşteri adına tanzim edilmesi ise İslâm hukûku açısından önemsizdir. Zira İslâm hukûkunda evrakların müşteri adına düzenlenmesi şartı bulunmamaktadır (Aktepe, 2012: 84).

Murabaha yönteminde satıcı, malını peşin satma, alıcı da onu veresiye alma imkanını elde eder. Satıma konu olan mal belli olur, fiyat konusunda taraflar anlaşır, taksit miktarları ve ödeme süreleri belirlenirse, satış gerçekleşir. Murabaha esasen genellikle ithalatçı olan bir alıcının, satın aldığı malın piyasa fiyatı üzerinde belli bir ücret eklenerek, bu alım karşılığında yapacağı vadeli ödemenin finanse edilmesi olarak belirtilebilir. Finansmanı sağlayan İslam Bankası, risk almadan önceden belirlenmiş bir kar elde eder (Çizakça, 1999: 177).

Murabahanın geçerli olması için şu şartları taşıması gerekir:

- Malın maliyeti/alış fiyatı, taraflarca bilinmelidir.
- Satıcının malı alırken ödediği bedel misli mallardan olmalı.
- Mal, geçerli bir satım sözleşmesi ile elde edilmiş olmalı.
- Maldan elde edilen karın borçluya tam olarak söylenmesi gerekir.

Murabaha yönteminin İslam tarihinde kullanıldığına dair pek çok örnek bulunmaktadır. Örneğin, İmam Malik bir pazarlık sırasında geçen hadisede; bir kişi başka bir kimseye: "Şu deveyi peşin al ben de senden vadeli olarak

satın alayım” diye teklifte bulunmuş, ancak karşı taraf bu durumu Abdullah b. Ömer(r.a.)’e sorduğunda bu uygulamayı hoş görmeyip, yasaklamış olduğu rivayet edilmiştir (Bayındır, 2005: 76).

Mudaraba ve muşaraka islam ekonomilerinde bir yatırım finansman model iken murabaha özellikle bir ticaret finansman modelidir. Müşterinin sahip olmak istediği emtiayı satın alarak müşteriye, açıklanan maloluş fiati ve kar ilavesi ile satış yapılma tekniğidir. Kısa vade için uygulanır (Özeroğlu, 1996: 120).

Abdulaziz Bayındır, Ticaret ve Faiz adlı eserinde Osmanlılarda uygulanan bu olumsuz tecrübe hususunda şöyle anlatılmıştır: “...Kişi bir malını, ödünç verecek olanın önüne koyar ve "Bunu sana 10.000 liraya sattım." der, o da onu satın ve teslim alır ve parayı öder. Sonra ona; "Bu malı, bedelini bir yıl sonra ödemem şartıyla bana 11.200 liraya sat." der, o da satar ve teslim eder. Böylece ödünç verilmek istenen 10.000 lira verilmiş, borçlu buna karşılık 11.200 lira borçlanmış, yıllık %12'lik faize de kâr görüntüsü verilmiş olur. Bunun birçok usulü vardır. Osmanlı döneminde kurulan bankalardan Emniyet Sandığı'nda bir cep saati varmış. Kredi alanların ödeyecekleri faizi meşrulaştırmak için her gün defalarca satılır müesseseye hibe edilirmiş. O zaman bu gibi yöntemlerle çalışan çok sayıda para vakfı vardı. Bunlar halka kredi verir, alacakları faizi göstermelik satışlarla meşrulaştırırlardı...”. Murabahanın Osmanlılar zamanında bu şekilde hileli kullanımı, halkın tepkisine ve tefecilik, bankerlik işleri ile uğraşanlara murabahacı olarak isimlendirmesine sebep olmuştur (Bayındır, t.y.: 200-201).

Murabahanın faize benzetilmesi ve tefeciliğe davetiye çıkarması Osmanlı'da 1852, 1864 ve 1887 tarihli bir dizi fermanla faizin kanuni hale gelmesi ile sonuçlanmıştır. Bu fermanların en önemlisi 1852 yılında çıkarılan ve faiz oranını %9 ile sabitleyen “murabaha kararnamesi” dir (Çizakça, 1999: 177). Bir çok değişikliğe uğrayan ve Cumhuriyet döneminde de uygulanan murabaha kararnamesi, 01.01.1957 tarihinde Türk Ticaret Kanunu'nun yürürlüğe girmesiyle yürürlükten kaldırılmıştır (İştar, 2009: 48).

Mudaraba ile eş dönemli olarak kullanılan bir sistem olan murabaha sisteminde; sermaye sahibi, girişimci olarak adlandırılan kimsenin ihtiyacı olan makine, ekipman, hammadde veya yardımcı maddeyi önce kendisi satın alır daha sonra belli bir kâr marjı ile peşin veya vadeli olarak girişimciye satar. Sermaye sahibine riski üstlenmeden kâr imkânı sağladığı için tercih edilen bir sistem olmuştur (Kuğu, 2005: 38).

1.4.2. Müşaraka

İslam hukukunda şirketü'l inan diye adlandırılan müşaraka; hem emek hem sermayede ortaklık ile yönetimde işbirliğini ön gören bir kar-zarar katılım ortaklığıdır. Bir diğer ifadeyle, ortak girişim yani "joint venture" dır. Kar veya zarar sermayeye katılım miktarı nisbetinde ortaklara yansır. Taraflardan birinin yönetime katılmak istemediği durumlarda yönetimi üstlenen tarafa belli bir ücret tesbiti yapılır. Ödenen ücret, diğer işletme giderleri gibi yıl sonunda kardan düşülerek anlaşmada belirlenen oranda kar paylaşılır (Özeroğlu, 1996: 131).

Mudaraba akdinde bir taraftan sermaye, diğer taraftan emek konurken; müşarakada taraflar işe hem emek hem sermayeleriyle beraber koyulurlar.

Konulacak sermaye miktarı ve ortaklık sonunda elde edilecek karın paylaşılma oranı ortaklar tarafından baştan tespit edilir. Ortak girişime konulan sermaye eşit olduğu halde kâr payları farklı olabilir. Veya tersine sermayeler farklı olduğu halde kâr payları eşit olabilir. Bu farklılık ortaklığa katılanlardan bazılarının işi daha fazla yapmaları veya daha kabiliyetli olabilmelerinden dolayıdır.

Müşâreke finans yöntemi şöyle uygulanır ve yürütülür. Faizsiz banka ortağı durumundaki müşterisi tarafından istenilen sermayenin bir kısmını sağlama sorumluluğunu üzerine alır. Müşteri ise kendi malî imkanları ve projenin özelliğine uygun olarak proje sermayesinin geri kalanını sağlar.

Müşteri kendi uzmanlığı nedeniyle istenilen girişimin denetim ve gözetiminin sorumluluğunu üzerine alır.

Müşaraka, diğerleri ile aynı dönemlerde kullanılan bir sistemdir. Burada hem sermaye sahibi, hem de girişimci bir miktar sermaye koymakta kâr; mutlak değerler üzerinden değil, oranlar üzerinden bölüşülmektedir. Her iki taraf da sermaye koydukları için sermaye sahipleri olarak, mudaraba sistemindeki haklara sahiptirler. Savaşlarda yetim kalan çocuklara ait babalarından kalan para, mal, hayvan, v.s. gibi varlıkların, İran- Medine arasında sefer düzenleyen tüccarlara sermaye olarak verilmesi ve kârın, hak sahipleri arasında paylaştırılması sistemidir (Kuğu, 2005: 38).

Bu yöntemde net gelir taraflar (banka ve ortak-müşteri) arasında şöyle dağılır: Ortaklardan birisi olan müşteri yaptığı iş ve uzmanlığı nedeniyle bir pay alır. Gelirin geri kalanı yatırıma malî katkısı bulunan iki ortak arasında iştirak paylarıyla orantılı olarak dağıtılır. Zarar vukûunda ise, zarar tarafların ortaklıktaki sermaye paylarıyla orantılı olarak dağıtılır. Müşteri ilâve bir zarara maruz bırakılamaz.

Müşâreke yöntemi genellikle sanayinin finansmanında kullanılır. Teçhizat ve makina sağlanmasında müşâreke yöntemi başarıyla uygulanabilir. Bu yöntem ticaretin finansmanında da kullanılabilir.

Müşareke, normal müşareke ve müşareke-i mütenakisa olara ikiye ayrılmaktadır.

1.4.2.1 Normal Müşaraka

Kurumun herhangi bir kişi ya da firma ile birlikte bir miktar sermaye koyarak gerçekleştirdiği ortaklık türüdür. Kar önceden belirlenen nispette bölüşülür, zarar ise hisse oranında paylaşılır. Bu ortaklıkta her iki tarafta sermaye koymakta kar ya da zarar genellikle sermaye miktarına göre paylaşılmaktadır (Karaman, 1992: 55). Müşareke, süreli ya da süresiz olabilir. Kefalet olmadığı için ortaklık kapsamı daha geniştir.

Müşareke finans yönteminin uygulamasında, müşterinin istediği sermayenin bir kısmını sağlar, müşteri ise sermayenin geri kalanını sağlar ve bunun idaresini, denetimini üzerinde alır. Bu sorumlulukların müşterinin üzerine alınması, müşteriye sermaye karından daha fazla pay alma hakkı kazandırır (Özsoy, 1997: 85).

1.4.2.2 Müşaraka-i Mütenakısa (Azalan Ortaklık)

Bu ortaklık türünde müşteri, ortaklık konusu mal ya da projenin tamamına sahip olmak istediği takdirde belli devrelerde bankanın paylarını satın alarak mülkiyeti tamamen ele geçirir ve sonucunda ortaklık ortadan kalkar (Battal,1985:18). Bu yöntem, bir malın taksitle satılmasına benzemektedir (Özsoy, 1997: 86).

1.4.3. Mudaraba

İyi niyetten ayrılmadığı sürece mudaribin rizikosunun bulunmaması ve tüm riskin, sermaye sahibine ait olması nedeniyle mudaraba sermayesine "RİSK SERMAYESİ" dememiz de mümkündür. Risk sermayesi yöntemi 1970'li yıllardan bu yana, özellikle ABD'de çok büyük ve en son teknolojilere dayalı projelerin finansmanını sağlayan önemli bir finansman türü olmuştur (Döndüren, 1990: 32).

Mudaraba kelimesi, darbun fi'l- ard sözünden alınmış bir kelime olup yola çıkmak anlamına gelmektedir (Şekerci, 1981: 248). İktisadi manada mudaraba, bir tarafın emek ve tecrübe, diğer tarafın ise sermayesini ortaya koyarak yürüttükleri bir faaliyet türüdür (İştar, 2009: 49).

Mudaraba emek - sermaye ortaklığıdır. Bu ortaklıkta banka, projenin bütün masraflarını karşılar. Başka bir ifadeyle, yapılan yatırımdaki tüm sermayenin sahibi bankadır. Fon kullanan müşteri ise, işe emek, bilgi, tecrübe ve yeteneğini koyar.

Mudaraba İslamiyet öncesinde Hz. Peygamber (s.a.v.)'in evlenmeden önce, Hz. Hatice (r.a.)'nin malı ile yaptığı ortaklık türüdür (Özsoy, 1997: 38). Burada Peygamber (s.a.v.) emeğini, Hz. Hatice (r.a.) ise sermayesini ortaya koymuştur.

İslamiyet sonrasında mudaraba yaygın şekilde kullanılmıştır. VII. yüzyılda Irak'ın vergi gelirleri mudaraba şeklinde Medine'ye gönderilmiştir. Ayrıca, Hz. Ömer(r.a.)'in, yetimhanelere ait olan paraları Medine ve Irak arasında ticaret yapan tacirler aracılığı ile işletmesi mudarabaya örnek olarak gösterilebilir (Çizakça, 1999: 5).

Fonu kullanacak müşterisiyle mudârebe akdini yapan banka isteyeceği kâr oranını da akit sırasında müşterisine bildirir. Kullanılacak fonun miktar ve şartlarına göre faizsiz banka müşterilerinden değişik kâr payları isteyebilir.

Mudarabada sermayesini ortay koyan kişiye rabbu'l-mal ya da sahibu'l mal emek ve tecrübesini ortaya koyan kişiye ise mudarib denilmektedir. Mudarib rabbu'l mal'den mudaraba akdi ile aldığı parayı belli esaslar dahilinde ekonomiyeye kazandırmaktadır. Mudarabada sermaye bir kişiye ait olabileceği gibi daha fazla kişiye de ait olabilir (Bayındır, t.y.: 230).

Mudarabanın geçerli olabilmesi için şu şartların bulunması gerekir (Uçar, 1987: 112-113):

- Bir maldan elde edilen karı müşterinin tam olarak bilmesi gerekmektedir. Zarar durumunda mudarib zarara katılmaz, zarar sermaye sahibi tarafından karşılanır.
- İcap ve kabulün açıkça yapılması ve iki tarafın rızasının olması şarttır.
- Ortaklığın kuruluşu sırasında rabbu'l- mal'in işe tahsis edeceği sermaye miktarının belli olması gerekmektedir.
- İki tarafın hukuki ehliyetinin bulunması gerekmektedir.

Teşebbüs sonucu elde edilen kâr daha önceden belirlenen oranlarda banka ile müşteri arasında paylaşılır. Kâr ve zararın nötr olması halinde banka sermayesini aynen geri alır. Bu durumda ne bankaya ne de müşteriye

kâr düşer. Zarar halinde ise, bu zararı banka üstlenir. Müşteri geçen süre içinde boşa çalışmış olmakla zaten yeterli derecede zarara uğradığından onun da zararı emeğiyle telâfi etmesi yeterli görülmüştür.

Bankacılıkta, kurum fon kullandığı gerçek ve tüzel kişilerin karına sözleşmede belirtilen oranda, zararına ise o işe tahsis ettiği fon tutarı kadar katılmaktadır (Karaman;1992: 55).

Fakat zararın meydana gelmesinde müşterinin kasıt ve ihmali varsa bu zarar kendisine tazmin ettirilir. Bununla beraber banka, zarar ihtimallerini ortadan kaldırmak veya asgarîye indirmek için gerekli tedbirleri alır. Bu amaçla, sermayeye muhtaç bir şekilde elindeki projesiyle gelen müşterinin bu projesini çok yönlü olarak etüdlere tâbi tutar, yani fizibilitesini yapar. Projeyi uygun ve kârlı görmesi halinde banka müşterisine fon kullanır.

Mudaraba sadece İslam dünyasında değil Ortaçağ Avrupa'sında da görülmektedir. Mudaraba ortaklık yönteminin *commenda* adı ile Avrupa'ya geçmesi ile tasarruflar toplanarak prodüktif alanlara yöneltilmiştir (İştar, 2009: 50).

X.yüzyılda doğup yaygınlaşan *commenda* yöntemi şöyle uygulanmaktaydı: Sermaye sahibi A kişisi, B'ye genellikle dış ticarete kullanmak üzere borç vermekte; B kişisi işini tamamladıktan sonra zarar ederse bu zarar sermayedar (A) tarafından karşılanmakta, şayet kar elde edilirse dörtte üçü A'ya, dörtte biri de B'ye olmak üzere kar paylaşılırmaktaydı. Eğer B bu iş için bir miktar da sermaye eklerse bu sermaye oranında kardan pay alabilmekteydi (Güran, 1997: 58).

Mudaraba, İslam toplumlarında yatırımları ve ticareti teşvik açısından çok önemli görevler yerine getirir (Özeroğlu, 1996: 123).

Commenda'nın üretimi arttırması ve böylelikle Avrupa'da yaygınlaşması, yerini daha gelişmiş bir ortalık şekli olan kumpanya'ya bırakmasına sebep olmuştur. Önceleri kan bağına sahip kişilerden oluşan kumpanyalar zamanla, yabancıların da içine alındığı ortaklıklar halini almıştır (Güran, 1997: 58). 1970'li yıllardan bu yana, özellikle ABD'de teknolojik

yeniliklerin ve projelerin finansmanını sağlayan venture capital (risk sermayesi) adı verilen modelin ortaya çıkması da mudaraba yöntemine dayanmaktadır (Döndüren, 2008: 10).

1.4.4. İcare (Kiralama, Leasing)

İcare, sözleşmeye dayanan bir düzenlemedir. Bu sözleşmeye göre kullanılacak varlığın sahibi, varlığın intifa hakkını kiralayanın kullanmasına izin verir. Varlığın mülkiyet hakkı kiraya verende kalır, kiralayan kişi de belirli ödemelerde bulunarak varlığı kullanmaya devam eder (Uçar, 1987: 137).

Müşterinin ihtiyaç duyduğu menkul veya gayrimenkul banka tarafından satıcıdan satın alınarak müşteriye kiralanır ve sözleşmede aksine hüküm yoksa müşteri kira müddeti sonunda malın sahibi olur. Kiralama daha çok orta ve uzun vadeli bir finansman türü olup sanayici kobi'lerin makine tezgah ve ekipman gibi, murabaha finansmanına nazaran daha yüksek tutarlı ihtiyaçlarının karşılanmasında kullanılır.

Arazilerin paylaşılmaya başlaması ile tarihte ilk kiralama örnekleri kıymetli tarlaların, mülkiyet hakkı tarla sahibinde kalmak şartıyla, belli bir kira karşılığı kiracı tarafından ekip biçilmesine izin verilmesi ile ilk çağlarda görülmeye başlamıştır. Ayrıca Fenikeli'lerin gemi kiralaması yolu ile ticaretin finansmanına gittikleri öne sürülmektedir (Uçar, 1987: 137). Günümüz uygulamalarına benzer finansal kiralamanın ilk örneği ise 1846 yılında İngiltere'de müzik aletleri satan bir firmanın, bir piyanosunu bu yöntemle kullandırmaya başlamasıdır. Daha sonraları da İngiliz Demir Yolları Şirketi'nin kömür ve taş ocakları işletmelerine vagon kiralaması işleminde de finansal kiralama yöntemi kullandığı görülür (Bayındır, 2005: 138).

Ünlü İslam alimi Gazali'ye göre, icarenin iki temel ögesi bulunmaktadır. Bunlar: ücret ve menfaattir. Ücretin maddesi, miktarı ve özellikleri icare akdinde belirtilmelidir. Menfaat ise icare ile amaçlanan şeydir ki, menfaat de

yapılacak işte ortaya çıkmaktadır. Gazali'ye göre iş hususunda şunlara dikkat edilmeli:

- İş, değer taşımalıdır ki o işin külfet ve yorgunluk yükleyen nitelikte olması değerli olduğunu gösterir.
- İcare aynı olarak bizzat istenen bir şeyi kapsamamalıdır.(Meyvesi için bahçenin, sütü için koyunun icar edilmesi gibi)
- İş, hukuken yapılabilir nitelikte olmalıdır.
- İş ve ondan beklenen menfaat belirli olmalıdır (Orman, 2007: 101-102).

İcare günümüzde daha çok orta ve uzun vadeli finansman türü olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu yöntem, menkul ve gayrimenkul değerlerin finansmanında kullanılabilceği gibi, yüksek teknolojiye sahip olmak amacıyla da kullanılabilmektedir (Özsoy, 1997: 87).

İslam bankalarında kiralama iki şekilde yapılmaktadır:

- Normal kiralama: Kiraya verilen varlığın, kira akdinde belirlenen süre bitiminde geri alınması şeklinde gerçekleşen kiralama.
- Mülkiyetin Devriyle Sonuçlanan Kiralama: Kiralayan kişinin geliri ve maddi imkanları iyileştiği takdirde, banka ile anlaşarak kiralama- satın alma yoluyla kiraladığı malın mülkiyetini elde etmesidir (Gökalp, 1993: 98).

1.4.5. Karz-ı Hasen

Maddî sıkıntıya düşmüş bir kişiye finansal yardım yapmak üzere ihtiyaç duyduğu meblağı verip hiçbir menfaat temin etmeden verilen borcu aynıyla geri almak karz-ı hasen olarak adlandırılır. Buna göre 1000 TL borç verip 1000 TL tahsil etmek karz-ı hasen sayılır. Tercih ettiğimiz görüşe göre enflasyon farkını talep etmek fâiz sayılmaz (Aktepe, 2012: 19).

Bankanın, müşterilerine, öğrencilere ya da belli projeleri olan kişilere ana paranın geri ödenmesinin dışında hiçbir şeyin talep edilmediği yardım amaçlı kredilerdir. Karz-ı hasen verilebilmesi için önce kişinin hakikaten muhtaç olup olmadığına bakılır. Kredi dönmesi için ise, kişiden maddi ya da kefil karşılığı teminat alınır, borcun bir ya da birkaç taksitle geri ödenmesi talep edilir (Uçar, 1987: 151-152).

1.4.6. Selem ve Selef

Lugatte selem'e "selef" te denilmektedir. Ancak, selef selemden daha geneldir. Selef iki anlamda kullanılır:

- Kişinin ödünç vermesidir. Burada ödünç verenin ilahi mükafattan başka faydası yoktur.
- Kişinin selef akdi anındaki piyasa fiyatından daha yüksek bir fiyatla belli bir vadede satın almak üzere belirlenen bir eşyayı satın almak üzere peşinen altın ya da gümüş vermesidir. Selef verenin bu yöntemde yararı vardır. Selef'in işte bu ikinci şekline, aynı zamanda "selem" de denilmektedir (Ceziri, 1994: 1483).

Ayet ve hadislerle de selem ve selefin nasıl yapılacağına işaret edilmiştir. Kuran-ı Kerim'de selem ile ilgili şu ayet-i kerime bulunmaktadır: "Ey iman edenler, belirli bir süre için borçlandığınız zaman onu yazınız." (Bakara, 282).

Selef hususunda ise Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmaktadır: " Bir kimse bir şeyden selef yaparsa, belli ölçekte, belli tartıda, belli vadeye kadar yapsın." (Müslim, Musakat, 128)(Ceziri, 1994:1485)

Selef ve selem genelde İran'da üretimin finansmanında kullanılan bir yöntemdir. Banka peşin ödeme yaparak gelecekte üretilecek olan malı satın alır (Özsoy, 1997: 88).

1.4.7. Muzaraa ve Msakaat

Ziraat ortaklıklarıdır. Muzaraa yönteminde, bir taraf sermaye olarak arazisini, diğer tarafta iş gücünü; msakatta ise bir taraf meyve ağağlarını diğer taraf bunların bakımını üstlenir. Bu iki ortalıkta da taraflar önceden belirlenen oranlarda kar paylaşımı yaparlar, araziye ya da meyveliği temin eden taraf bankadır, bakımı üstlenen ise kişi ya da kuruluştur (Battal, 1999: 19).

1.4.8. İstisna

Sanatkara mal siparişi vermek. Mesela marangoza mutfak dolabı yaptırmak ve maket üzerinden daire almak gibi. Böylesi sözleşmeler meşrudur ve katılım bankaları da yapabilirler. Örneğin TFKB, bir müteahhite daire siparişi edip aynı daireyi başkasına alt istisna yoluyla satabilir (Aktepe, 2011).

1.4.9. Sukuk

Sukuk, varlık senedi veya menkul kıymetleştirilmiş varlık şeklinde tanımlanır. Diğer senetlerden farklı olarak belli bir varlığa endeksli olarak çıkarılır. Bundan dolayı sukuk çıkartacak borçlunun öncelikle bir varlık sahibi olması şarttır. Sukuk sahiplik hakkını temsil eder. Sukukun esas özelliği de diğer İslmi finansman türlerindeki gibi, gerçek bir ticari veya yatırım ilişkisini temel alır. Proje, varlık veya bilanço endeksli olarak hazırlanabilmektedir (Tunç, 2010: 152).

Devletlerin ve anonim şirketlerin faiz karşılığı borlanacakları finansal enstrümanlar vardır. Tahvil ve hazine bonusu bunlardan ikisidir. Böylece faiz geliri elde etmek isteyenlere de bir yatırım aracı sunulmuş olmaktadır. İslâmî finansta ise faizle borçlanmak zaruret hali dışında meşru değildir. Bu sebeple

devletlerin ve İslâmî hassasiyet taşıyan büyük kuruluşların ticârî işlemler yoluyla nakit temin etmeleri ve faizsiz gelir elde etmek isteyenlere de bir yatırım aracı sunmak amacıyla sukuk ihracı gündeme gelmiştir. Sukuk ticari bir varlığın menkul kıymetleştirilerek sertifikalar aracılığıyla satımıdır. Bu sertifikalardan alanlar söz konusu varlığa ellerindeki sertifikalar oranında ortak olurlar. Dolayısıyla söz konusu varlığın geliri de onlara ait olur. En basit şekliyle böyle izah edebileceğimiz sukuk işlemlerinin farklı sözleşmeler (ortaklık, kira, murabaha, selem, istisna) için farklı usullerle kullanılabileceğini de ifade etmeliyiz. Uygulamada en fazla icare sukukuyla karşılaşılmaktadır. İcare sukuku şöyle işler (Aktepe, 2011):

- Varlık kiralama şirketi, sukuk ihraç eder.
 - Yatırımcılar parayı öder ve sukuk alırlar.
 - Kaynak kuruluş varlıklarını varlık kiralama şirketine satar.
 - Satış bedelini varlık kiralama şirketinden alır.
 - Varlık kiralama şirketi, kaynak kuruluştan aldığı varlıkları yine kaynak kuruluşa kiralar.
 - Dönemsel olarak kira alır.
 - Aldığı kirayı sukuk sahiplerine varlıktaki ortaklıklarına göre dağıtır.
 - Varlık kiralama şirketi, satın aldığı varlıkları, başlangıçta anlaşılan vadede kaynak kuruluşa geri satar.
 - Varlıkların satış bedelini alır.
- Aldığı tutarı sukuk sahiplerine dağıtır.

1.4.10. Teverruk

Teverruk'un diğer bir adı uluslararası murabahadır. Güncel ihtiyaçların ortaya çıkardığı bir alım – satım şeklidir. Katılım bankalarının kısa vadeli likiditelerini değerlendirme ihtiyacı ve klasik fon kullandırma modellerine uyan

müşteri taleplerinin karşılanması amacıyla iki farklı nedenden dolayı tevarruk yöntemi kullanılır (Tunç, 2010: 157-158).

Tavarruk (teverruk), katılım bankalarının kısa vadeli likiditelerini değerlendirme amaçlı işlemleri dışında, müşterilerin katılım bankasından ödemesini daha sonra yapma sözüyle (tavarruk sözleşmesine bağlı olarak) emtia satın alıp, sonrasında bu emtiayı banka aracılığıyla ilgili piyasada satarak nakit sağlaması olarak da uygulanmaktadır. Bu işlemlerin önemli bir kısmı uluslararası ticari mal piyasasında özellikle de Londra Maden Borsa'sında (LME) yapılmaktadır. Katılım bankalarınca mevcut ödeme planına göre ödemelerini yapamayan, ödemelerini aksatan müşterilerin talebi üzerine; kredili müşterilerine kolaylık sağlamak amacıyla tavarruk ürünü kullandırılarak mevcut borç kapatılmakta ve müşteri tavarruk için önceden belirlenen vadelerde ödemelerini yapabilmektedir. Müşteri murabaha ve diğer kredilerde olduğu gibi banka ile birlikte belirlenen kredi planına onay vermek suretiyle tavarruk işlemi yaptırmakta ve bu işlemin getirdiği maliyetlere de katlanmaktadır (Dağ, 2011: 31).

1.4.11. Komodite

Komodite, herhangi bir kalite çeşitliliği olmayan emtiaların, uluslararası piyasalarda büyük oranlarda ve anlık olarak alınıp – satılma şeklidir. Komodite en çok altın, tarım, petrol ürünlerinde tercih edilmektedir. Ancak alınıp satılan bütün bu ürünleri alıcı ve satıcı görmeden yapıldığı gibi belli bir fiyat ve vadeden mukaveleler yapılır ve para transferleri gerçekleştirilir. Katılım bankaları ise, komodite işlemine kısa vadeli likidite dengesizliklerini düzenlemek amacıyla kullanırlar. Özellikle de likidite fazlalığı olan katılım bankalarının çokça tercih ettiği bir yöntemdir. Bu yöntemde, faizsiz bankaların yatırdıkları kısa süreli fonlar ile, paranın yatırıldığı banka komodite işlemleri gerçekleştirir ve bu ticari işlemlerden elde ettiği kârı faizsiz banka ile paylaşılır (Tunç, 2010: 160).

1.5. KATILIM BANKALARININ FON KULLANDIRMA YÖNTEMLERİ

1.5.1. Kurumsal Finansman Desteği (Murabaha Finansmanı)

İşletmenin (Kredi Müşterisi) ihtiyaç duyduğu her türlü emtia gayrimenkul ve hizmet bedellerinin katılım bankasınca işletme adına satıcıya ödenmesi ve bunun karşılığında işletmenin borçlandırılması işlemidir. Bir nevi işletme sermayesi ihtiyacının karşılanmasıdır. Bu yöntemle kullanılacak fonlar karşılığında teminat alınması ve alım – satıma ilişkin belgenin katılım bankası şubesinde saklanması zorunludur.

İslamî finans piyasasında bilhassa Türkiye’de kullanılan finansman tekniklerinin çoğu murabaha esasına dayanmaktadır. Murabahanın temelinde sadece riba sözcüğünün (Türkçede faiz olarak geçen kelimenin aslı ribadır.) kâr marjı, vade farkı veya fiyat artırımını gibi terimlerle değiştirilmesi yeterli değildir. Murabaha işlemi ile faizli krediler arasında şeriat kurallarına göre kesin bir ayırım yapmak gerekmektedir. Bu ayrımları sıralayacak olursak;

- Murabaha, bir malın veya hammaddenin, alıcı ve satıcının arasında anlaşması neticesinde belirli bir kâr marjının eklenmesi ile ödemeyi direkt satıcıya yapma işlemidir.
- Murabaha işleminde kesinlikle gerçek bir malın ticareti söz konusu olmalıdır.
- Murabaha işleminde genel kural dayanıklı malların finansmanıdır. Ancak dayanıklılık azaldıkça sözcüğü toptan et finansmanında vadeler kısa tutularak finansman yapılabilmektedir.
- Murabaha işleminde, alkol ve tütün gibi islamî kuralların dışında finansman mümkün değildir.
- Malın mülkiyeti mal nihai alıcısına satılana kadar finansmanı sağlayan kuruluşa aittir.
- Murabahada malların üçüncü kişilerden satın alınmış olması zorunludur. Alıcı satıcı arasındaki dolaylı ilişki kabul edilemez.

- Satıcı müşterisinden vadede mal bedelini ödeyeceğine dair teminat isteyebilir. Bu teminat ipotek, rehin, bono, senet veya ihracat vesaiki olabilir.
- Alıcının mal bedelini vadede ödememesi halinde malın fiyatı arttırılmaz. Aynı zamanda alıcının mal bedelini vadeden önce erken ödemesi halinde ise malın fiyatı üzerinden indirim yapılamaz.
- Maddeler içerisinde en önemlisi ise Murabaha işlemlerinde alıcıya nakdi ödeme yapılamamasıdır. Ticari bankacılıktaki nakit kredi finansmanı seçeneği olmayan İslamî bankalar murabaha işlemlerinde de ödemeyi direkt alıcıdan bağımsız satıcıya yapmak zorundadır.

Türkiye’de 1985 yılından bu yana kurumsal finansman desteği adı altında uygulanan murabaha işlemi için tek şart yukarıda sayılanlar değildir. Kredide fon kullandırımı kadar fonun kaynağı da önemlidir. 5411 sayılı yeni bankalar kanununda geçtiği gibi katılım bankaları mevduat toplayamazlar. Katılım bankaları katılım fonu kabul ederler. Bireysel müşterilerden toplanan fonlar bilançolarının yükümlülükler kısmında yer alır. Neticede katılım bankaları havuzlarındaki bu fonlarının Merkez Bankası zorunlu karşılıklarından ayrılan kısmını reel sektöre kredi olarak kullandırırlar. Zaten yeni kanun çıkana kadar da durum bu şekildeydi.

Basında sık sık bir takım bankaların İslamî finansman yöntemi olan murabaha yapmak için alt şubeler açacağı haberleri çıkmaktadır. Ancak murabaha işlemini yapmak için sadece yukarıdaki maddeleri uygulamak yetmez. Kullanılacak fonun da katılım fonu (kâr ve zarara katılma hesaplarından oluşan) olması gerekir. Buna rağmen çok manidar bir şekilde yeni bankalar kanununda mevduat bankaları ve katılım bankaları için temel ayırım fon kaynakları konusunda getirilmiş; fon kullandırma konusunda ise bankalar temel başlığı altında ve “nakdi krediler” gibi genel başlıklardan bahsedilmiştir. Neticede katılım bankalarına nakit kredi kullanamazsınız mevduat bankalarına da murabaha yapamazsınız sınırlaması getirilmemiştir.

1.5.2. Kar ve Zarar Ortaklığı Yatırımı (Müşaraka Finansmanı)

Banka ile fon kullanacak müşterisi arasında, belirli bir sürede ticari bir işi gerçekleştirmek için fonlarını bir araya getirmeleri suretiyle ile yaptıkları sözleşme ile ortaya çıkan sermaye benzeri bir finansman modelidir. Ticari işin sonunda iki tarafta kâr ve zararını belirli bir oranda paylaşır. Müşaraka yöntemi genellikle sanayinin finansmanında kullanılır. Teçhizat ve makine sağlanmasında müşaraka yöntemi başarıyla uygulanabilir. Bu yöntem ticaretin finansmanında da kullanılabilir. Müşarakayı teknik olarak ikiye ayırabiliriz.

Sürekli Müşaraka: Proje devam ettiği süre içerisinde banka ve müşterinin ortaklığı sürer.

Azalan Müşaraka: Bankanın ortaklık payı, zamanla hisselerinin belirlenmiş vadelerde müşteri tarafından satın alınması ve proje bittiğinde tamamen müşterinin mülkiyetine geçmesini öngörür.

1.5.3. Finansal Kiralama (İcare, Leasing)

Leasing temelde bir orta vadeli kredi işlemidir. Alışılmış kredi ilişkisinden farkı, kredinin kiracıya nakit olarak verilmemesidir. Kiracı, işinde kullanmak üzere almak istediği sabit kıymeti seçer ve leasing şirketinden bu işlem için kendisine kredi tahsis edilmesi talebinde bulunur. Leasing şirketi tahsis ettiği krediyi kiracının seçtiği malın alımında kullanır. Leasing şirketi satın aldığı sabit kıymeti kiracının kullanımına tahsis eder. Kiracı leasing yöntemiyle kiralamış olduğu sabit kıymet için leasing şirketine aralarındaki sözleşme ile belirlenmiş kiralari öder. Finansal kiralama sözleşmeleri 3326 sayılı Finansal Kiralama Kanunu gereği 4 yıldan kısa süreli olamaz. Ancak Hazine Müsteşarlığı tarafından belirlenen bazı sabit kıymetler için süre 2 yıla

kadar kısaltılabilir. Sözleşme süresi sonunda sabit kıymet finansal kiralama sözleşmesinde belirtilen sembolik bir bedel karşılığında kiracıya devredilir.

Katılım Bankalarının, Özel Finans Kurumları olarak çıktıkları bankacılık yolunda ellerindeki en önemli pazarlama silahı finansal kiralama işlemi de yapabilmeleri olmuştur. Bankalar finansal kiralama yapma yetkisine sahip olmadıkları için büyük ortak kendisi olmak üzere finansal kiralama şirketleri kurmuşlardır. Neticede, prosedürleri banka kredi anlaşmalarına göre çok daha basit olan ve kiralanen mallar finansal kiralama sözleşmesi süresince finansal kiralama şirketinin mülkiyetinde olduğundan, müşteriden talep edilen teminatlar da banka kredilerine göre daha az olan finansal kiralamayı doksanlı yıllardan bu yana katılım bankalarının selefi özel finans kurumları ile beraber finansal kiralama şirketleri de yapabilmektedir.

Ancak, finansal kiralama şirketlerinin esas faaliyet konularına girmemekle beraber “satın alma ve geri kiralama” (buy and lease back) şeklinde bir işlem daha vardır. Bunda, nakdi finansmana ihtiyacı olan yatırımcıdan sahip olduğu makine, teçhizat veya binayı finansal kiralama şirketi peşin parayla satın alır ve eş anlı olarak yatırımcıya kiralar. Böylece müşteri ihtiyacı olan nakde kavuşur ve bunu taksitler hâlinde geri öder. Görüldüğü gibi, burada finansal kiralama şirketi aslında bir bankacılık muamelesi yapar. İslâmî literatürde “İyne Satış” deyimiyle ifade edilen böyle bir alışveriş ise Katılım Bankaları için tamamen muvazaalı bir nakdi kredi işlemidir.

1.5.4. Mal Karşılığı Vesaikin Finansmanı

Dış ticaret ve kambiyo mevzuatı çerçevesinde, Katılım Bankası ile fon kullanan gerçek ve tüzel kişi arasında düzenlenen bir sözleşmeye istinaden mal karşılığı vesaikin, Katılım Bankası tarafından peşin satın alınması ve vadeli olarak fon kullanana daha yüksek bir fiyattan satılmasıdır. Bu uygulamada da gerçek bir malın ticaretinin yapılmış olması gerekmektedir.

Aslında bir anlamda yurtdışı kurumsal finansman desteği olarak nitelendirilebilir. En önemli farkı ise, Dış ticaret ve kambiyo mevzuatına tabi olmasıdır.

Bu yöntemde katılım bankası ile fon kullanan arasında düzenlenecek yazılı bir sözleşme dahilinde, mal karşılığı vesai mukabilinde fon kullanılacaktır. Katılım bankacılığının fon kullandırma türleri içinde en az bilinen ve uygulaması da yok denebilecek bir ürün çeşididir. Bu nedenle sektörde dahi bilinirliği zayıftır (Tunç, 2010: 218).

Katılım Bankası bu işlemde, dış ticaretin finansmanını sağlarken, sevk sonrası ihracat işleminin vesai dayalı finanse edilmesini sağlamaktadır. Sevk sonrası bir işlem olduğu için firma, proforma faturayı değil, ticari faturayı fonlamaktadır.

1.5.5. Ortak Yatırımlar

Gelişme potansiyeli taşıyan ve kaynak ihtiyacı olan şirketlerin sermayesine, taraflar arasında düzenlenecek sözleşme hükümleri çerçevesinde katılım bankasının iştirak etmesi veya belli bir yatırımın finansmanı amacıyla oluşturulacak fonlara katılmasıdır.

Bu şekilde edinilecek ortaklık paylarını banka yasal mevzuat gereği en fazla yedi yıl içinde halka arz yolu ile elden çıkarmak durumundadır.

Sermayeye iştirak şeklindeki yatırımlar için düzenlenecek sözleşmelerde, sermayesine iştirak edilen şirketin yönetimi hususu başta olmak üzere tarafların hak ve yükümlülükleri ile sermayenin halka arz edilmesi sürecine ilişkin hükümlere yer verilmesi zorunludur. Bankacılık Kanunu bu alanda katılım bankası tarafından yapılabilecek yatırım tutarını bankanı öz kaynağı ile ilişkilendirerek bir üst sınır koymuştur.

Ortak yatırımlar katılım bankalarının çok istisnai olarak yaptığı işlemlerdir. Önümüzdeki süreçte sadece Türkiye’de değil, global baz da

katılım bankalarının bu tür yatırımlara yönelmeleri beklenmektedir. Katılım Bankalarının ortak yatırımlara kaynak aktarması şu faydaları sağlayacaktır:

- Bu sayede katılım bankalarının karlılıkları artıracaktır.
- Bu yöntem katılım bankalarınınnasli fonksiyonlarına daha uygundur ve bu şekilde klasik bankalardan farklılıkları daha net ortaya çıkacaktır.
- Bilgi ve becerisi olan ama sermaye kısıdı nedeniyle büyüemeyen şirketlere destek olunacaktır.
- Ülke ekonomisinde önem arz eden teknolojik yatırımlar desteklenmiş olacaktır.
- Bu tür yatırımlar için girişimcinin teminat oluşturma sıkıntısı olmayacaktır (Tunç, 2010: 218-219).

1.5.6. Bireysel Finansman Desteği

Araç, konut gibi bireysel ihtiyaçlar için gerçek kişi alıcıların doğrudan satıcılardan aldıkları mal veya hizmet bedelinin Katılım Bankası tarafından müşteri adına satıcıya ödenmesi, karşılığında alıcının borçlandırılması işlemidir. Katılım bankaları tanımında da geçtiği üzere araç ve konut finansmanını mevduat bankaları ile aynı şartlarda gerçekleştirirler. Ancak bireysel tüketici kredisi konusunda mevduat bankalarından ayrılırlar. Bankalar bireysel müşterilerine nakit olarak kredi kullandırabilirken, katılım bankaları kredi kullanıcısına hiçbir şekilde nakdi ödeme yapmaz. Müşterisinin almak istediği malın satıcısına ödemeyi direkt kendisi yapar. Bununla birlikte, bireysel tüketici kredisinde, bireysel müşterinin basiretli davranması şartı da aranır, sözgelimi iki tane buzdolabı, üç tane televizyonu kredilendirmek isteyen bireysel müşterinin kredi teklifi, bireysel krediler tahsis uzmanı tarafından reddedilecektir. Uzun süredir kredi kartı veren hatta bankalar gibi taksitlendirme imkanı da sunan Katılım Bankaları risklerini dağıtmak adına bireysel pastadan aldıkları kısmı arttırmak istemektedirler. Katılım Bankaları ile Mevduat bankaları arasında bireysel finansman anlamında görülen temel farklılık ise, kredilendirmenin vadelerinde ortaya

çıkmaktadır. Nedenlerden birincisini, katılım bankalarının aktif - pasif yönetiminin temel kurallarından vade boşluğu riskine girmek istememeleri ikincisini ise, yurtdışından uzun vadeli sendikasyon kredisi almak istememeleri olarak sıralayabiliriz.

1.5.7. Gayrinakdi Krediler

Gayrinakdi krediler ticari ve sınai faaliyetlerinde müteşebbislerin ihtiyaç duydukları nakit dışı kredi işlemidir. Burada genellikle müşteri lehine banka kefil olmaktadır. Yurt içi işlemlerinde teminat mektupları, yurt dışı işlemlerde ise akreditifler en yaygın kullanılan gayrinakdi kredi türleridir. Gayrinakdi kredi kullandırımı bankadan nakit çıktı gerektirmez. Katılım bankası belli bir komisyon (ücret) karşılığında müşterisinin ihtiyaç duyduğu kefaleti, teminat mektubunu, çek karnesini veya diğer türden bir gayrinakdi krediyi kullanır. Müşteriye gayrinakdi kredi kullandırabilmesi için de (fon kullandırmalarında olduğu gibi) limit tahsis süreci uygulanır. Limit tahsis süreci kredinin tutarına ve türüne göre kapsam ve süre olarak genişleyip, daralabilir (Tunç, 2010 :220-221).

1.5.8. Gelire Endeksli Senetler

Devlet iç borçlanma senetlerinin farklı bir türü ve katılım bankacılığı prensiplerine uygun olarak geliştirilmiştir. Getirileri, Kamu İktisadi Teşebbüsleri'nden (KİT) elde edilen ve bütçeye aktarılan hasılat paylarına endekslenmek suretiyle oluşturulmaktadır. Bu ürün çeşidi ile yatırımcı tabanı devlet tarafından, katılım bankalarını ve müşterilerini de kapsayacak şekilde genişletilmiş olmaktadır. Gelire Endeksli Senetler (GES) ile getirisi devlet gelirleriyle ilişkilendirilen faizsiz bir yatırım aracı ihdas edilmiş olmaktadır (Karaman, 2009).

Devlet, gelire endeksli senet ile para ödünç almıyor. Belli ve İslam'a göre neması kabul edilebilir olan bazı gelir kaynaklarındaki hasılat payını geçici olarak özel şahıslara, bedeli karşılığında devrediyor. Bu gelir kaynaklarındaki devlet payı, senet alanlara, belli zaman dilimlerinde, hisseleri nispetinde paylaşılıyor (Tunç, 2010: 223).

1.6. DİĞER FAİZSİZ BANKACILIK ENSTRÜMANLARI

Katılım bankaları müşterilerine yukarıda belirtilen ürünler dışında bankacılık hizmetleri de sunmaktadır. Bu hizmetlerden bir kısmı bu başlık altında incelenecektir.

1.6.1. Tekafül

Ülkemizde tekafül, katılım bankalarının bizzat uyguladıkları bir ürün değildir. Uygulamada katılım bankası tekafül sigorta şirketine kurucu ortak sıfatıyla katılmakta ve daha sonra şubeleri aracılığıyla bu şirketin poliçelerini satmaktadır. Moody's in yaptığı araştırmaya göre, bugün dünyada yaklaşık 2 milyar sterlin ciro gerçekleştiren 250'den fazla tekafül sigorta şirketi mevcuttur, bu cironun 2015 yılına kadar 10 milyar sterline ulaşması beklenmektedir. Tekafül, katılımcılar arasında yardımlaşma ve dayanışmaya dayanan bir yardım sandığı teminatına benzemektedir. Akdi denge ve eşitlik ilkesine dayanan tekafül, önce kâr ve zararın sigorta şirketleriyle sigortalılar arasında paylaşımını varsayıyor. Böylece muhasebe gelirlerinin bir bölümü sigorta şirketine ödenen ücretten mahsup suretiyle sigortalılara geri ödenmiş oluyor (www.saglik-sigortasi.com, 2010).

Tekafül bir nevi sigorta şeklidir. Mevcut tekafül modelleri (başlıcaları mudaraba ve wakala olmak üzere) kârın sigorta şirketi ile sigortalılar arasında dağılım şekline göre değişmektedir. Mudaraba örneğinde, teknik kârlar şirketle sigortalılar arasında paylaşılmakta bu model özellikle Asya'da

bilhassa Malezya'da uygulanmaktadır. Daha çok Körfez ülkelerinde ve Orta Doğu'da uygulanan Wakala modelinde, tüm teknik kârlar sigortalılara geri ödenirken yatırım araçlarının da İslami kurallara uygun olması gerekmektedir. Müslüman bir sigorta şirketinin, faaliyetleri ahlâk dışı (alkol, silah, kumar tütün veya hatta pornografi ticareti) kabul edilen şirketlere yatırım yapmaması gerekmektedir. Bunun dışında, plasmanlar ancak sonuçta bunlardan kaynaklanan gelirlerin para faizi ile özdeşleşmemesi kaydıyla kabul edilebilir (helal) olmaktadır. İslami esaslara uygunluk zorunluluğu, aynı zamanda bazı risklerin sigortalanıp sigortalanmayacağı konusunu gündeme getirmektedir. Fıkhi olarak tekafülün temel kuralları şunlardır (www.saglik-sigortasi.com, 2010);

- Faiz haramdır
- Belirsizlik yasaktır ve “asset backing” ilkesine uyulması gerekmektedir. (finansmanın somut, gözle görülür, elle tutulur bir varlığa dayandırılması gerekir)
- Spekülasyon yasaktır, (“gharar” ve “maysir” yoktur, yani şans, talih piyango oyunları yasaktır)
- Gayrimeşru ve ahlak dışı sektörlerle yatırım yasaktır,
- Kâr ve zararın paylaşılması ilkesine uyulması gereklidir. Türkiye’de ilk tekafül sigorta şirketi Neova Sigorta A.Ş. unvanıyla 2010 yılında bir katılım bankasının ortaklığı ile faaliyete geçmiştir. Söz konusu şirketin ortaklık yapısı aşağıdaki gibidir;
- Turkapital Holding B.S.C.C. 53, 00 %,
- First Takaful Insurance Company K.S.C. 35, 00 %
- Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş. 7, 00 %
- Al-Muthanna Investment Company (K.S.C.C.) 5, 00 %
- Autoland Otomotiv Sanayi ve Ticaret A.Ş. 0, 0003 %

1.6.2. Kıymetli Madenlere Dayalı İşlemler

Özellikle istikrarsızlığın hâkim olduğu dönemlerde yatırımcıların altın başta olmak üzere kıymetli madenlere yöneliminin arttığı bilinen bir gerçektir. Ülkemizdeki bazı katılım bankalarının 2008 yılından itibaren İstanbul Altın Borsası'na üye olarak, müşterilerinin kıymetli maden işlemlerinin daha kolay ve avantajlı bir biçimde yürütmelerini sağlayacak enstrümanlar geliştirdikleri görülmektedir. Geçen süre içerisinde birçok dönemde kıymetli maden işlem hacmi bakımından konvansiyonel bankaları geride bırakmayı başaran katılım bankaları bu alanda pazarın etkin oyuncularına haline gelmişlerdir.

Katılım bankaları müşterilerinin mevcut banka hesaplarına istenen kıymetli madeni (altın, gümüş, platin) belirtir bir ek hesap tanımlamakta ve aynen döviz alım satım işlemlerinde olduğu gibi alım satım ve farklı döviz kurlarına arbitraj olanağı sağlamaktadır. İlgili kıymetli madenin borsa fiyatına endeksli alım satım fiyatlarını belirterek müşterinin TL veya USD hesabından kıymetli maden alması veya kıymetli madenin USD veya TL'ye anlık çevirmesi sağlanmakta alım ve satım arasında 0,5-0,7 gibi marjlarla (örn; Altın/TL Alış 69, 85, Satış 70, 50) işlemler gerçekleştirilebilmektedir. Müşteri dilerse altını farklı gramlarda (1, 5, 10, 50, 100, 1000 gr) fiziki olarak da teslim alabilmektedir. Bu işlem kolaylığı sayesinde; klasik altın satıcılarından (sarraf vb.) fiziki altın alımında yaşanan işçilik kaynaklı değer kayıpları, saklama ve taşıma riski vb. riskler ortadan kalkmakta yatırımcı kolaylıkla işlemlerini gerçekleştirebilmektedir. Anlık alım satım olanağı ve düşük tutarlı işlemler (örneğin 0, 01 gram dahi alınıp satılabilir) yapabilme avantajının yanı sıra bu tür işlemler için ilave bir komisyon alınmıyor olması ürünü daha da cazip kılmaktadır. Kıymetli maden alım satımına yönelik işlemler dışında altına endeksli borsa yatırım fonu da (GOLDP- B Tipi Altın Borsa Yatırım Fonu) 2010 yılında Kuveyt Türk Katılım Bankası tarafından borsada işlem görmeye başlayan yeni ürünlerden biridir. %100 altına endeksli olan bu ürün yıl içerisinde bazı dönemlerde yatırımcısına en fazla kazandıran hisse senetleri arasında yer almıştır. Diğer katılım bankalarının da 2010 yılından itibaren

kıymetli maden işlemleri yapmaya başladıkları ve hacimlerini giderek arttırdıkları görülmektedir. Kıymetli madenlerle ilgili yatırım ürünlerinde öncülüğünü sürdüren Katılım Bankaları, bu alanda ürün çeşitliliklerini ve pazar paylarını arttırmaya devam etmektedirler. Katılım bankaları rakiplerinin aksine müşterilerince satın alınan altın miktarınca rezerv altın tutmakta böylelikle olmayan malın ticaretinin yapılamayacağı ilkesine uygun hareket etmektedirler.

1.6.3. Uluslararası Bankacılık ve Kambiyo İşlemleri

Katılım bankalarının geline süreçte yaygın uluslararası muhabir banka ağları ve profesyonel çalışanları ile özel mevduat bankaları ve kamu bankaları tarafından gerçekleştirilen tüm kambiyo işlemlerini eksiksiz gerçekleştirdikleri görülmektedir. İthalat (peşin, mal mukabili, vesaik mukabili kabul kredili vesaik mukabili, akreditif), ihracat, döviz havalesi, dövizli çek işlemleri, harici garantiler, SEP (Saudi Export Program) ve ülke kredileri ile benzeri kambiyo işlemlerini yerine getirebilen katılım bankaları bu alanda müşterilerine danışmanlık hizmetleri de sunabilmektedirler. Yurtdışı şube ve temsilcilik sayılarını da her geçen gün arttıran katılım bankaları yurtiçinde sundukları hizmetleri yurtdışında da sunarak hizmet ağlarını genişletmektedirler. Katılım bankaları proje finansmanı kapsamında yurtdışından özel fon ve krediler de temin edebildikleri gibi belli dönemlerde “genellikle Ortadoğu ve Körfez Ülkeleri kaynaklı” murabaha sendikasyonları temin ederek bu fonları reel sektörün yatırımları için ekonomiye aktarmaktadırlar (Dağ, 2011: 35).

1.6.4. Vadeli Döviz İşlemleri – Forward

Döviz kurlarındaki hareketlilik ve dalgalanma, başta dış ticaret firmaları olmak üzere döviz cinsinden nakit akımını yönetmek durumunda olan firmalar

ve maliyet avantajı nedeniyle döviz cinsinden borçlanmayı tercih etmiş olan yatırımcılar açısından önemli bir risk unsuru olarak ortaya çıkmaktadır. Vadeli döviz alım-satım işlemleri bu riskin yönetilebilmesi için geliştirilmiş bir türev ürünüdür. Vadeli döviz alım-satım işlemlerinde; ileriki bir tarihte teslimi söz konusu olacak olan bir döviz alım ya da satım işlemi, vade, miktar ve fiyat değişkenleri işlem gününde belirlenerek sözleşmeye bağlanır. Böylelikle kişi ya da firma gelecekte ortaya çıkabilecek olumsuz fiyat değişimlerine karşı kendisini koruma altına almış olur. Örneğin; 3 ay sonra 100 bin USD ithalat ödemesi yapacak olan bir firma; ödeme vadesine kadar ki sürede kurlarda yukarı yönlü bir hareketlilikten kaynaklanabilecek kur riskine karşı, bugünden 3 ay vadeli 100 bin USD'lik bir döviz alım işlemi gerçekleştirerek kendisini koruma altına alabilir (www.turkiyefinans.com.tr, 2013).

Yapılacak işlemde işlemin vadesine bağlı olarak spot kura ilave bir marj uygulanır. Banka işlem tutarında döviz forward sözleşmesinin yapıldığı günde satın alarak rezervinde tutar veya mevcut rezervinden ilgili tutarı bu işlemin vadesine kadar ayırır. Gerçek kişilerin forward işlemlerden elde ettiği gelirlere %10 oranında stopaj uygulanmaktadır. Tüzel kişilerin gerçekleştirdiği işlemlerden gelir elde etmesi halinde ise vergilendirme yoktur ve stopaj uygulanmamaktadır. Katılım bankaları yukarıda detayları verilen işlemler dışında faiz içermeyen tüm bankacılık işlemlerini (EFT, havale, fatura tahsilâtları, çek, senet işlemleri vb.) şubeleri, ATM'leri ve elektronik bankacılık kanalları aracılığıyla gerçekleştirmektedirler (Dağ , 2011: 36).

1.7. KATILIM BANKALARININ AYIRT EDİCİ ÖZELLİKLERİ

1.7.1. Kar ya da zarara katılım

2005'te yürürlüğe giren yeni 5411 sayılı Bankacılık Kanunu ile bankalar üç gruba ayrılmıştır: Ticari (geleneksel-konvansiyonel) bankalar; kalkınma ve yatırım bankaları ile katılım bankaları. Bilindiği üzere bankalar bir

yandan mevduat toplar, diğer yandan bu fonları ihtiyacı olanlara kullanır. Fakat fonların elde edilmesinde geleneksel bankacılık ile katılım bankacılığı arasında bazı farklar vardır. Geleneksel bankalar, sabit bir faiz oranı üzerinden parayı ödünç verirler. Bu paranın nerede kullanılacağını ve kullanılan yerin karlılığını yeterince kontrol imkanına sahip değildirler (Güngör, 2009: 235).

Katılım bankasında tasarruf sahibi-banka ilişkisi, klasik bankacılıktaki mudi-banka ilişkisinden tamamen farklıdır ve bariz vasfı katılımcılığıdır. Bu bankaların isimlerindeki “**katılım**” sözcüğü yapılan bankacılık türünün kar ve zarara katılma prensibine dayalı bir bankacılık olduğunu ifade etmektedir (www.tkbb.org.tr, 2013).

Bu tür bankacılıkta her ne kadar kurumsal finansman desteği (üretim desteği), bireysel finansman desteği ve finansal kiralama (leasing) yöntemleri, uygulamada, proje bazında kar ve zarara katılma yöntemine göre daha ağırlıklı ise de, teoride nihai hedef, kara ve zarara katılma yöntemiyle finansmanın baskın hale gelmesidir. Kara ve zarara katılma esasına göre çalışan bankalar, her türlü bankacılık hizmetini vermektedirler. Bu özellik bunların klasik bankalarla olan ortak özelliğidir (Hazıroğlu, 2006:23).

1.7.2. Reel Sektöre Destek

Klasik bankaların temel fonksiyonu; mevduat toplama yoluyla para alımı, kredi vermek suretiyle para satımıdır. Karlarının temel kaynağı; verdikleri kredilerden almış oldukları faiz ile topladıkları mevduata faiz arasındaki farktır. Faizsiz bankacılıkta ise paraya ticari bir mal gözüyle bakılmaz. Paralar kara ve zarara katılma şartıyla toplanır. Fon kullanırken de yine kara ve zarara ortaklık veya bir mal alım satım yollarına başvurulur. Bu yüzden bu kurumların karları; giriştikleri kar zarar ortaklıkları ve ticari faaliyetlerden elde ettikleri gelirler yoluyla oluşur. Faizsiz bankacılıkta fon arz eden kişi alacaklı değil, ortak durumuna geçmektedir (Çonkar, t.y.: 108).

Dünyada yaygınlaşan katılım bankacılığı sistemleri ülkeden ülkeye farklılık gösterse de, hepsinin ortak yönü finansal işlemlerin reel ekonomik aktiviteye bağlı olmasını şart koşturmak ve reel ekonomi de olsa alkol gibi sektörlerde yatırım yapılmasını yasaklamaktır. Oysa geleneksel bankaların böyle bir kaygısı yoktur (TKBB, 2007: 9). Bu bankalar prensipleri gereği kredilerin mutlaka bir proje veya ekipman tedariki karşılığında satıcıya ödenmesi, hem bu kredilerin verilmiş amacı dışında kullanımını önlemekte, hem de kredinin ve firmanın kontrolünü kolaylaştırmaktadır (TKBB, 2005: 40).

Mevduatın krediye dönüşme oranı ise ticari bankalarda % 83, katılım bankalarında % 108'dir (Hazıroğlu, 2006: 23). Katılım bankaları reel sektörü teşvik ettiğinden ekonomik istikrara katkıda bulunur. Genel olarak iktisadi düşünce okulları arz yanlıdır. Bir başka deyişle ekonomideki temel sorunun üretim olduğu noktasında birleşirler (Güngör, 2009: 237).

Faizsiz bankacılık sadece krizlerde değil normal zamanlarda da ülkenin kıt finansman kaynaklarının verimli ve yararlı kullanımını sağlamaktadırlar. Finansmanın müşterinin ihtiyacı olan malın temini yöntemiyle gerçekleştirilmesi, ödemenin müşteri yerine satıcıya yapılması sayesinde paranın yanlış yerlerde kullanımı önlenmekte ve bu surette ülkenin kıt kaynakları israf edilmemiş olmaktadır. Mevduat bankalarında ise özellikle kurumsal finansmanda müşterilerin, aldıkları nakdi kredileri verilmiş amacı dışında kullandıklarına rastlanmaktadır.

Keynezyen İktisat dışında yer alan iktisadi görüşler gerek Klasik İktisat, gerekse klasik iktisadın çağdaş yorumları olan iktisadi görüşler (Anayasal İktisat, Kamu Tercihi Teorisi, Monetarizm, Rasyonel Beklentiler Teorisi, Arz Yönlü İktisat, Sosyal Piyasa Ekonomisi, Kurumsal İktisat ve diğerleri) birbirlerinden bazı farkları olsa da ekonomideki temel sorunun tüketim değil üretim olduğu mentalitesine dayanır. O halde günümüzde cari olan ekonomik görüşle paralel olması katılım bankalarını avantajlı hale getirmektedir. Günümüzdeki iktisat anlayışının arz yanlı olması ve yine ekonomide uzun vadeli (ve sağlıklı) çözümlerin arza dayalı olarak kabul edilmiş olması aslında katılım bankalarının ne derece sağlıklı çalıştıklarının

bir göstergesidir. Sonucun uzun vadede alınmasına karşın sağlıklı olması önemlidir (Güngör, 2009: 237).

1.7.3. Risk Paylaşım Esası

Katılım bankalarında hesap sahibine herhangi bir sabit gelir ödenmeyeceği gibi anaparanın geri ödenmesi garantisi de söz konusu değildir. Bu uygulama risk esasına dayanır. Ancak bunun anlamı katılım bankasının müşterilerine karşı herhangi bir yükümlülüğü olmadığı anlamına gelmez. Bankanın çalışma esasını gösterir. Zira bankanın hesap sahibine karşı “birim değer” ve “hesap değeri” kullanılmak suretiyle ortaya çıkan meblağı ödeme yükümlülüğü vardır (Çonkar, t.y.: 116).

Sosyalist ekonomi ile kapitalist ekonomi karşılaştırması konunun açıklanmasına yardımcı olabilir. Bilindiği gibi sosyalist sistemde insanlar risk taşımazlar. Bir başka deyişle daha fazla çalışmak, kafa yormak, gayret sarf etmek, insanlara daha fazla getiri sağlamaz. Kişinin iş aramak için de çaba sarf etmesine de gerek yoktur. Ekonomik manada kişilerin kar maksimizasyonu saikiyle çalıştığı varsayılırsa daha fazla çalışmanın daha fazla bireysel getiri sağlamadığı bir ortamda verimlilik düşüşü yaşanır. Sosyalist sistemin yıkılış serüveninin en önemli nedenlerinden birisi de budur. Zira unutmamak gerekir ki; SSCB, iki kutuplu dünyada en büyük iki güçten birisi iken 1990'lı yıllarda tarihin tozlu sayfalarında yer almaktan kurtulamamıştır (Güngör, 2009: 237-238).

Katılım bankacılığı faaliyet alanlarını ve yöntemlerini bu çerçevede belirlemek ve düzenlemek durumundadır. İktisadi bir teşebbüste kar, bir ticari veya yatırım faaliyetinin performansına bağlı olarak değişir. Başarılı bir teşebbüsü ve toplum için oluşturulan ilave bir katma değeri temsil eder. Faiz ise önceden belirlenmiş bir tutardır. Bir taraf zarar etse dahi diğer taraf kendisine taahhüt edilmiş getiriye almaya devam eder. Faizsiz sistemde ise

risk alıp üreten kaybettiği halde, borç verenin borçluyu daha da mağdur edecek şekilde kazanmaya devam etmesi adil bulunmaz (Tunç, 2010: 123).

Ekonomilerin bel kemiğini oluşturan ve İslam dininin “rızkın onda dokuzu” olarak nitelediği ticaret de riske dayanmaktadır. Risk alan bir işletme elbette zarar edebilir ama kritiklerini doğru yaptığında zarar oranı çok aşağılara inmektedir. Bir memurun riski çok düşük olduğundan hayatını ancak belli standartlarda idame etmesi mümkünken, bir tacir, memur ya da işçinin bütün kazancını sadece bir işlemi ile kazanabilir. Bu örnekler ekonomide riskin ne kadar önemli bir unsur olduğunu göstermek için verilmiştir. Risk esasına dayanan katılım bankacılığının teorik olarak daha üstün bir sistem olduğu düşünülebilir (Güngör, 2009: 238).

1.7.4. Sosyal Yönleri

İslam imkanı olan herkese servetini çoğaltmayı emreder. Dolayısıyla başkaları da bundan istifade edecek ve toplumda bir hareketlenme meydana gelecektir. Bazı müfessirler ekonomik faaliyette bulunmanın vatan ve milletin korunması için yapılan harp (cihad) ile aynı değerde olduğunu izaha çalışırlar (Erdoğan, 1992:31-32). Çeşitli ayet ve hadislerden yüksek bir ekonomik gelişim seviyesine ulaşmanın toplumun amaçları arasında olduğu sonucunu çıkarabiliriz (Yılmaz, 1991: 17).

Ekonomik refahın bir aracı olan katılım bankacılığı, konunun önde gelen pratisyenlerinden birinin deyişiyle “kalkınmaya özel bir dikkat ve sosyal yapıya daha iyi bir uyum sağlamaya yönelik yeni bir yaklaşımdır (Çonkar, 1989: 108).

Katılım bankacılığının sosyal sorumluluğu sadece varlık bazlı reel ekonomi içindeki direkt yatırımlardır. Bu tip bankalar gerçek olmayan paradan ve spekülasyondan sakınırlar. Etik standartların altında yatan sebeplerle piyasa katılımcılarını ve onların müşterilerini daha iyi korumaya gayret eder (Wouters, 2007: 18).

Bu arada belirtilmesi gerektiği düşünölen bir nokta da katılım bankalarının yalnızca Karz-ı Hasen'de alacak-borç ilişkisine girdiğidir. Ancak bunda da katılım bankalarına borçlu olan, borcunu hiçbir fazlalık talep edilmeden aynen geri öder. Karz-ı Hasen dışındaki diğer işlemlerde katılım bankası, mudi ve fon kullanan arasında bir ortaklık ilişkisi söz konusu olmaktadır. Belli şartlarda verilen bu borç yine katılım bankacılığının sosyal yönüne işaret eder (Güngör, 2009: 239).

1.7.5. Ekonomik İstikrara Katkı

Katılım bankacılığı finansman yöntemlerinde finansmanın mutlaka bir alışveriş veya gerçek bir ekonomik faaliyet sonucunda yapılması ve bu durumun fatura ile belgelendirilme zorunluluğu bu bankaların yaptığı finansmanlarla ilgili işlemlerin kayıt altına alınması sonucunu doğurmakta ve bu suretle kayıt dışı ile mücadelede devlete yardımcı olunmaktadır.

Günümüzde daha çok gelişme trendini sürdüren ekonomilerdeki yaygın ekonomik istikrarsızlık türü enflasyondur. Günümüz Türkiyesinin de en önemli sorunu olan enflasyonun önemli nedenlerinden birisi arz ile talep arasındaki dengesizliktir. Esasen üretimi teşvik eden katılım bankaları enflasyonu azaltıcı etkisinin yanında yeni istihdam alanlarının oluşmasında doğrudan ya da dolaylı olarak katkıda bulunmaktadır (Güngör, 2009: 240).

Faizsiz bankaların krizlere karşı daha önceki bölümlerde anlatıldığı gibi daha dayanıklı olması ülke kaynaklarının daha az ziyan olması sonucunu doğurmaktadır. Nitekim 2001 krizinde batan bankalardan ekonomimize ve halkımıza 50 milyar dolar civarında bir fatura yüklendiği halde o zamanki adları ile özel finans kurumları gerek ölkemize gerekse halkımıza hiçbir fatura yüklememiş, kendi iç dinamikleri sayesinde krizi atlatabilmişlerdir. 5411 sayılı bankacılık Kanunu ile katılım bankaları da faaliyet izinlerinin iptali, fona devir ve tasfiye konularında mevduat bankalarının tabi oldukları mevzuata tabi tutulmuşlardır.

Şimdiye kadar yaşanmış en önemli ekonomik kriz olan 1929 Dünya Ekonomik Bunalımına yol açan faiz, 1990'lı yıllarda da Türkiye'yi çok ciddi ekonomik bunalımlara sürüklemiştir. Hatırlanacağı üzere gecelik faizlerin % 6.200'lere çıktığı (www.riskcenter.com.tr, 2009), devletin sadece üç aylık ve % 450 borçlanabildiği, "rant ekonomisi" kavramının sıradan halkın gündemine girdiği, üretim yapmanın son derece riskli, ama devlete borç vermenin son derece karlı olduğu... söz konusu dönemde klasiklerin iddia ettiği gibi yüksek faiz oranlarının aslında tasarrufu, dolayısıyla yatırımları teşvik ettiği iddiasının ne kadar da yanlış olduğunun somut bir kanıtı olarak ortaya çıkmıştır. Faizsiz bankacılıkta bunun yaşanması mümkün değildir. Bu tür krizlerin önlenmesi bile tek başına faizsiz bankacılığın piyasalara ne kadar büyük bir güvence verdiği göz ardı edilemez. Ancak hadiseye Türkiye açısından baktığımızda henüz % 4'ler civarındaki bir katılım bankası payı ve ekonominin temeli faiz üzerine kurulduğundan bu tür krizlerin önüne geçilemez (Güngör, 2009: 240).

Katılım bankaları bir taraftan cari ve katılma hesapları yoluyla fon toplayan, daha sonra da bu fonları murabaha, mudaraba ve muşaraka yoluyla ekonominin hizmetine sunan kuruluşlardır. Bunların dışında yine icara olarak finansal kiralama hizmeti sunmaktadırlar. Bu ürünlerin hepsi de ekonomiyle ilgilidir ve ortak özellikleri sanayi kesimi denilen reel sektörü fonlamayı amaçlayan hizmetler olmalarıdır. Bu hizmetler katılım bankalarının sanayi kesimini ayakta tutması ve finansal krizlerin derinleşmesinin önüne geçilmesi bakımından önem taşımaktadır (Şanlı, 2007).

Bu dönemde yaşanan bir gerçek de atıl olan paraların ekonomiye kazandırılması değil, tam tersine reel ekonominin cazip olmaktan çıkıp daralması, "rant ekonomisinin" ise genişlemesi şeklinde olmuştur. Bir başka deyişle devlete yüksek faizli ve kısa vadeli borç verenler tasarruf sahiplerinden ziyade bankaların da içerisinde olduğu kurumsal kesimdir. Nitekim kimi işletmelerde faaliyet dışı gelirlerin toplam gelirler içerisindeki payının %80'leri geçmesi bunun somut bir kanıtı olarak karşımıza çıkmaktadır (Güngör, 2009: 240).

Katılım bankaları, sosyo-ekonomik dengenin sağlanma işlevini mevduat sahiplerini ve tasarruflarını, dengeli olarak emek ve sermaye lehine yapılacak doğrudan yatırımlara ve istihdama yönlendirmek suretiyle başarırlar. Faize duyarlı olmaları nedeniyle ekonomik hayatın kısmen dışında kalan ve bu sebeple gelir dağılımında da düşük pay alan kesimler, faizsiz bankacılık sisteminin vasıtası ile ekonomiden nispeten adil bir pay alma imkanına sahip olabilirler (İştar, 2009: 83).

Hızlı bir ekonomik ve sosyal kalkınma çabası içerisindeki ülkemizde bu hedefin gerçekleştirilmesi için aşılması gerekli en önemli darboğazlardan birisi, tasarrufları artırma ve bunları yatırımlara aktarmaktır (Çonkar, 1989: 120). Bu kurumlar özellikle petro-dolar sahibi İslam ülkelerinden fon akışını sağlamak bakımından önemli bir fonksiyon üstlenebilirler. Elbette İslam ülkelerinin tamamı bütün fonlarını faizsiz bankacılık esasına göre uluslararası dolaşıma sokmamaktadır. Ancak dünyada halen küçümsenmeyecek bir fon 500 milyar dolar civarındaki bir meblağ katılım bankalarında değerlendirilmektedir. Sözü edilen meblağ faizli alanlarda kullanılmayacağına göre reel sektöre, yani yatırımlara yönlendirilmesi çekilmesi mümkün olacaktır. Bankacılık sisteminde önceden garanti kapsamında olan faizin ödenmesi gerektiğinden kriz dönemlerinde bunların finansmanı sorun olmaktadır. Zira banka ödeyemediği takdirde bu faizlerin devlet tarafından ödenmesi gerekir. Nitekim 2001 krizi bunun bir neticesi olarak ortaya çıkmıştır. Devlet, borçları aktiflerini geçen bankalara kriz döneminde el koymuş ve bu bankalara ait anapara ve faiz ödemeleri devletin üzerine kalmıştır (Güngör, 2009: 241).

Katılım bankaları, dini inançlarından dolayı elindeki tasarruflarının klasik bankalarda değerlendirilmesini istemeyen kesimin atıl fonlarını harekete geçirmiş ve ekonomiye kazandırmıştır. Bu bankalar ayrıca Türkiye'nin Ortadoğu ülkeleri ve diğer İslam ülkeleriyle arasında köprü vazifesi görüp, dış ticaret hacminin büyümesine aracı olmaktadır (Özsoy, 1997).

Cumhuriyet tarihinin en büyük krizi olan 2001 bankacılık krizinin ekonomimizin başına ne büyük problemler getirdiği, etkileri hala devam eden acı bir tecrübeyle ortaya çıkmıştır. Oysa katılım bankacılıklarında durum farklıdır. Bir taraftan reel ekonomiyi destekleyerek muhtemel bir krizin oluşması riski azaltılırken, diğer taraftan kar-zarar ortaklığına dayalı sistem olan katılım bankacılıklarında, önceden garanti edilmiş bir faizin söz konusu olmaması devletin bu yükü yüklenmesini gerektirmemektedir (Güngör, 2009: 241).

Katılım Bankaları Müslüman toplumlarda çalışma hayatı ile inanç arasında meydana gelen çatışmayı önleyici olması ve faiz gelirinden sakınanların istihdam edilebileceği çalışma ortamlarının geliştirilmesi bakımından önem taşımaktadır (İştar, 2009: 83).

İKİNCİ BÖLÜM

RİSK SERMAYESİ OLUŞUMUNDA KATILIM BANKACILIĞI

2.1. RİSK SERMAYESİ TANIMI

Risk sermayesi kavramı, İngilizce "Venture Capital" sözcüğünün çevrilmesiyle dilimize girmiştir. Ancak bu kavram değişik dillerde ülkelerdeki ekonomik sosyal ve finansal farklılıklar nedeniyle "Girişim Sermayesi", "Şans ya da Gelecek Sermayesi" veya "Cesaret Sermayesi" gibi değişik şekillerde tanımlanmıştır (Özsaraç, 2008: 103).

Bütün gelişmiş ülkelerde uzun zamandan beri başarıyla uygulanan risk sermayesi finansman yönteminin bir çok tanımı bulunmaktadır. Risk sermayesi; "girişimcilerin iş fikirlerinin, küçük işletmelerin ileri teknoloji yatırımları, Ar-Ge faaliyetleri, kuruluş, ürün tutundurma, büyüme, iyileşme ve el değiştirme aşamalarında büyüme potansiyeli olan küçük işletmelere, öz sermaye iştiraki veya kredi aktarımı şeklinde bir finansman modelidir" (Ttgv, 2004: 01).

Risk sermayesi, kaynak yetersizliği sebebiyle hayata geçirilemeyen başarıya ulaşma ihtimali yüksek yatırım projelerinin finansmanını, yönetimine katıldığı yeni şirketler kurarak gerçekleştiren ve ileriki zamanda oluşacak kârlar ile pay senetleri fiyat artışlarından yararlanmayı amaçlayan örgütlenmiş bir portföy yönetim kuruluşudur (Rodoplu, 1993: 117).

Bir başka tanıma göre ise risk sermayesi; "iyi bir iş kurma fikrine gerekli girişimcilik yeteneklerine ve bilgisine sahip, ancak; iş kurmak için gerekli sermayesi olmayan girişimcilere fikirlerini gerçeğe dönüştürmek için gerekli finansmanı sağlayan bir finansman yöntemi olmasının yanı sıra, risk sermayedarı tarafından yeni fikirler veya teknolojiler üreten, gelişme

potansiyeli yüksek, küçük ve orta boy işletmelere, edinecekleri pay senetleri karşılığında yatırım yapma imkanı sunan bir yatırım yöntemidir” (Kobinet, 2004: 01).

Risk sermayesi, risk sermayedarlarının yeni teknolojiler ya da fikirler üreten ve gelişme ihtimali fazla olan küçük ve orta boy işletmelere (KOBİ) edinecekleri pay karşılığında yaptıkları öz kaynak veya öz kaynak benzeri bir yatırım aracıdır (Yavuz, 2008: 42).

Bu tanımlamadan da anlaşılacağı gibi, risk sermayesi, yatırım ve finansman boyutuyla düşünülmesi gereken bir yöntem olarak açıklanırken aynı zamanda gerekli özellikleri taşıyan girişimciler için uygulanabilecek bir yöntem olduğu belirtilmektedir. Türkiye Sermaye Piyasası Kurulu tarafından yapılan bir tanıma göre risk sermayesi; “dinamik, yaratıcı, ancak finansal gücü yeterli olmayan girişimcilerin, yatırım fikirlerini gerçekleştirmeye olanak tanıyan bir yatırım finansmanı biçimidir” (Spk, 2004: 01).

Amerika Birleşik Devletleri, Ulusal Risk Sermayesi Birliği (National Venture Capital Association, NVCA) tanımına göre ise, risk sermayesi “önemli ekonomik katılımcı olma potansiyeline sahip, hızla gelişen genç işletmelere yönetim yardımı yanı sıra, yatırım yapan profesyonellerce sağlanan sermaye” olarak tanımlanmaktadır (Nvca, 2004: 01).

Risk Sermayesi (RS), dinamik, yaratıcı ancak finansal gücü yeterli olmayan girişimcilerin yatırım fikirlerini gerçekleştirmelerine imkan tanıyan bir yatırım finansman biçimidir. RS, işletmede bir pay elde etmek üzere feshedilemez haklara sahip olarak yapılan öz kaynak ya da öz kaynak benzeri bir yatırımdır (Altıntaş, 1985).

Risk sermayesi uzun yıllardır uygulana gelen bir finansman yöntemidir. Her ne kadar çok eski yıllarda uygulama örneklerine rastlansa da risk sermayesi kurumsal olarak 1940’ lı yıllarda ABD’ de ilk kez ortaya çıkmaya başlamıştır. Özellikle iletişim araçlarının gelişmesi sonucu ülkelerin birbirine daha çok yakınlaştığı ve tüm dünyada küreselleşmeye doğru bir eğilimin başladığı ve bunun sonucunda da rekabetin giderek arttığı günümüzde temel

hedefi yeni ve uygulanabilir teknoloji ve fikirlerin pazara girme şansını artırarak ekonominin en temel unsuru olan küçük ve orta boylu işletmelere pazarda rekabet edebilme şansı sunmak olan risk sermayesinin önemi daha da artmıştır (Bulut ve Er, 2009: 32).

Kozmetsky (1985), risk sermayesini, “sermayenin yeni girişimlere aktarıldığı ve bu girişimlerin yönetim ve gelişimine aktif olarak katkı sağlandığı bir süreç” olarak tanımlarken, Downes (1987), “teknolojik yeniliklere yönelik olarak gelişme potansiyeli yüksek olan projeleri destekleyen finansman yöntemi” olarak tanımlamaktadır. Aynı şekilde Gladstone (1988) risk sermayesi hakkında, “küçük girişimlerin büyüyerek güçlü işletmeler olmasına olanak sağlayan risk parası” şeklinde bir tanımlama yapmaktadır. Risk sermayesi terimi, özellikle yeni ve spekülasyon girişimlerinin sermayelerine yatırılan veya bu yatırımlar için kullanılabilen para anlamına gelmektedir (Aypek, 1998).

Sermaye Piyasası Kurulu tarafından yayınlanan ilgili Tebliğde, risk sermayesi “Türkiye’ de kurulmuş ve kurulacak olan, yüksek gelişme potansiyeli taşıyan ve menkul kıymetlerini likiditesi düşük olan girişim şirketlerince birinci el piyasalarda ihraç edilen sermaye piyasası araçlarına yatırım yapılarak gerçekleştirilebilen uzun vadeli kaynak aktarım biçimi” şeklinde tanımlanmaktadır.

Bu tanımlardan hareketle risk sermayesinin hem bir finansman kaynağı ve hem de bir yatırım aracı olarak kullanıldığını söylemek mümkündür. Çünkü; risk sermayesi ile riski yüksek girişimlere kaynak aktarılmakla birlikte, aynı zamanda sermayedar da yeni yatırımları büyümeye çalışan genç işletmeleri finanse ederek büyük kazançlar elde edebilmektedir (Erolgaç, 1993).

Risk sermayedarı, özellikle yeni ve riskli yatırımlara ortak olmayı amaçlar. Risk sermayesinin temel ölçütü teknolojik yeniliktir. Bu nedenle risk sermayesi uzun vadeli bir yatırımdır. Bundan dolayı risk sermayesi yüksek getiriyi amaçlayan bir yatırım aracıdır. Buradaki yüksek kazanç, fırsatçılıktan

doğan, spekülâtif bir kazanç değildir. Başka bir deyişle yüksek kazanç teknolojik yenilik sonucu verimlilik artışından elde edilecek kazançtır. Bu nedenle risk sermayesini, finansman açısından, teknolojik yeniliklerle büyümeye çalışan küçük bir işletmenin hisse senetlerinin satın alınması şeklinde tanımlamak mümkündür (Ceylan, 2002).

Bununla birlikte risk sermayesini sadece gelişmiş teknoloji ile üretim yapmayı hedefleyen yeni ya da henüz kuruluş aşamasındaki firmaların finansman kaynağı olarak ve bunun yanında sadece yüksek risk getiri potansiyeline sahip yatırımlara yönelik bir finansman yöntemi olarak düşünmek doğru olmayabilir. Zira, risk sermayesi firmalarının yatırım yelpazesinin sektörel açıdan bakıldığında, son yıllarda tarımdan inşaaata ve endüstriyel ürün ve hizmetler sektörünü de içine alacak şekilde genişlediğini söylemek gerekir.

Risk sermayesi yatırımcıları küçük işletmelerin finansmanında çok önemli bir rol üstlenmektedir. Günümüzde risk sermayedarları daha ziyade finansal aracı durumunda olup, kârlı olması beklenmeyen projelerin elenmesi gibi çok önemli bir fonksiyona sahiptirler.

Ayrıca, yönetimin ve firma kararlarının izlenmesinde aktif ve müdahaleci bir rol üstlenmektedir. Sonuçta, risk sermayedarlarının eylemleri firmaların hayatta kalma olasılıklarını artırmaktadır. Risk sermayedarları ayrıca, genç firmaların halka arzlarındaki payların izlenmesinde fiyatlandırılmasında ve zamanlamasında yönetsel bir katkı sağlamaktadırlar (Carpentier-Suret, 2003).

2.1.1. Risk Sermayesi ve Girişim Sermayesi Karşılaştırılması

Risk sermayesi, SPK tarafından “dinamik, yaratıcı ancak finansal gücü yeterli olmayan girişimcilerin yatırım fikirlerini gerçekleştirmeye olanak tanıyan bir yatırım finansmanı biçimi” olarak tanımlanmaktadır. Finansman ihtiyacı herhangi bir ürünün araştırma geliştirme aşamasından pazarlama

aşamasına kadar olan tüm süreç boyunca ortaya çıkabilir. Öte yandan piyasada başarılı olunması durumunda ise yüksek kar marjları ve büyük piyasa payları elde edilebilmektedir. Başka bir ifadeyle risk sermayesi yenilikçi, üretken, yüksek büyüme potansiyeline sahip ama yatırım ve büyümenin gerçekleştirilmesi için gerekli finansal kaynakların temininde sıkıntı çeken vizyon sahibi girişimcilerin ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik olarak kurumsal yatırımcılar tarafından yapılan yatırımlardır (www.gmka.org.tr, 2013).

Risk sermayesi yatırımında var olan risk, yeni bir ürün icadı ve piyasada tutulması riski olmaktadır. Ancak yüksek riskin yüksek getiri sağlayacağından yola çıkılan bu finansman modelinde, alınan riskin başarıya dönüşmesi durumunda sağlanacak yüksek kar marjı ve büyük satış hacminden kaynaklanan verimlilik artışı bu şirketlere ortak olmak suretiyle finansman sağlayan yatırımcıların faydasına olmaktadır.

SPK tarafından “Girişim Sermayesi” kavramı ise “Risk Sermayesi” kavramını da kapsayacak şekilde, fikirlere ve henüz başlangıç aşamasındaki yeni kurulmuş şirketlere yapılan yatırımların yanında, satın almaları, yeniden yapılandırmaları ve büyüme stratejisi güden genellikle 3-10 yıllık şirketlere yapılan büyüme ve genişleme yatırımlarını da kapsayacak şekilde kullanılmaktadır. Bu çerçevede, girişim sermayesi, fon fazlasına sahip yatırımcıların, gelişme potansiyeli yüksek olan küçük ve orta ölçekli işletmelerin oluşumu ve faaliyete geçmesi için yaptıkları uzun vadeli bir yatırımdır (www.gmka.org.tr, 2013).

2.2. RİSK SERMAYESİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ

Risk sermayesine eski Asur’da “Naruqqum”, Bizans’ta “Chreokoinonio” , Roma’da “Roman Sea Leon” , Musevi aleminde “Isqa”, orta çağ Avrupasında “Commenda”, Cenovalı denizciler arasında “Karanti” denirdi (Tuncel, 1996: 1).

Commenda kelimesine, yazılı metin olarak ilk defa İtalya'nın kuzeyindeki bir belgede, M.S. 976 yılında rastlanır. Aslen Latince kökenli bir kelimedir. "çok güvenilen" anlamına gelmektedir. Mudaraba yöntemine benzer (Toroslu, 2000, 115).

Orta çağda "tractator" adı verilen ve zengin tüccarlarla desteklenen gemi kaptanları da bu "Muşaraka" sisteminin uygulayıcıları olmuştur. O tarihte "stan" adı verilen zenginler (oturan kişi anlamında) sefere çıkan kaptanlara para desteği sağlardı. Bunların hisselerine 24 kırat elmadan esinlenerek -karat- adı verilmektedir. Stan'lar Londra, Lizbon, Paris, Madrid gibi şehirlerde oturur, Uzakdoğu ve Hindistan seferleri sayesinde kat kat fazla kar sağlardı (Sevin, 1993: 38).

İslam dinindeki "Mudaraba" ve "Muşaraka" ortaklık biçimlerinin risk sermayesi finansman modeline benzerlikleri bulunmaktadır. "Mudaraba" ortaklığında sermaye sahibi sermayesini güvendiği birisine işletmek ve kar sağlamak amacı ile verir ve elde edilen kar anlaşmaya göre aralarında bölüşülür. Bu uygulama biçimi Arap yarımadasında bazı ülkelerde "Qirad" ve "Muşaraka" olarak da adlandırılırdı. "Muşaraka" ortaklığında ise, sermayeyi işleten de kullanılan sermayeye katılımda bulunmaktadır. Karın bölüşümü taraflar arasındaki anlaşmaya göre yapılmaktadır. Risk sermayesi fikrinin "Mudaraba" uygulaması fikrine benzediği söylenebilir. Hatta tarihsel gelişim süreci içerisinde kültürel etkileşim sonucu bu fikrin Batı'ya aktarıldığı da düşünülebilir. Ancak uygulamalar bazı yönlerden farklılık göstermektedir. Risk sermayesi finansman modelinde temel özellik sabit sermaye yatırımına ortak olunarak yüksek oranda risk yüklenmek sözkonusu olmasına karşın "Mudaraba" sisteminin temelinde riski çok az ticari uygulamalarda bulunmak vardır (Sarıaslan, 1992: 4-9).

Risk sermayesinin insanlık tarihindeki başlangıcı mudaraba ile olmuş ortaçağda Avrupa'da commenda ile ticaret hayatına giriş yapmıştır. 17. yüzyılın sonlarıyla birlikte ortaklıklar, ilk ticaret kanunları etrafında şirketleşmiş ve böylece commenda'nın bazı özellikleri ortadan kalkmıştır. Örneğin; belirli bir amaç için geçici olarak birleşme, yüksek derecede risk

alma, yüksek oranda gelir isteği, girişimciye güven mekanizması, yeni oluşmaya başlayan şirketleşme girişimleri nedeniyle yerini, istikrara, uzun vadeye ve sermaye temelinde ortaklıklara bırakmıştır (Ark, 2002b: 4).

Mekke ve Medine'deki kabilelerin, buldukları coğrafi bölge özellikleri nedeni ile diğer gelir kaynakları sınırlı olduğundan, en önemli iş konuları ticaret olmuştur. Güneyde yer alan zengin Yemen ve kuzeyde yer alan gelişmiş kavimler arasında bulunan bu bölgede, iklim nedeni ile sınırlı tarım yapılabilmekteydi. Bu nedenle ticareti ve kervancılığı iyi bilen, Yollarda çeşitli tehlikelere karşı yeterince güçlü ve dayanıklı olan kişiler, sermaye sahiplerinden sermaye temin ederek yazları kuzeydeki Suriye'ye, kışları güneydeki Yemen'e seferler düzenlenirdi. Bu şekilde emek ve sermaye mudaraba adı altında ve belli bir proje için bir araya gelir ve kâr; başta öngörülen oranda paylaşıldı (Gafoor, 1995: 136).

Her toplumun ve her dönemin kendi özel koşullarına göre şekillenmiş bir ticaret hayatı ve yatırım –finansman ilişkisi olmuştur. Günümüz modern iş hayatında olduğu gibi, eski çağlarda ve ticareti önemseyen toplumlarda birikimi ile yatırım yapıp, para kazanmayı düşünen sermayedarlar ve sermaye sıkıntısı çeken, iş yapma isteğine sahip, gerekli özellikleri taşıyan girişimciler bir şekilde buluşmuşlardır. Burada sermayeyi sadece para olarak değil, takasta kullanılacak mal, hayvan, insan ve diğer maddi değerler olarak kabul etmek gerekir. Elbette gerek girişimci özellikleri açısından, gerekse iş konuları bakımından işleyişi farklı olmakta birlikte, öz nitelikleri bakımından günümüzle benzerlikler göstermektedir. Sadece para değil; insan, mal, hayvan ve diğer kıymetli değerlerle birlikte risk sermayesine benzer uygulamaların kökenini, "Narruqum" olarak Asurlulara kadar götürmek mümkündür (Ark, 2002a: 01-02).

Bu uygulama, günümüz faizsiz bankacılık ve özel finans kurumlarındaki uygulamanın temelini oluşturmaktadır (Çizakça, 1996: 100).

Stan olarak adlandırılan varlıklı ve zengin tüccarlar, sermayesi olmayan ve tractator olarak adlandırılan girişimci gemi kaptanlarına, kârın

büyük bölümü ve zararın tamamı kendilerine ait olmak üzere sermaye verirlerdi. Gemi kaptanları da Adventure adı verilen seferlere çıkarak Hindistan ve Uzakdoğu ile ticaret yaparlardı. Risk sermayesi Latince kökenli olmakla birlikte, İngilizce karşılığı olan venture capital kelimesi, macera sermayesi olarak buradan gelmektedir (Ark, 2002b: 03).

Risk sermayesi (venture capital)'in ortaya çıkışı şöyle olmuştur: ABD ve diğer gelişmiş ülkelerde bilim adamları keşif ve icatları için patent hakkı doğuran projelerini önceleri belirli bir bedel karşılığında sermaye sahiplerine satarlarken, 1950'lerden sonra bu "emek-sermaye" ortaklığı şeklinde hayata geçirilmiştir. Ortaklığın "emek" tarafını teşkil eden keşif ve icat sahibi bilim adamı projesini sürekli olarak geliştirmeyi taahhüt ederken, bu projelere yatırımı yapıp üretimi sağlayan sermaye sahipleri de sermaye tarafını (rabii'l'mal) oluşturmaktadır. Bilanço karından %20 pay alan bilim adamları için, risk sermayesi yöntemi, yeni projelerin geliştirilmesinde etkin bir rol üstlenmiştir (Döndüren, 1993: 436).

Risk sermayesi ilk olarak II. Dünya Savaşı'ndan sonra teknoloji ağırlıklı sanayileşme stratejisinin benimsendiği ABD, İngiltere, Fransa, Japonya Hollanda ve Almanya gibi ülkelerde ortaya çıkmış ve uygulanmıştır. Özellikle 1990'ların ikinci yarısından itibaren sağlanan risk sermayesi miktarında çok büyük artışlar gözlenmiş, Silikon Vadisi'nde yer alan ve yeni kurulan firmaların önemli bölümü bu finansman türünü kullanmış ve başarı göstermiştir. Dünyada girişim sermayesi fonları; enerji/çevre, biyomedikal iletişim, yazılım, eğlence ve teknoloji bazlı üretim vb. sektörlerle yoğunlaşmış durumdadır.

Avrupa'da 1980'li yılların başında görülen risk Sermaye olgusu, aynı dönemin sonlarına yakın yani 1986'li yıllarda kavramsal olarak Türkiye'de tartışılmaya başlanmış, hayata geçirilmesi konusunda senaryolar kurulmuş ancak dönemin ekonomik konjoktürünün böyle bir yapılanmaya izin vermemesi sonucu, senaryolar gerçekleştirilememiştir (Özeroğlu, 1996:108).

Bu yöntemin günümüze ulaşabilen yansımalarına bir örnek de Ege Bölgesinde, tütün yetiştiren çiftçiler tarafından kullanılan “Ortakçılık” sistemidir. Kreditör sene başında, ortakçıya sermaye ve toprak vermekte sene sonunda tüm masraflar çıktıktan sonra kar, sene başından anlaşıldığı şekilde kreditör ve ortakçı arasında bölüşülmektedir. Bu sistemde ortakçı bilgisini, kreditör parasını koymaktadır, anlaşmanın riski de ürünün bir kuraklığa ya da felakete kurban gitmesidir (Erol, 1992: 28).

Uzun vadede yüksek getiri beklentisi ile yapılan sermaye yatırımı olan "risk sermaye" kavramı; faiz ve anapara şeklinde geri ödeme zorunluluğu taşımamasından dolayı gelişmekte olan ülkelerde istihdam olanaklarının artırılması, faizin neden olduğu kaydi para yaratılmasının önüne geçilmesi ve böylece emisyon hacminin daraltılarak enflasyonun önlenmesi açılarından büyük önem taşımaktadır (Özeroğlu, 1996: 191).

2.3. TÜRKİYE’DE RİSK SERMAYESİNİN HUKUKİ YAPISI

Türk Sermaye Piyasası Mevzuatında Risk Sermayesi (Venture Capital) şirketlerine en yakın kuruluşun, Menkul Kıymetler Yatırım Ortaklıkları olduğu belirtilmiştir. 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanununda faaliyette bulunacak kuruluşlar üç grupta toplanmıştır. Bunlar:

Menkul Kıymetler Yatırım Ortaklıkları, Menkul Kıymetler Yatırım Fonları ve Aracı Kurumlardır. Tasarruflarını geniş anlamda sermaye piyasasında, dar anlamda ise hisse senedi piyasasında (borsada) değerlendirmek isteyen, ancak hangi alanda yatırım yapacağını ve bu yatırımını tehlikelerden nasıl koruyacağını bilmeyen küçük yatırımcıların, bu küçük tasarrufları birleştirerek çeşitli menkul kıymetlere yatıracak ve böylece hem ekonomik güç oluşturacak, hem de tasarrufları tek bir yatırımın kaderinden kurtararak riski dağıtacak yatırım kurumlarına ihtiyaç vardır (Kocaman, 1991: 15)

SPK tarafından 20/3/2003 tarihinde Girişim Sermayesi Yatırım Ortaklıklarına İlişkin Esaslar Tebliği yayınlanmış ve risk sermayesi, girişim sermayesi olarak ifade edilmiştir. Bu Tebliğin amacı, girişim sermayesi yatırım ortaklıklarının kurucularına ve kuruluş usullerine, hisse senetlerinin Kurul kaydına alınması ve halka arzına, yönetimine ve yöneticilerinde aranacak niteliklere, faaliyet konuları ve portföy sınırlamaları ile kamuyu aydınlatma yükümlülüklerine ilişkin esasları düzenlemektir (Kuğu, 2005: 150).

2.3.1. Risk Sermayesi Yatırım Ortaklıklarının Kuruluş Şartları

Türkiye risk sermayesi sektörü, yasal düzenlemeler ve sermaye piyasaları açısından yatırım ortaklıkları odaklı bir yapıya sahiptir. Risk sermayesi faaliyetlerinde bulunan bu ortaklıklara ilişkin yasal düzenlemeler Sermaye Piyasası Kurulu (SPK) tarafından yayınlanan SPK Tebliği ile yapılmaktadır. Konuyla ilgili yapılan ilk düzenlemelerde, bu ortaklıklar için “risk sermayesi yatırım ortaklıkları (RSYO)” ifadesi kullanılmış, ancak daha sonra yayınlanan tebliğ ile ifade “girişim sermayesi yatırım ortaklıkları (GSYO)”na dönüştürülmüştür. Dolayısıyla risk sermayesi, “girişim sermayesi” olarak ifade edilmiştir (Tuncel, 2000: 129). Ani usulde kurulacak ise;

- Kayıtlı sermayeli anonim şirket şeklinde kurulması,
- Başlangıç sermayesinin 5 trilyon Türk Lirasından az olmaması,
- Hisse senetlerinin nakit karşılığı çıkarılması,
- Ticaret unvanında “Girişim Sermayesi Yatırım Ortaklığı” ibaresinin bulunması,
- Esas sözleşmesinin TTK, Kanun ve bu Tebliğ hükümlerine göre düzenlenmesi,
- Ortaklıkta % 10'dan fazla paya sahip tüzel kişi ortakların yönetim kurulu üyelerinin muaccel vergi ve prim borcu bulunmaması,
- Kanunda belirtilen portföy işletmeciliği faaliyetinde bulunmak üzere Kurula başvurusu,

- Kurucu ortaklardan en az birisinin lider sermayedar olması şarttır.

Risk Sermayesi Yatırım Ortaklığına Dönüşecek ise;

- Kayıtlı sermaye sistemi içinde yer alması veya bu amaçla Kurula başvurmuş olması,
- Başlangıç veya ödenmiş sermayesinin 5 trilyon Türk Lirasından az olmaması,
- Ticaret unvanını “Girişim Sermayesi Yatırım Ortaklığı” ibaresini içerecek şekilde değiştirmek üzere Kurula başvuruda bulunması,
- Esas sözleşmesinin TTK, Kanun ve bu Tebliğ hükümlerine göre düzenlenmesi için Kurula başvurmuş olması,
- Ortaklıkta % 10’dan fazla paya sahip tüzel kişi ortakların yönetim kurulu üyelerinin muaccel vergi ve prim borcu bulunmaması,
- Portföy işletmeciliği faaliyetinde bulunmak üzere Kurula başvurması,
- Mevcut ortaklardan en az birisinin lider sermayedar olması, şarttır.

2.4. RİSK SERMAYESİNİN GENEL ÖZELLİKLERİ

Risk sermayesi özellikle başlangıç evresinde olan şirketler için oldukça önemli bir kaynak sağlama aracı olarak karşımıza çıkar. Risk sermayedarlarının genel özelliklerini şu şekilde sıralamak mümkündür (İşeri, 2001: 11):

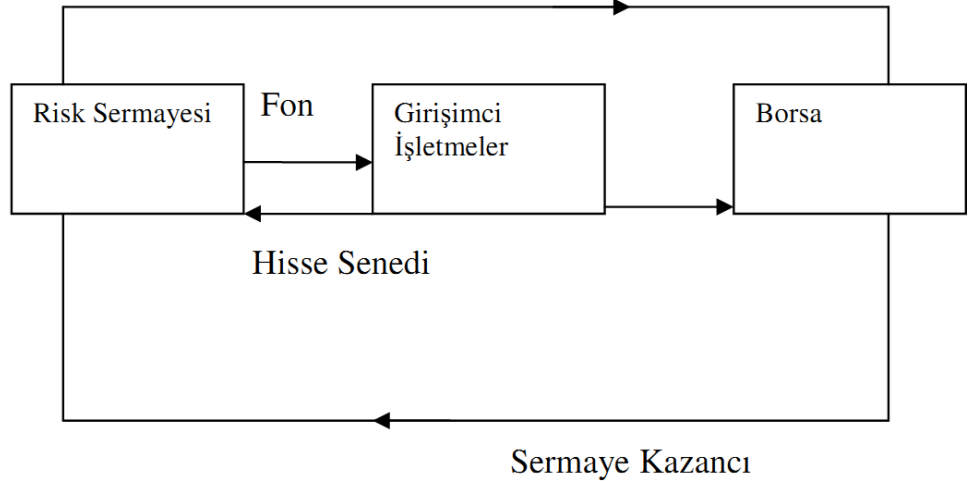
- Yeni ve hızlı büyüme potansiyeli olan şirketlere yatırım yapar.
- Bu tür şirketlerden hisse senedi alır.
- Yeni ürün ve hizmet geliştirilmesine yardımcı olur.
- Aktif şekilde şirket yönetimine katılır. Yüksek getiri beklentisi içinde yüksek riskler alır.
- Uzun vadeli düşünür.

Risk sermayesi bir finanslama şekli olarak karşımıza çıkmakla birlikte diğer finansman türlerinden içerdiği yüksek risk faktörü nedeni ile

ayrılmaktadır. Risk sermayesi kavramı içinde iş planları oluşturmak ne denli önem taşıyorsa, doğru insan (veya organizasyon) ve uygun fikirlere yatırım yapmak aynı derecede, hatta belki daha da fazla önem taşımaktadır.

Risk sermayesi yatırımı bir yatırım projesinin taşıdığı riske katılım ve ortaklık anlamında olup, hisse senedi karşılığı yatırımlara sermaye aktarımı şeklinde gerçekleşir. Risk sermayesi yatırımı aktif bir yatırım şeklidir ve katılan yatırımcılar açısından uzun vadeli bir yatırımdır. Başka bir deyişle risk sermayesi fonu, yatırımdan sağlayacağı kazancı hisse senetlerinin beş- on yıl gibi bir sürede borsada satışından elde edeceği gelirlerle sağlar.

Geleneksel finansman araçları, yeni girişimcinin değişen ihtiyaçlarına cevap vermekte yetersiz kalmaktadır. Bu noktada devreye giren risk sermayesi yeni fikir veya teknolojilerin gelişip ticarileşmesi ve değer kazanması sonucu girişimci şirketin hisse senetlerinin değerinin artması esasına dayanmakta ve ortaya çıkan değer artışı, risk sermayedarının kazancını oluşturmaktadır.

Şekil 2.1 Risk sermayesinin çalışma sistemi (EVCA,2000:16)

Risk sermayesinin konu edilebilmesi için bazı ön kabullerin varlığı şarttır (İşeri, 2001: 14).

Bunlardan birincisi; yeni veya ileri bir teknolojinin geliştirilmesine olanak sağlayacak araştırma ortamı ve araştırmaların gerçekleştirilmesidir.

İkincisi ise; yapılan çalışmalar sonucunda ortaya çıkan yeni fikir, ürün veya hizmetlerin ticari biçime dönüştürebilecek yetenek ve olanaklara sahip girişimcilerin varlığıdır. Risk sermayedarı yeni fikirleri değerlendirmek potansiyelini tahmin etmek ve somut bir projeye dönüştürebilmek için gerekli yetenek ve tecrübeye sahip olmalıdır. Risk sermayedarının rolü, sadece yeni projelerin geliştirilmesine karar vermek değildir. Aynı zamanda şu işlemlerin gerçekleşmesine aracı olmaktadır (Vakıfrisk, 2003: 04):

- İşletme stratejisinin belirlenmesi
- Şirket mali yapısının periyodik olarak plânlanması
- Bütçe sisteminin geliştirilmesi
- Pazar problemlerinin çözümü
- Nakit akış yönetimi ve kontrolü sayesinde riskin azaltılması
- Pazarlama, yönetim, finans ve üretim dallarında kalifiye personelin bulunmasına yardım edilmesi

Bunun iki nedeni vardır. İlki, küçük ve orta boy işletmelerin yönetsel deneyimleri risk sermayesi şirketlerine oranla daha azdır. İkincisi ise, risk sermayesi şirketi riski azaltmak için işletmeyi kontrol altında tutmak isteyebilir.

2.5. RİSK SERMAYESİ MODELİNİN ÇALIŞMA AŞAMALARI

Risk sermayesi'nde temel amaç, yüksek gelişme potansiyeline sahip ve rekabet üstünlüğü olan işletmelere uzun vadeli yatırım yapmaktır. Bu yatırımlar, ilk yatırım tarihinden itibaren 5-10 yıl içinde likidite edilebilen uzun süreli yatırımlardır. Risk sermayedarının istediği şirkete sermaye yatırıp, uzun yıllar o şirkete bağlı kalmak değildir. Asıl amaç para koyup şirketi bir yere taşıdıktan sonra paylarını satıp başka projeleri desteklemek, diğer bir deyişle

sürekli olarak parasını büyütmeştir. Risk sermayesi, yeni fikir, buluş teknolojik yenilikleri ticari bir ürün elde etmek için çok yönlü olarak desteklemek amacına yöneliktir. Bunun temel ölçütü ise teknolojik yeniliktir. Risk sermayesi şirketlerinin en önemli finansman yöntemlerinden biri desteklenecek girişimcinin kuracağı şirketin hisse senetlerini almaktır. Daha sonra teknolojik yenilikle sağlanan başarı durumuna göre hisse senetlerini borsada satıp değerlendirmek yoluna gidilecektir.

Risk sermayedarının başarısı sadece yatırım yapılan işletmenin gelişmesi sonucu elde edeceği ticari başarıya bağlıdır. Riskin böylesine yüksek olması ve karşılığında hiçbir garantinin olmaması nedeniyle risk sermayesi yatırımlarını portföy yatırımı şeklinde gerçekleştirerek riskin dağıtılması gerekmektedir. Bundan dolayı bazen Risk Sermayesi yerine Macera Sermayesi de kullanılmaktadır.

i) Çekirdek Sermayesi: Fikir aşaması finansmanı şeklinde özetlenebilir. Yeni bir ürün veya hizmetin yaratılması için çekirdek sermayesi sağlanır. Bu aşamada girişimci bir fikir geliştirmiş fakat fikrinin hayata geçmesi için ne teknik ne de ticarileştirilmesi için planlama yapmıştır. En riskli yatırım biçimidir. Çünkü projenin uygulanabilmesi için ne olduğu kesin olarak bilinmemektedir. Fakat getirisi menkul kıymet alım satımından çok yüksektir. Bu yatırım türü oldukça sabır ister. Zamanı uzun, riski yüksektir. Başlangıç devresinden 2-3 yıl önce başlanır ve likidite edilmesi için ortalama 7-10 yıla ihtiyaç vardır. Bu sebeple bu tür yatırımı profesyonel risk sermayedarları nadiren seçerler. Yapılan istatistiklere göre risk sermayedarları tarafından ilk bir yıllık süre içinde projenin %70'i elenmektedir (www.kobinet.org, 2008).

ii) Başlangıç Sermayesi: Risk sermayesinde en fazla kullanım alanı bu yatırım biçimidir. Genellikle kuruluş süreci içinde olan ya da kısa bir süreden beri faaliyette olan ancak ürününü ticarileştirememiş firmaların finansmanında kullanılır. Bu aşamada girişimcinin fikriyle ilgili hazırlanmış iş planı titizlikle incelenmektedir. Pazarın büyüklüğü, firmanın büyümesi pazardan pay alma ve şirket yönetiminin nasıl olacağı konusunda gerçekçi veriler elde edilmektedir (www.kobinet.org, 2008).

iii) İlk Aşama –Geliştirme: Bu aşamada firma belli bir büyüklüğe ulaşmıştır. Pazara girilen mal yada hizmet mevcut olup, ürünün pazardaki üstünlüğünü sağlayacak bir marka imajı ve önemli bir pazar payı yoktur. İşletme bu aşamada tasarımını geliştirmiş fakat seri üretimi ve pazarlaması için fona ihtiyaç duymaktadır. Piyasadaki rakipleriyle kıyasıya bir rekabet söz konusu olup firmanın elde ettiği kar ürünün üstünlüğünü ispatlamaya yetecek kapasitede olmadığı için ek finansmana ihtiyaç vardır. Firmanın risk sermayesi dışında fon bulması ise zordur. Çünkü firmanın bankacılık sisteminden kredi alması için teminatları yetersiz olup aynı zamanda sermaye piyasasından fon sağlama imkânı da yoktur. Bu aşamada firmanın bir takım yönetsel problemleri de vardır. Bu problemlerin üstesinden risk sermayedarının maddi ve yönetsel desteği ile gelinebilmektedir. Genellikle finansman süresi 1-3 yıl iken riski ise orta – düşük seviyededir (www.kobinet.org, 2008).

iv) İkinci Aşama Geliştirme: Köprü finansmanı da denilir. Bu finansman türü 6 ay ile 1 yıl içerisinde halka açılmayı ümit eden şirketlere aktarılmaktadır. Eğer şirket hisse senetlerinin arzı iyi bir yapıda ise şirketin halka açılana kadar faaliyetlerine devam edebilmesi için ihtiyaç duyduğu finansmanın sağlanmasında kullanılan bir yöntemdir (www.kobinet.org, 2008).

v) Yatırımdan Çıkış: Risk sermayesi yatırımlarının en son aşamasını yatırımdan çıkış oluşturmaktadır. Bu süre 1-3 yıl olup riski çok düşüktür.

Yatırımdan çıkış şu şekillerde olmaktadır (Barry ve Diğerleri, 1990: 450):

- Hisse senetlerinin halka satışı,
- Bir başka şirket tarafından satın alınması,
- Risk sermayesi şirketi hisselerinin yatırımcı şirket tarafından geri alınması,
- Risk sermayesi şirketi hisselerinin başka bir yatırımcıya satılması,
- Şirketin yeniden organize edilmesi.

Görüldüğü gibi yatırımlardan çıkış biçiminin türü, hisse senetlerinin satışına dayalı olarak gerçekleşmektedir. Bu şekilde risk sermayesi şirketlerinin yatırımdan çıkışı, bir bakıma sermaye piyasasında yeni şirketlerin girişini sağlayarak sermaye piyasasının arz yönünün gelişmesine katkı sağlamaktadır (Yılmaz, 2001: 35).

Çıkış Mekanizması ile ilgili Önlem olarak; Türkiye’de öncelikle İMKB sisteminin güvenilir ve çalışır hale getirilmesi gerekmektedir. İMKB içinde NASDAQ türü bir teknoloji kotasyon pazarının kurulması, borsaya açılmakta sorun yaşayan işletmelere kolaylık sağlamış olacaktır (Çetindamar, 2002: 54).

2.6. RİSK SERMAYESİNİN TARAFLARI

Risk sermayesinin tarafları; mucitler, girişimciler ve risk sermayedarı olmak üzere üç grupta toplanabilir (Aydın ve Baş, 1992: 02). Her birinin yöntem içerisinde üstlendiği rol farklıdır.

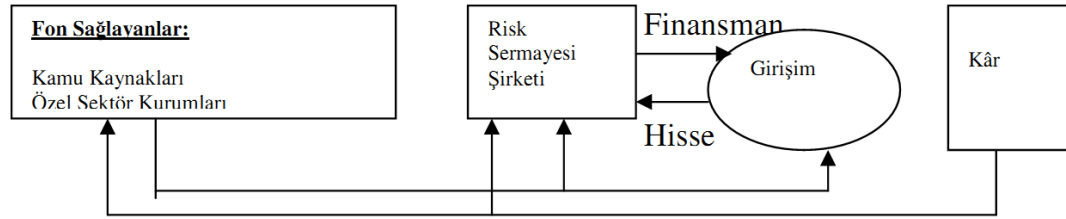
2.6.1. Mucitler

Mucitler teknoloji alanında belli bir sorunun fiilen çözümünü sağlamak amacıyla buluş yapan kişilerdir. İcat, yeni ürün, eski ürüne yeni kullanım alanı veya yeni üretim şekli seçeneklerinden biri ile yeniliğe dönüşmektedir (Özsaraç, 2008: 105).

İcat eden türeten kişi anlamında olup teknoloji alanında belirli bir sorunun fiilen çözümünü gerçekleştiren düşüncenin sahibi olan kişidir, icat ise türetmek, ihtira etmek, çıkarmak, uydurmak anlamına gelmekte olup teknoloji alanında belirli bir sorunun fiilen çözümünü sağlayan kişinin ifade ettiği düşüncedir. Yenilik, icat etme ve teknik buluşlar ile yakından ilgilidir. Örneğin, yenilik yapmak fiilini açıklarken önce icat etmek kavramından bahseder ve icat etmeyi "düşünce gücü ile herhangi bir şeyi meydana

getirmek" olarak tanımlamıştır. Yenilik yapmayı ise, "bir takım yeni faaliyetlere girişme, mevcut olan durumda bir takım değişiklikler yapma" olarak ifade etmektedir (Tuncel, 1996: 3).

Mucitler yeni bir buluş ortaya çıkaran kişilerdir. Buluş ise teknoloji alanında belirli bir sorunun çözümüne olanak sağlayan düşüncedir. Mucit bazen bu buluşu yenilik halinde pazara sunan girişimci ile aynı kişi olabilir (Yenidünya, 2006: 5).

Şekil 2.2 Risk Sermayesinde taraflar (NVCA, 2000: 15)

2.6.2. Girişimciler

Girişimci; yeni pazar, yeni tedarik ve finansman kaynakları bularak yeni ürün ya da üretim teknikleri, örgütlenme biçimleri geliştirerek ekonomik gelişmenin öncülüğünü yapan kişidir. Riskten kaçmayan ve yaratıcı bir kişi olan girişimcinin önünde genellikle finansal ve kültürel engeller yer almaktadır (Yenidünya, 2006: 5).

TÜSİAD girişimciyi, bilinenleri en iyi şekilde yapan ve becerilerine aklını da katan, olağan ve olağan dışı şartlarda işgücü ve sermaye kaynaklarını verimli bir şekilde kullanacak önlemleri düşünen, analiz eden planlayan, yürürlüğe koyan, uygulayan ve sonuçlarını denetleyebilen kişi yaratıcı girişimcidir diye tanımlamaktadır (Tüsiad, 1987: 3).

Yeni Pazar, yeni tedarik ve finansman kaynakları bularak, yeni ürün veya üretim teknikleri veya örgütlenme biçimleri geliştirerek ekonomik gelişmeye öncülük eden kişilerdir (Tuncel, 1996: 4). Riskten kaçmayan

başarma azmine sahip dinamik bir kimliğe sahip olan girişimcilerin karşılaştıkları en büyük engeller mali ve kültürel engellerdir. Ülkemizde girişimcilerin bankadan kredi almaları taşınmaz ipotek olmadan mümkün olmamaktadır (Özsaraç, 2008: 105).

Girişimci; yeni pazar, yeni tedarik ve finansman kaynakları bularak yeni ürün ya da üretim teknikleri veya örgütlenme biçimleri geliştirerek ekonomik gelişmeye öncülük eden kişidir (Kellekci, 2002). Genel anlamda zanaatkâr girişimci (artisan entrepreneurship) ve fırsatçıl girişimci (opportunistic entrepreneurship) şeklinde bir sınıflandırma yapılmaktadır. Zanaatkâr girişimciler, ustad çırak ilişkisi içerisinde eğitilen ve genellikle sınırlı mesleki eğitime ve yönetsel tecrübeye sahip girişimcilerdir. Fırsatçıl girişimciler ise, nispeten geniş bir tecrübe ve yüksek öğrenim seviyesine sahip, yönetsel anlamda yenilik peşinde koşan, bugünden ve geçmişten ziyade gelecekle ilgilenen girişimcilerdir (Bulut, 1997). Girişimci bir ya da birkaç kişi olabileceği gibi girişimci şirketler şeklinde kurumsallaşmış bir yapıda da karşımıza çıkabilir. Girişimci şirketler, projelerini gerçekleştirme halinde ise ortaklık anlaşması yapılır. İhtiyaç duydukları finansmanı karşılamak üzere özel sermaye fonu şirketlerine başvururlar.

2.6.3. Risk Sermayedarı

Risk sermayedarı, RS ortaklığı veya yatırımı için ihtiyaç duyulan sermayeyi temin eden gerçek veya tüzel kişilerdir. Ancak RS sağlayan kurumsal risk sermayedarları ile kişisel risk sermayedarları arasında birçok farklılık bulunmaktadır. Her şeyden önce, kişisel risk sermayedarı, yatırım yaptığı işletmenin yönetiminde aktif rol alır ve işletmeyi yakından takip eder. Oysa kurumsal risk sermayedarı aktif rol oynamaz, yatırım yaptığı işletmelerde yöneticilik sağlar. Birçok işletmeye yatırım yaparak da riski dağıtmaya çalışır (Parasız ve Yıldırım, 1994 : 373).

Dünyada risk sermayedarlarına bakıldığında çok geniş bir yelpazenin hakim olduğu görülmektedir. Bunların içinde "Business Angles" adı verilen ve finansal güce sahip kişilerden oluşan ilk grup önemli bir kesimi oluşturmaktadır, ikinci grup "emeklilik fonları" gibi fonlardan oluşan kurumsal yatırımcılardır. Bir diğer grup ise risk sermayesi şirketleridir (Özsaraç, 2008: 106).

Risk sermayedarı; risk sermayesi sağlayan kişi ya da kuruluştur. Risk sermayedarlarının oluşturduğu fon havuzu profesyonel bir ekip ya da kurum (örneğin bir yatırım bankası) tarafından yönetilmektedir (Yenidünya, 2005: 5).

Risk sermayedarı; genel anlamda risk sermayesi sağlayan kişi veya kuruluşlardır. Risk sermayesi şirketi, çeşitli kaynaklardan sağladığı fonları yeni girişimlere yatıran kuruluşlardır (Nvca, 2003: 02).

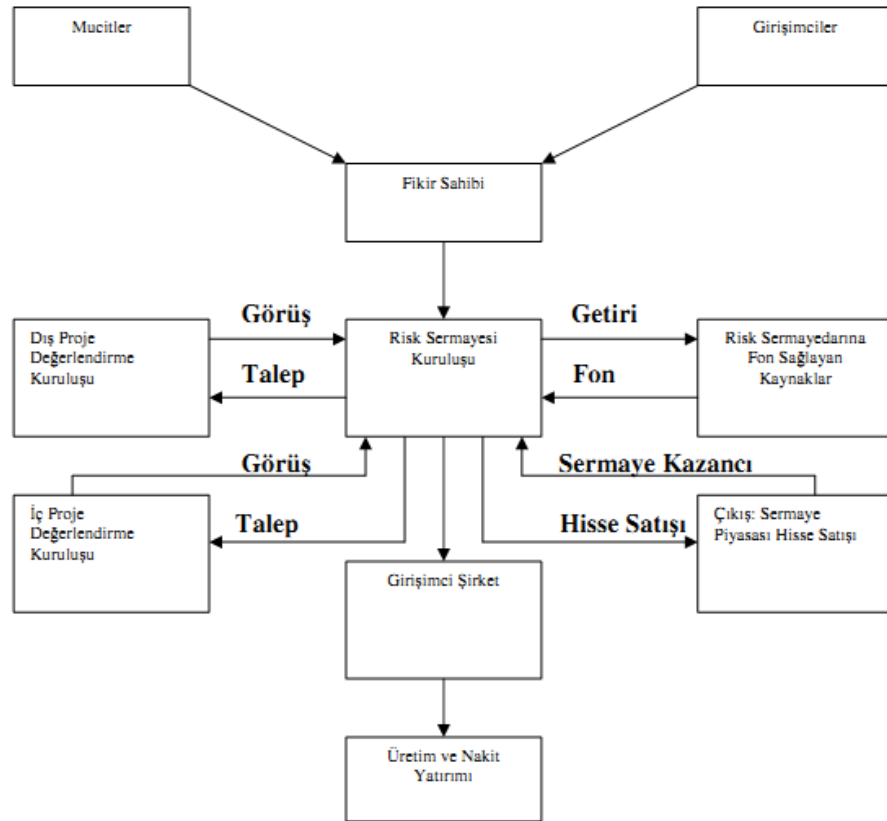
Risk sermayesi sektörünün taraflarını girişim fikrine sahip kişi veya kurumlar ile girişimi finanse eden organizasyonlar oluşturmaktadır.

Risk sermayedarı, Risk sermayedarları, risk sermayesi fonu oluşturmak amacıyla sermayesini risk sermayesi şirketine yatıran yatırımcılar olarak da bilinen kişi veya kuruluşlardır (Fettahoğlu, 1992). Risk sermayedarları bu şekilde riski büyük ölçüde üstlenerek ve girişimi finanse ederek, sahip oldukları hisse senetlerinin değer kazanması sonucu yüksek gelir elde etmeyi umarlar. Risk sermayedarlarını kişisel veya kurumsal risk sermayedarları şeklinde iki gruba ayırmak mümkündür (Ceylan, 2002).

Kişisel risk sermayedarları, piyasayı çok iyi tanıyan, yönetim konusunda gerekli bilgi ve deneyime sahip ve her yatırımdan yüksek kâr elde etmeyi amaçlayan "macera girişimcisi" olarak adlandırılan risk sermayedarlarıdır. Kurumsal risk sermayedarları ise, kişisel risk sermayedarlarından farklı olarak birçok işletmeye yatırım yaparak riski dağıtmayı amaçlarlar. Kurumsal risk sermayedarlarının oluşturmuş olduğu fon havuzu yatırım bankaları gibi profesyonel bir kuruluşça yönetilir.

Risk sermayesi şirketleri, çeşitli yatırımcılardan toplamış olduğu fonlarla risk sermayesi girişimini finanse eden mali araçlardır. Bu şirketlerin

yöneticileri, risk yöneticisi ya da finansör olarak adlandırılmaktadırlar. Büyüklük, faaliyet ve kaynak açısından bakıldığında birbirinden farklı çok sayıda risk sermayesi şirketinden bahsetmek mümkün olsa da genel olarak bu şirketlerin tümünün işleyiş şekilleri aynıdır.

Şekil 2.3 Risk Sermayesi taraflarının ilişkileri(NVCA,2001:17)

2.7. RİSK SERMAYESİNDEKİ RİSK FAKTÖRLERİ

Açık bir ifade ile risk, “fiilen gerçekleştirilebilecek verim ile ilgili belirsizlik” olarak tanımlanır (Toroslu, 2000: 02). Belirsizlik ve risk kavramları birbiri yerine kullanılsa da, ikisinin anlamlarının karıştırılmaması gerekir (Bolak, 1998: 162).

Risk sermayedarları, genellikle elektronik, bilgisayar yazılım ve hizmetleri, biyoteknoloji, tıbbi tedavi, ve sanayi ürünleri alanlarında yatırımda bulunmayı tercih ederler. Bunun nedeni farklı sektörlerle yönelerek

riski dağıtmak istemelerindedir. Ayrıca, birçok nedenden dolayı, üretim sektörü hizmet sektörüne nispeten risk sermayedarlarca daha fazla tercih edilmektedir. Çünkü; üretim sektöründe; şirketin kuruluşu ile satışa geçiş dönemi arasındaki süre hizmet sektörüne göre daha uzun bir süredir. Bu gelişim süreci, özellikle yeni icat ürünler ve yüksek teknolojlili ürünler için uzun bir süreçtir (Özeroğlu, 1996: 18).

Risk faktörleri içinde teknoloji riski, üretim riski, finansman riski demode olma riski, yönetim riski, pazarlama riski yer almaktadır (Kaya, 1992: 28) (Tuncel, 1996: 03).

2.7.1. Teknolojik Risk

Bu tür riskler, AR-GE çalışmaları sırasında yeterli teknolojik deneyime sahip olunmamasından veya RS fonunun bu aşamayı kapitalize edebilecek yeterlilikte olmamasından kaynaklanır (Yenidünya, 2006: 8).

Girişimcinin yeni teknolojiler geliştirme ve uygulayabilmesi ile ilgili risklerdir (Toroslu, 2000: 02).

2.7.2. Üretim Riski

Kullanılan teknolojinin büyük ölçekli üretime elverişli olmaması riskidir. Aynı risk ilk örneklerin pazarlanabilir bir ürüne dönüşmemesinde de söz konusudur (Yenidünya, 2006: 8).

Gelişmiş ülkelerde ve çok uluslu büyük işletmelerde araştırma ve geliştirmeye bütçelerden çok büyük paylar ayrılmaktadır. Buna karşılık ticari anlamda üretimde kullanılabilecek yeniliklerin sayısı oldukça azdır. Bir işletmenin yaptığı çalışmalar sonucu bir yenilik ortaya çıkabilir. Ancak; bu yenilik bir ürün olarak veya ürünün üretiminde kullanılacak düzeyde ticari olmayabilir (Kuğu, 2005: 35).

2.7.3. Pazarlama Riski

Ürünün pazarlama aşamasındaki performansına bağlı olan bir risktir. Bu aşamada ürünün pazara sunumu, pazar hacmi ve rekabet konuları öne çıkar (Yenidünya, 2006: 8).

2.7.4. Yönetim Riski

Risk sermayesi, girişimcilere finansman desteği sağlarken, aynı önemde olan yönetim yeterliliği de sağlamaktadır. Deneyimli ve uzman kadrosu ile girişimlerde ortaya çıkabilecek yönetim riskinin giderilmesi için çalışmaktadırlar (Çetindamar, 2002: 15).

Risk sermayesi şirketine fon sağlayan kişi veya kuruluşlar, şirketin yatırım yaptığı girişimin iyi yönetildiği varsayımı ile hareket ederler. Çünkü; yatırımın başarısı, yönetimin üretimi gerçekleştirip, satışı yapabilmesi ile doğrudan bağlantılıdır (Acar, 2001: 29).

2.7.5. Demode Olma Riski

İleri teknoloji içeren, yaşam süresi kısa olan ürünlerde, Pazar dinamiklerinin yeterli satış hacmine ulaşmadan ürünü demode etme riskidir. Bu durum özellikle elektronik ve bilgisayarda açıkça görülmektedir. RS şirketleri bu tür projelerde daha kısa bir yatırım süresi öngörmektedirler (Kaya, 1992: 28).

Teknolojik yenilik içeren ve mamul ömür eğrisi kısa olan ürünlerde pazar koşullarının ürün yeterli satış hacmine ulaşmadan teknolojisini eskitme riskidir. Örneğin; bilgisayar, elektronik ve iletişim sektöründe mâmul ömür eğrisi, diğer sektörlerle oranla çok daha kısa olmakta, bu nedenle yatırım süresi olarak daha kısa bir süre öngörülmektedir. Bu sektörler

demode olma riskinin daha yüksek olduğu sektörler olarak tanımlanmaktadır. (Christofidıs ve Debande, 2001: 56).

2.7.6. Finansman Riski

Üretim aşamasında ürünü pazara eksiksiz taşıyacak ek finansmanları temin edememe riskidir. RS sektöründe safha finansmanı sistemi benimsenir. Buna göre projenin her safhasında finansal fonlama projenin belli amaçlarını realize etme gücüyle bütünleşmelidir (Yenidünya, 2006: 8).

2.8. RİSK SERMAYESİNİN İŞLEVLERİ

Risk sermayesi, finansman kaynağı olarak veya bir yatırım aracı olarak kullanılabilir. Bunun yanında risk sermayesinin bazı makro ekonomik işlevleri de vardır (Bulut ve Er, 2009: 34).

- Risk sermayesinin finansman kaynağı olma işlevi: Küçük işletmelerin alacakları krediler karşılığında gösterecekleri teminatların yetersiz olması, faaliyette buldukları iş alanlarının çok riskli olması veya bankaların daha çok büyük ölçekli kuruluşlara odaklanmaları gibi nedenlerle bankacılık sektöründen kredi sağlamaları çok zordur. Böyle bir durumda küçük işletmeler gerekli olan öz sermayeyi genellikle sınırlı olan işletme içi kaynaklardan veya bireysel imkânlardan elde etmeye çalışırlar. Bunun neticesinde, finansman eksikliği nedeni ile birçok proje düşünce aşamasında kalmakta ve yatırıma dönüştürülememektedir. Öz kaynakları yetersiz ve dış finansman seçeneklerinden yararlanma imkânları sınırlı olan küçük işletmelerin faaliyetlerini devam ettirebilmeleri açısından gerekli finansmanı sağlayan risk sermayesi, bu tür işletmeler için alternatif bir finansman kaynağı oluşturmaktadır.

•Risk sermayesinin yatırım aracı olma işlevi: Tam olarak öz kaynak yatırımı sağlamayan risk sermayesi; uzun vadeli, az olasılıkla büyük kâr ile büyük olasılıkla küçük zararın söz konusu olduğu ve özellikle yüksek gelişme potansiyeline sahip sektörlerle, ferdi tasarruflara ve kurumsal tasarruflara yatırımda bulunma imkânı veren bir yatırım şeklidir (Ceylan, 2002). Bu açıdan bakıldığında risk sermayesi yatırımı yapanların, yüksek getiriye amaçlayan ve bunun karşılığında da büyük risklere katlanabilen yatırımcılar olduğunu söylemek mümkündür.

•Risk sermayesinin makroekonomik işlevleri: Genel ekonomi açısından finansal araçlar, ellerindeki birikimlerini başkalarına belirli bir fiyattan (faiz oranı) belirli bir süre için ödünç vererek değerlendirmek isteyen ekonomik birimlere ait bu fonları kendi adına yayınladığı finansal araçları kullanarak toplayan ve bu fonları havuzladıktan sonra finansman gereksinimi duyan ekonomik birimlere çeşitli yollar ve tekniklerle transfer ederek önemli bir makroekonomik işlevi yerine getirmektedir (Çıkrıkçı, 2005). Her ne kadar kullandığı araçlar ve yöntemler farklılık gösterse de risk sermayesi de; bir taraftan tasarrufları ekonomiye kanalize ederken diğer taraftan yeni girişimcileri özellikle teknolojik yenilik konusundaki yatırımlarında destekleyerek; teknolojik yenilik verimlilik rekabet etkileşimini gerçekleştirerek benzer bir makroekonomik işlevi yerine getirmektedir (Aypek, 1998).

2.9. TÜRKİYE'DE RİSK SERMAYESİNDEN BEKLENEN YARARLAR

Risk sermayesi, teknoloji odaklı yapısı gereği ABD, Japonya ve Avrupa'nın birçok ülkesinde etkili ve yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. Risk sermayesi yatırımları birçok açıdan bu ülkelerin ekonomik ve sosyal hayatlarına önemli katkılarda bulunmaktadır. Ayrıca Microsoft, Google, Apple, Cisco vb. birçok dev şirketin ve markanın yaratılmasında risk

sermayesi finansının önemli katkıları olmuştur. Bu doğrultuda risk sermayesinin Türkiye'deki gelişimi, Türkiye'nin girişimcilik hamlelerinin desteklenmesi açısından da büyük önem taşımaktadır (Beşkardeşler, 2010).

Risk sermayesi finansman yönetiminin arzu edilen ölçüde bir uygulama başarısına ulaşması ülkemizin rekabetçi ve yenilikçi bir ekonomiye ulaşması açısından çok önemlidir. Ülkemizin bugün ulaştığı siyasi ve ekonomik istikrar ortamı uygulamanın yaygınlaşması ve güçlenmesi bakımından cesaret vermektedir.

Risk sermayesi finansman yönteminin kullanımının artışıyla birlikte ülkemize sağlayacağı katkılar aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- Risk sermayesi yatırımlarındaki artış belli bir zaman sonra menkul kıymetler borsasına arzı yapılan hisse senetlerinin çoğalmasına sebep olur. Çünkü risk sermayesi şirketleri, sağladıkları finansal desteklerin karşılığında girişimci şirketlerin hisse senetlerini satın almaktadırlar ve yatırımdan çıkarken de hisse senetlerini borsada satarlar. Bu durum ikincil piyasaların gelişmesini sağlamakta ve sonuçta da menkul kıymetler borsasının daha etkin bir yapıya kavuşmasına sebep olmaktadır (Zaimoğlu, 1995: 145).
- Finans kuruluşlarına yapılan yüksek kredi talebi sebebiyle artan faiz oranlarının risk sermayesi Metodu kullanıldığında düşürülebilme imkanı doğmaktadır. Çünkü, bu metodun kullanılması finans kurumlarına olan kredi talebini azaltmaktadır (Çımat ve Laçinel, 2012: 144).
- Risk sermayesi ile yüksek teknolojiye yönelik yeni fikirlere ve yüksek gelişme potansiyeli gösteren KOBİ' lere finansman sağlandığından, bu fikirlerin ürün haline getirilip ticarileştirilmesiyle hem teknolojik gelişme sağlanmakta hem de uluslararası alanda rekabet avantajına kavuşulmaktadır (Aypek, 1998: 123).
- Risk sermayesi şirketlerinin asıl amacı destek oldukları girişimin başarısını artırıp senetlerinin değerini yükseltmektir. Bu amacı

gerçekleştirmek için de bir girişimi desteklemeye karar verdiklerinde sadece finansman noktasında destek olmazlar aynı zamanda , uzman kişilerin yardımıyla girişime teknik ve yönetsel destek sağlarlar. Bu da girişimin başarı şansını yükseltir (Ertuna, 2010).

- Sanayileşme ve teknolojik gelişme sürecinde, tasarrufların toplumun öncü girişimcileri yönetiminde verimli ve karlı yatırım alanlarına kanalize edilmesi beklenen en önemli yararlardan biridir. Risk sermayeciliği aracılığı ile ülkemizde yapılacak yatırımların yeni teknolojilerin üretimine yönelik olacağı kuşkusuz iddia edilemez. Ancak, Batı'daki uygulamalarda görüldüğü gibi risk sermayesi finansman modeli, ülkelerin teknolojik düzeyine bağlı olarak fonları ileri teknoloji yoğun olmayan yatırım alanlarına da aktarabilmektedir. Sonuçta bu model aracılığı ile gerçekleştirilecek yatırımlar ülkemizin sanayileşmesine büyük bir katkıda bulunacaktır. Ayrıca yeni teknolojilerin ülkemize transfer edilmesine öncülük ederek mevcut teknolojik düzeyimizin yükselmesinde yardımcı olacaktır (Sarıaslan, 1992: 14).

Yukarıda anlatılanlar ışığında sistemden şu temel yararlar beklenmektedir.

- Sermaye piyasasının gelişmesine olumlu katkı ve sermayenin tabana yayılması,
- Kaynakların daha rasyonel kullanım ve dağılımı,
- Üretim kapasitesinin ve rekabetin artırılması ile üretim maliyetlerinin düşürülmesi,
- Sermaye sahiplerine, yatırımda uzun vadeli ama vergisiz ve cazip getiri sağlanması; bu sayede de atıl fonların plase edilebileceği alternatif bir yatırım olanağının yaratılması,
- İhracatın artırılması,
- Bilimsel ve teknolojik gelişme,

- Yeni iş alanlarının ve yeni girişimcilerin yaratılması, yeni ve ekonomik değeri olan projelerin değerlendirilmesi;
- Yabancı sermayenin ülkemize çekilmesi,
- Beyin göçünün önlenmesi

2.10. TÜRKİYE'DE RİSK SERMAYESİ HUSUSUNDA KARŞILAŞILAN SORUNLAR

Türkiye'nin risk sermayesi sektöründe karşılaştığı sorunları şöyle sıralayabiliriz:

- Risk ve girişim sermayesi yatırımlarının gelişmiş ülkelerle kıyasla çok kısa bir geçmişe sahip olduğu Türkiye'de bu konuda ilk yasal düzenleme 1993'te yapılmış, ilk girişim sermayesi yatırım ortaklığı 1996 yılında kurulmuştur. Bu gecikmenin başlıca üç nedeninden söz edilebilir. Bunlardan birincisi, ülkemiz ekonomisinin uzun yıllar boyunca içinde bulunduğu istikrarsız ortamın yatırımcıları kısa vadede getirisi olmayan, uzun vadede ise yüksek risk taşıyan yatırımlara yönelmelerini zorlaştırmasıdır. Bunun yanında sanayileşmiş ülke örneklerinden farklı olarak, bu alanda devlet tarafından teşvik ve destek sağlanmaması da bu modelin yaygınlaşmasını geciktirmiştir. Son olarak, ülkemizde bu finansman modelinin yeterince tanınmıyor olması da risk sermayesinin yaygınlaşmasını sınırlayan etkenlerdendir. Risk sermayesi fonlarının yaygın olarak kullanıldığı ülkelerde bu gelişim reel sektör, devlet ve finans sektörünün katkılarıyla gerçekleşmiştir. Ülkemizde bu finansman modelinin gelişimi risk sermayesi yatırımlarına sağlanacak avantajlar ve patent hakları ile ilgili gerekli yasal düzenlemelerin yapılması ile mümkündür. Risk sermayesi sağlayıcı fonlar için projeden çıkış aşaması önem taşımaktadır. Ancak çıkış aşamasında sahip olunan hisselerin kolaylıkla nakde dönüştürülmesinde sorunlarla karşılaşmaktadır (www.gmka.org.tr, 2013).

- Risk sermayesi yatırımları uzun süreli yatırımlar olduğu için bu yatırımlarda uzun vadeli fonlara gereksinim vardır. Fakat, Türkiye’de kısa dönemli uygulamalar yaygınlaşmıştır. Amaç, enflasyondan kısa dönemde finansal ve parasal yöntemlerle korunup karlı çıkmaktır. Bu uygulamalarda üretim, teknoloji, yatırım, verimlilik gibi konular ikinci planda kalmıştır. Kamu cari işlemler açığını dengelemek için kısa vadeli yüksek faizli menkul kıymet ihraç etmektedir. Bu sayede bireysel tasarruflar ve bankalarda toplanan mevduatlar kamuya aktarılmakta ve bu risk sermayesi yatırımları için fon bulma imkanını güçleştirmektedir (Aypek, 1998: 131).

- Ülkemizde az sayıda uzman danışmanlık firmasının bulunması ve bu firmaların risk sermayesi yatırımı için, tam olarak hazırlıklı olmaması ve gerekli bağlantıları kurmamaları sonucunda ülkemize gelip yatırım yapmak için gelen yabancı risk sermayedarları çekingen davranmaktadır. Ayrıca yatırım yapılması beklenen sektörler için gerekli verilerin ve analizlerin tam ve doğru saptanıp saptanmadığı ve yatırım projelerinin yeterince cazip olup olmaması sorunu vardır (Akgönül ve Altay, 2001: 455).

- Türkiye’de büyük holdinglere bağlı birçok şirketin yabancı ortaklarla ortak risk sermayesi yatırımları yapması ve böylece yüksek teknolojiyi elde etmesi risk sermayesi yatırımının önemini azaltmaktadır. Böylece bu holdinglere bağlı şirketler hem AR-GE masraflarından kurtulmakta hem de yeniliklere kolaylıkla ulaşmaktadır. Bu fenomen ayrıca diğer KOBİ’lerin global rekabet şanslarını da azaltmaktadır (Beşkardeşler, 2010: 77).

- Amerikan kültüründeki her şeye sıfırdan geliştirebilme, her türlü yeniliğe açık olma olgusu ülkemizde daha zayıftır. Girişimcilik özelliği kültürden de gelen bir özellik olmasıyla beraber öğrenilebilir ve geliştirilebilir olduğu halde ülkemizde kadercı bir yaklaşım vardır. Ülkemizde girişimcilik ve risk alma özelliğinin geliştirilmesine dönük eğitimlere yeterince önem verilmemektedir (Yılgör, 1996: 85).

2.11. MUDARABA FİNANSMANI VE MÜŞAREKE FİNANSMANI

Özel Finans Kurumları, mudaraba ve muşaraka işlemlerinde gösterdikleri performansla, risk sermaye şirketlerinin faaliyetlerine yüzdeyüz eşdeğer bir performans sergilemektedirler. Bu aynılık şirkete katılan tasarrufçuların şirketten alacağı payla, şirketin, katıldığı girişimden alacağı paya kadar aynıdır. Temel prensip risk sermaye şirketinin, katıldığı girişimden sağlanan getirinin %80'ini tasarrufculara bırakması %20'sini şirket bünyesinde tutmasıdır (Özeroğlu, 1996: 3).

2.11.1. Mudaraba finansmanı ve Özellikleri

Mudaraba modern iktisadın faizsiz ekonomik sisteme, klasik bankacılığın faizsiz bankacılığa dönüştürülmesinde faizin yerine öngörülen temel bir düzenleme olduğundan bu finansman yönteminin iyice kavranması gerekir.

Katılım bankaları işleyiş sistemi olarak mudaraba finansmanını esas alan finansal kurumlardır. Bu bakımdan mudarabanın katılım bankalarına nasıl intibak ettirildiğini ortaya koyarken, bankanın esas işleyiş mekanizması da büyük ölçüde şekillenmiş olur.

Mudaraba; bir ticaret yapmak üzere sermayedar ile üretici (emek) arasında yapılan özel bir ortaklık sözleşmesidir. Bu ortaklıkta taraflardan biri sermaye, diğeri emeğini ortaya koymakta tarafların payına düşecek kâr yüzdesi sözleşme yapılması sırasında önceden tayin edilmektedir (Özsoy, 1997).

Faaliyetler sonucu elde edilen kâr anlaşmada belirlenen oranlara göre pay edilir.

Mudarabada üç ayrı taraf yer alır. Bunlar;

- Rabb-ul-mal: Sermayenin sahibi olan yatırımcı,

- Amil: Sermayeyi çalıştıran girişimci,
- Banka: İki taraf arasındaki aracı.

Mudarabada biri, katılım bankası ile yatırımcılar ve diğeri ise katılım bankası ile girişimciler arasında olmak üzere iki yönlü bir ilişki vardır. İlişkideki faaliyet aşamaları şu şekildedir:

- Banka ve yatırımcı mudaraba koşullarını müzakere eder ve ardından yatırımcı elindeki fonu bankaya yatırır.
- Banka, fonu değişik varlıklara ve projelere yatırır. Banka fonun kullanımıyla ilgili faaliyetleri yönetir.
- Fonların yatırıldığı iş/işler kâr veya zararla (pozitif/negatif) sonuçlanır.
- Kâr (pozitif sonuç) olması durumunda; kâr, önceden anlaşılmış oranlar üzerinden banka ve yatırımcı grubu arasında paylaşılır. Zarar (negatif sonuç) olması durumunda; zarar yatırımcı tarafından karşılanır. Bunun sonucu olarak, fonun yatırıldığı varlığın değeri ve yatırımcının ana parası azalmış olur.

Özellikleri: Teknik bir tanımlamayla mudaraba, girişimci ve yatırımcı arasında gerçekleştirilen bir nevi ortaklıktır. Mali ve beşeri kaynakları yatırımcı (sermayedar) ve girişimci arasındaki ortak girişim sayesinde gerçek bir üretim faktörü haline dönüştürerek üretim faaliyetleri içine sokan İslami tarzda özel bir mekanizmadır. Kâr/zarar ortaklığı olarak da ifade edilebilecek olan mudarabanın özelliklerini şu şekilde sıralamak mümkündür(Akın, 1986 ve Bulut ve Er, 2009: 27);

- Dengeli bir ortaklıktır: Teşebbüs ve sermayeyi tarafların arzularına uygun bir biçimde; kabiliyet, emek ve maddi imkânları ölçüsünde bir araya getiren müşterek bir girişimdir. Çoğu kez sermayedar kârlı görse bile çeşitli nedenlerle bir girişimin yürütülmesine fiilen katılmaktansa finansal açıdan katkıda bulunmayı uygun bulabilir. Yine aynı şekilde girişimci de sermaye desteğine ihtiyaç duymakla birlikte ortaklığa girip yetkinin paylaşılmasını istemeyebilir. İşte böylesi durumlarda mudaraba tarafların bu tür müşterek arzularına aynı anda cevap verebilecek özelliğe sahiptir.

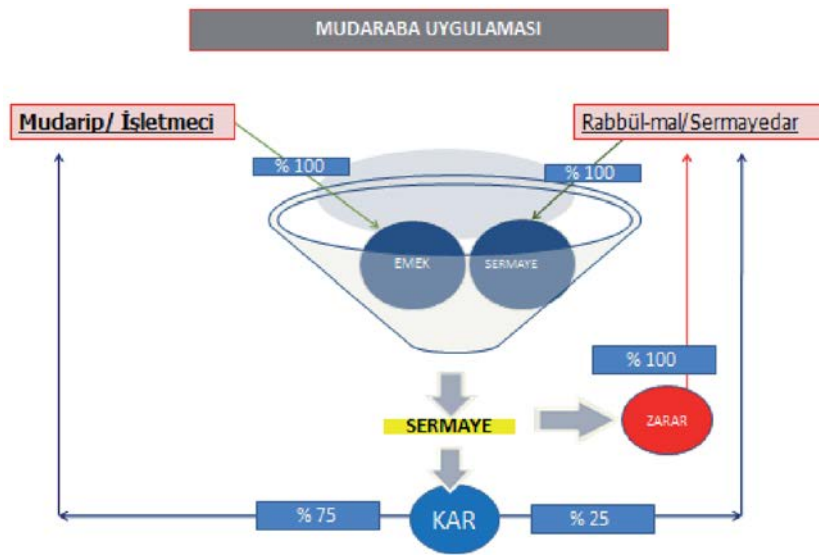
•Adil bir kâr/zarar dağıtımı esastır: Kâr önceden tayin edilen oranlar üzerinden taraflar arasında bölüştürülmekle beraber zarar tamamen sermayedara aittir. Faizsiz ekonomik sistem burada işin emek yönünden esas sorumluluğunu yüklenen girişimcilere öncelik vermekte ve girişimin zararlarla sonuçlanması halinde emeğinin karşılığını alamamasının yanında bir de zarardan nakdi pay almasını adalet yönünden uygun bulmamaktadır. Kaldı ki çoğu kez emeğinden başka ortaya koyacak bir değeri olmayan böylesi bir girişimciden, mali gücünün olmaması bakımından böyle bir katılımı beklemek doğru olmaz.

•Sermayedar ilgisi: Basit kredi işlemlerinde krediyi veren, kredi açıldıktan sonra kredinin nasıl kullanıldığı ile pek ilgilenmez. Oysa ki mudarabanın getirisi olan kâr önceden bilinmeyen, girişimin başarısına bağlı olan değişken bir unsur olduğundan, hatta zarar da söz konusu olabileceğinden; sermayedar kâr/zarar ortaklığı esasına dayalı bir girişime para yatırırken firmanın etkinliği, faaliyetin kârlılığı ve fonların kullanımıyla faizli kredilerde olduğundan çok daha fazla ilgilidir. Kararlara katılmasa bile sermayedar artık o faaliyetlerle yakından ilgili gerçek bir ortak konumundadır. Faizsiz bankalar sadece kredi verip geri çekilen kurumlar değil ortaklığın veya katıldığı projenin yönetim ve organizasyonunu yakından izleyen ve gerektiğinde mali ve teknik yardımı esirgemeyen finansal kurumlardır. Bu nedenle faaliyetlerin başarısı için proje etüdünden, üretim ve pazarlamaya kadar uzanan bir teknik know-how zincirinin oluşturulması ve işten anlayan bir ekibin projeyi idari, mali ve teknik yönden değerlendirme yoluyla devamlı izlemesi gerekir. Faizsiz bankacılık sistemi bu zinciri tüm projelerinde kurmak zorunda olan komple yatırımcı bir bankadır.

•Kollektif nitelikte bir işbirliği tarzı: Bir yandan işe yatırmış olduğu sermaye üzerinde mülkiyet ve her türlü tasarruf hakkı bulunan sermayedar, herhangi bir emek ortaya koymadan aldığı kâr payına karşılık zarar halinde sınırlı bir sorumluluk yüklenirken; diğer yandan

girişimdeki aktif rolü ve gayretleri çerçevesinde yatırımcıya, kârdan faydalanamama şeklinde sorumluluk düşmektedir. Bu kendisine has işbirliği tarzı mudaraba finansmanını diğer ortaklık türlerinden ayıran en önemli özelliklerden birisidir.

- Menfaatlerin uyuşması: Tarafların nihai kazancı girişim faaliyetlerinin başarısına bağlı olduğundan, sermayedar ve girişimcinin amaçları bir noktada birleşir.

Şekil 2.4 Mudaraba uygulaması (TKBB, 2012)

2.11.2. Muşaraka Finansmanı ve Özellikleri

Mudâraaba akdinde bir taraftan sermaye, diğer taraftan emek konurken; müşâreke taraflar işe hem emek hem sermayeleriyle beraber koyulurlar.

Konulacak sermaye miktarı ve ortaklık sonunda elde edilecek karın paylaşılma oranı ortaklar tarafından baştan tespit edilir. Ortak girişime konulan sermaye eşit olduğu halde kâr payları farklı olabilir. Veya tersine sermayeler farklı olduğu halde kâr payları eşit olabilir. Bu farklılık ortaklığa katılanlardan bazılarının işi daha fazla yapmaları veya daha kabiliyetli olabilmelerinden dolayıdır.

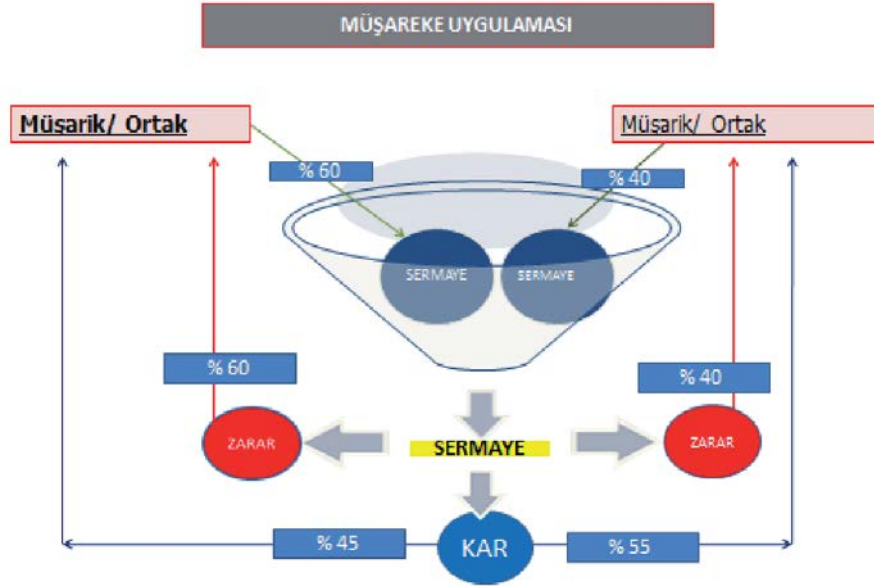
Müşâraka finans yöntemi şöyle uygulanır ve yürütülür. Faizsiz banka ortağı durumundaki müşterisi tarafından istenilen sermayenin bir kısmını sağlama sorumluluğunu üzerine alır. Müşteri ise kendi malî imkânları ve projenin özelliğine uygun olarak proje sermayesinin geri kalanını sağlar. Müşteri kendi uzmanlığı nedeniyle istenilen girişimin denetim ve gözetiminin sorumluluğunu üzerine alır.

Bu yöntemde net gelir taraflar (banka ve ortak-müşteri) arasında şöyle pay alır. Gelirin geri kalanı yatırıma malî katkısı bulunan iki ortak arasında iştirak paylarıyla orantılı olarak dağıtılır. Zarar vukûunda ise, zarar tarafların ortaklıktaki sermaye paylarıyla orantılı olarak dağıtılır. Müşteri ilâve bir zarara maruz bırakılamaz.

Müşâraka yöntemi genellikle sanayinin finansmanında kullanılır. Teçhizat ve makina sağlanmasında müşâreke yöntemi başarıyla uygulanabilir. Bu yöntem ticaretin finansmanında da kullanılabilir.

Özellikleri:

- Ortaklardan bir veya birkaçı işi yapabilir.
- Kar, tarafların başlangıçta sözleşmede anlaştıkları orana göre paylaşılır. Buna göre sermayeye aynı oranda katılmış ortakların kar payı oranları birbirinden değişik olabilir. Zarar ise sermayedeki orana göre ortaklara yansıtılır.
- Ortaklığa eşit hisse ile katılmak şart değildir.
- Taraflar bu ortaklığı süreklilik esasına göre kurabileceği gibi belli bir vade sonunda bir tarafın hisselerini diğer bir tarafa satması esasına göre de kurabilirler.

Şekil 2.5 Muşaraka Uygulaması (TKBB, 2012)

2.11.3. Mudaraba ve Muşaraka Finansmanı Arasındaki Farklar

Muşaraka bir ortaklık türüdür. Mudarabada bir yandan girişimin eylem sürecine karışmayan pasif bir sermayedar ve diğer yandan emeğini ortaya koyan aktif bir girişimci vardır. Muşaraka hem sermaye, hem de emeğin aktif olarak ortaya konduğu tam bir ortaklıktır. Tarafların yapacağı anlaşmada diğerinin çalışmasını engelleyecek herhangi bir şart koşul getirilemez.

Mudarabada mali zarar sermayedara ait olmakla beraber, muşarakada zarar sermaye hisselerine göre paylaşılır.

Muşaraka, günümüzde olduğu gibi faizsiz bankacılık sisteminin kârlı ve verimli gördüğü çeşitli alanlarda faaliyet gösteren teşebbüslere bankanın kendi sermayesi ile iştirak etmesidir. Bir nevi öz sermaye iştiraki (equity participation)dir. Muşaraka ve mudaraba arasındaki farklar şu şekilde özetlenebilir (Usmani, 2004):

- Muşarakada sermaye tüm taraflarca sağlanırken; mudarabada sermaye, sadece rabbül-mal (yatırımcı)'a aittir. Muşarakada tüm taraflar yönetime katılım sağlarken; mudarabada rabbül-

mal(yatırımcı)'ın yönetime katılma hakkı yoktur, işin yönetimi sadece mudaribin yükümlülüğündedir.

•Muşarakada tüm taraflar sermayeleri oranında zararı karşılarlar. Mudarabada ise, zarar sadece rabbül-mal(yatırımcı) tarafından karşılanır; çünkü, mudaribin (girişimci) sermaye yönünden herhangi bir katkısı yoktur.

•Muşarakada tarafların sorumluluğu normalde sınırsızdır. Mudarabada durum bunun tersidir; rabbül-mal(yatırımcı)'ın sorumluluğu yatırdıkları sermaye ile sınırlıdır.

•Muşarakada; taraflar sermayelerini muşaraka fonunda havuzladığından, muşarakanın tüm aktifleri, tarafların sermaye oranına bağlı olarak, tüm tarafların ortak varlığı haline gelir. Buna bağlı olarak her bir taraf, herhangi bir kâr olmadığı durumda bile aktiflerin değer kazanmasından kazanç sağlar. Mudarabada ise durum farklıdır. Mudarabanın tüm aktifleri rabb-ul-mal(yatırımcı)'ın varlığıdır. Mudarib (girişimci), aktiflerin karlı bir şekilde satılması durumunda, ancak karın paylaşımına katılacaktır. Buna bağlı olarak; mudarip(girişimci) aktiflerin değer kazanmasından herhangi bir pay alamaz.

2.11.4. Mudarabada Dikkat Edilecek Noktalar

•Katılım Bankası müşterisi mudaraba yapmak istediği proje için katılım bankasına gelir ve mudaraba sözleşmesi yapılır. Burada katılım bankası rabbül mal, müşteri mudaribdir.

•Projenin (varsa) karı mudarabanin tarafları arasında paylaşılır.

•Kar paylaşımı, başta sözleşmede kararlaştırılan orana göre gerçekleştirilir.

- Zarar durumunda zararın tamamı sermaye sahibi ortak tarafından karşılanır. Mudaribin kaybı ise emek ve işgücüdür.
- Sözleşme sonunda kar paylaşılırken önce sermaye sahibine anapara ödenir ve varsa kalan kar, önceden sözleşmede kararlaştırılan oranda paylaşılır. Paylaşım yapılırken önce masraflar düşülür.
- Mudarip (emek sahibi), ihmal, kusur ya da kastı yoksa zararı tazminle sorumlu tutulamaz. Çünkü kendisi emanetçi konumundadır. Mudaribin kusur, ihmal ve kastından doğacak zararı tahsil edebilmek için kefil veya rehin istenebilir. Ancak kefalet ve rehin akıtları sermaye veya karı garantilemek için yapılamaz.
- Verilen sermayeye göre belirlenmiş bir karı önceden taahhüt etmek mümkün değildir (www.myenocata.com, 2012).

2.11.5. Mudaraba Finansmanının Ekonomideki Rolü

Mudaraba; faizsiz ekonomik sistemde mali ve üretim faktörleri içerecek şekilde tüm iktisadi faaliyetlere, faize dayalı finansmanın fonksiyonlarını yerine getirecek ve sosyo ekonomik uyumu sağlayacak şekilde yayılması düşünülen temel bir mekanizma olarak karşımıza çıkmaktadır. Mudarabada; faizsiz finansal kuruluşlar kârlı buldukları girişimlerin hisse senetlerini satın alarak öz sermaye sağlarlar ve bu şekilde ortaklık kurarak yönetimine katılırlar. Burada uzman ve tecrübeli mali kuruluşlar olarak bu finansal kurumların ortaklık kurdukları işlere sağlayacakları finansman dışı işletme fonksiyonları ile ilgili know-how desteği sayesinde başarı derecesi artacaktır. Bu durum ise kamu yararını olumlu yönde etkileyecektir.

Kâr/zarar ortaklığı esasına dayalı olan mudaraba finansmanında; iş riski dahil girişimcilerin tüm risklerinin paylaşılması söz konusu olduğundan beklentileri ve dolayısıyla yatırımları olumlu etkileyeceği açıktır.

Konvansiyonel bankalarından farklı olarak komple bir yatırım kurumu olarak düşünölen katılım bankaları, müşterek sorumluluk anlayışı içinde iş görme özlemi çeken, ciddi ve yetenekli girişimcilere hem öz sermaye hemde teknik destek sağlayarak büyüme potansiyeli taşıyan girişimlerin piyasaya girmelerine imkân tanır.

Mevcut ekonomik ve sosyal dengesizlik, gelişmekte olan ölkelerin önemli problemlerinden biridir. Ölkenin belirli bölgelerinde üretim fonksiyonlarının elverişli olması nedeni ile geri kalmış bölgelerin kaynakları bu bölgelere transfer olur. Bu kaynak erozyonu ve dengesizlik, fakir olan bölgenin fakir kalması, zengin olan bölgelerin daha da zenginleşmesi sonucunu doğurur. Mac Millan Gap, konvansiyonel banka sisteminde kredilerin kendini ispatlamış büyük anonim ortaklıklara yönlendiğini dolayısıyla yeni girişimciler tarafından kurulan küçük işletmelerin banka kredilerinden faydalanamadıklarını saptayan ve ilk defa İngiltere’de Harold Mac Millan başkanlığında yapılan bir araştırmaya verilen isimdir (Çiller ve Çizakça, 1989). Ölkemizde de gayet ciddi bir Mac Millan Gap sorunu bulunduğu ilk defa İstanbul Ticaret Odası’nın yaptırdığı bir araştırma ile ortaya çıkmıştır (İTO, 1986). Bu boşluk tüm dünyada olduğu gibi ölkemizde de varlığını sürdürmektedir.

Diğer yandan, küçük ve orta ölçekli işletmelerin (KOBİ) eksikliği iktisadi kalkınmada önemli bir engel oluşturmaktadır. KOBİ’lerin ekonomi açısından taşıdığı öneme rağmen, devletin büyük projelere yönelmesi nedeniyle en uygun imkân ve şartlar yine büyük işletmelerin payına düşmektedir. Büyüme potansiyeline sahip, kabiliyetli KOBİ’lerin bu engelleri aşabilmesi için mali sistem içerisinde bu duruma cevap verecek bir bölümlendirmeye ihtiyaç vardır. Bunu da katılım bankalarının mudaraba düzenlemeleri sağlayacaktır. Bu şekilde KOBİ’ler finanse edilerek, üretimde etkinlik ve teknolojik yenilik teşvik edilmiş olur. Gelişmekte olan ölkelerin kalkınmasında en kritik darboğazlardan biri, üretim güçlerini harekete geçirecek finansman kaynaklarının yetersizliği ve var olan finansal kaynakların kullanımı ile ilgilidir. Katılım bankalarının yapısal bir özellik olarak “sosyal fayda” unsurunu da göz

önünde bulundurmaları, bu kurumları var olan finansal darboğazı büyük ölçüde giderecek yapıda kuruluşlar olarak ön plana çıkarmaktadır.

Girişimciliğe ekonomik bir yer kazandıracığı düşünülen faizsiz finansal kurumların, giriştiği faaliyet alanlarında girdilerin kaynağı olmak hesabıyla girişimcilik unsurunu açığa çıkarmaları bu kurumların belli başlı görevlerinden biri olmalıdır. Bu anlamda katılım bankaları, mudaraba ortaklık sözleşmeleri sayesinde girişimci ve sermaye sahiplerinin karşılıklı menfaatlerini mükemmel bir şekilde bir araya getirirken, kaynakların etkin bir şekilde kullanımını sağlayacak, dolayısıyla yetenekli girişimcileri ve gelişme potansiyeline sahip işletmeleri üretime teşvik edecektir. Bu şekilde sermayenin yanında ekonominin en değerli unsuru olan girişimciliğin kendini göstermesine imkân tanınmış olacaktır.

2.12. MUDARABA FİNANSMANI VE RİSK SERMAYESİNİN İŞLEVSEL BENZERLİĞİ

Dünya’da hem risk sermayesi ve hem de mudaraba finansmanının ne olduğunu açıklamaya çalışan birçok çaba söz konusudur. Mudaraba ve risk sermayesi finansman tekniklerinin özelliklerini, finans sektörü içindeki yerlerini belirgin kılacak şekilde diğer finansman tekniklerinden ayırt ederken bu iki finansman tekniği arasındaki aslında çok yakın bir benzerlik ilişkisinin olduğu görülecektir.

Risk sermayesi ve mudaraba arasındaki başlıca benzerlikler şu şekilde sıralanmaktadır (Kumaş, 2007: 296):

- Kurumlar, topladıkları fonları kendileri işletebilecekleri gibi üçüncü şahıslara da kullanılabılırler.
- Fonlar üçüncü kişilere kullanılırken onlardan herhangi bir teminat istenmez ancak süreç sıkı bir şekilde kontrol edilir.
- Sermayenin idaresi tamamen girişimciye ait olsa da önceden bazı konularda kısıtlamalar getirilmesi mümkündür.

- Girişimin tahmin edilen sürede sonuç vermemesi halinde girişimciye yeteri kadar ek süre verilmesi gerekir.
- Girişim sonucu elde edilen kar, önceden belirlenen oranlara göre taraflar arasında paylaşılır.
- Genellikle karın %20-25'i girişimcilere %75-80'i ise sermaye sahiplerine verilir. Ancak kar paylaşım oranları, işin riskine veya girişimcinin yetenek ve tecrübesine göre değişebilir.
- İşletmecinin ve venture capital şirketinin ihmal, kusur veya kötü niyeti bulunmadığı müddetçe tüm zarar sermaye sahipleri tarafından kaynaklanır. Bu durumda girişimciler, emeklerinin karşılığını alamamak şeklinde zarara ortak olurlar
- Hem katılım bankası hem de venture capital şirketi, kar/zarar esasına dayalı olarak fon toplar ve sermaye sahiplerine önceden her hangi bir karı garanti etmezler.

Yukarıda sıralanan özellikler dikkate alınarak, mudaraba finansmanı ve risk sermayesi için aşağıdaki tanımlamalar yapılabilir:

Mudaraba finansmanı; uzman bir kuruluş olan faizsiz finansal kuruluş tarafından, teminat ve ölçeğine bakılmaksızın yeterliliği uygun görülen teknoloji üretme hedefli her tür girişime kâr/zarar ortaklığı temelinde, "alan uzmanlıklı" destekle birlikte öz sermaye şeklinde sağlanan bir finansman türüdür.

Risk sermayesi ise; bir girişim yaşam eğrisinin herhangi bir aşamasında söz konusu olabilecek, konvansiyonel banka sisteminde kredilerden kendini ispatlamış büyük işletmelerin faydalanması ve KOBİ(küçük ve orta ölçekli işletmeler)'in faydalanamamasının yarattığı boşluğu dolduran ve yeni ürün ve/veya yöntem düşünceleri ile teknoloji geliştirebilecek yüksek riskli girişimlere, uzman bir kuruluş olan risk sermayesi şirketleri tarafından "alan uzmanlıklı" destekle birlikte sunulan öz sermaye şeklindeki bir finansman türüdür.

AldSuwailem (2004), çalışmasında; KOBİ'lere risk sermayesi sağlanmasının muşaraka üzerine oturtulabileceğini açıklamıştır. Diğer bir çalışmada (BenDjilali ve Khan, 2002) ise, risk sermayesi sisteminde yatırımların nakde dönüştürülmesinin önemli olduğuna işaret edilerek, halka arz piyasalarının olmadığı koşul altında, İslami risk sermayesi modeli ortaya konmuştur.

İslam hukukunun yorumlanmasında dini unsurlara katı bir şekilde bağlı ekonomistler (özcüler), ayırt edici faizsiz finansal araçların öz sermaye temelli mudaraba ve muşaraka olduğunu iddia etmektedir. Bu gruptakiler, bu iki finansman şeklini risk sermayesi olarak almaktadır. Faizsiz finansal kurumların faaliyetlerinin, günümüzde, %10'dan daha az bir kısmının mudaraba ve muşaraka sözleşmelerinden oluşuyor olmasına dayalı olarak günümüzde söz konusu kurumların risk sermayesinin İslami mantığından uzaklaştığı iddia edilmektedir (Henry, 2001).

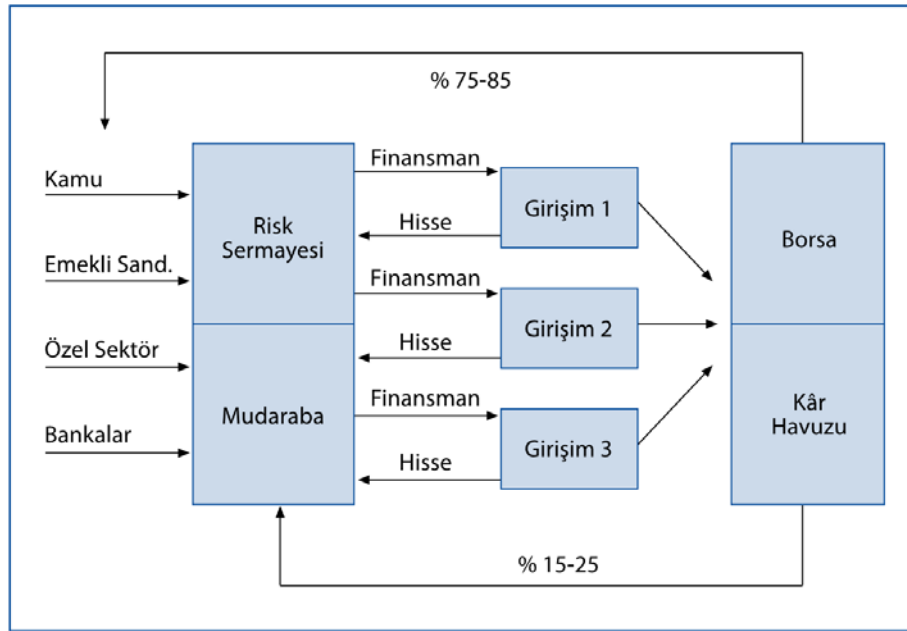
Çizakça (1993)'ya göre risk sermayesinin kökü mudaraba ortaklığıdır ve mudaraba da risk sermayesidir. Çizakça'nın çalışmasında; risk sermayesi sistemi ile faizsiz finansal kurumlar yapısal bakımdan karşılaştırılarak, bu iki kurum arasında önemli benzerlikler saptanmış ve bu benzerliklerin tesadüfi olmadığı ve kökünün tarihsel temellere dayandığı detaylı bir şekilde ortaya konmuştur. Diğer yandan, faizsiz finansal kurumlarla risk sermayesi şirketlerinin aynı ilkeler doğrultusunda faaliyet gösterdiği ve faizsiz finansal kurumların mudaraba yöntemini uyguladıkları ölçüde risk sermayesi şirketlerine yaklaştıkları öne sürülmüştür. Buna bağlı olarak; risk sermayesi sistemi ile faizsiz finansal kurumlar arasında bir ilişki kurmak ve faizsiz finansal kurumların tarihten kaynaklanan yapısal özelliklerinden faydalanarak, faizsiz finansal kurumların toplam yatırımları içindeki murabaha payını azaltacak ve mudaraba ve muşaraka paylarını artıracak bir reform önerisi olarak faizsiz finansal kurumları birer risk sermayesi kurumu haline getirme fikri ortaya çıkmıştır. Çizakça (1999) bu ilişkinin nasıl kurulacağını sentezin nasıl gerçekleşeceğini bir model halinde ortaya koymuştur.

Dar ve Presley (2000)'e göre; faizsiz finansmanın temel bir şekli olarak mudarabanın ortaklara sınırlı kontrol hakkı sağlaması, faizsiz finansmanda hedeflenen kâr/zarar ortaklığının yönetim yapısında dengesizlik yaratır. Bu durum; bir yandan faizsiz finansal kurumların kolay ve risksiz bir yol olan murabahayı tercih etmelerine ve mudaraba sözleşmelerinden kaçınmalarına bir yandan da mudilerin mudaraba düşüncesi üzerine oturan yatırım hesaplarından uzak durmalarına neden olmaktadır. Bu sebeple; kurumsal yönetişimin, faizsiz finansal kuruluşların gelişmesinde önemli bir konu olduğunu söyleyebiliriz.

İslam bankacılığında uygulanan iki finansman tekniği; "mudaraba" ve "muşaraka", risk sermaye finansmanında uygulanan "emek-sermaye" ve "hem emek-hem sermaye" ortaklık biçimlerinin aynısıdır. Bu aynılık ortaklığı oluşturma prensiplerinde de kendini gösterir (Özeroğlu, 1996: 162).

Dar ve Presley (2000), risk sermayesi finansmanının, mudarabanın modern bir örneği olduğunu söylemiştir. Mudarabanın bu batı versiyonunun İslami öğreti ile esasta uygun düştüğü ve kâr/zarar ortaklığının yönetim yapısında sahip temsilci ilişkisi bakımından denge sağlayacak bir yöntem olduğu düşünülmüştür. Bu düşünce ile sistemin çökme korkusuna kapılmadan risk sermayesinin İslami çerçevede nasıl geliştirilebileceğine dair bir model açıklanmıştır. Modelde "risk sermayesi organizasyonu" olarak isimlendirilen ve risk sermayesi düşüncesi üzerine oturtulan bir organizasyonel yapı tasarlanmıştır. Söz konusu organizasyonda; faizsiz finansal kurum, Amerika Birleşik Devletleri uygulamalarına benzer limited ortaklık (limited partnership) şeklinde risk sermayesi fonu tesis eder. Finanse edilecek girişimcilerin değerlendirilmesi, seçimi ve girişimcilerle kurulan ortaklığın izlenmesi ve yönlendirilmesi faaliyetleri için ya banka içinde bir bölüm kurulması ya da sistemin bütününde bu tür hizmetleri verecek izleme ve yönlendirme kurumlarının tesis edilmesi önerilmektedir. Model; hem sermayedar finansal aracı ve hem de finansal aracı girişimci ilişkisi üzerine detaylar içermektedir (Dar ve Presley, 2000).

Choudhury (2001)'e göre de risk sermayesi toplanmasının ve dağıtılmasının İslam'da bilinen şekli mudaraba ve muşarakadır. Choudhury'nin çalışmasında; İslami risk sermayesine ilişkin bir model olarak mudaraba ve muşaraka entegre bir finansal araca dönüştürülmüş ve bu "Mudaraba ve Muşaraka (M&M)" olarak adlandırılmıştır. Pasif ortaklık yapısı ortadan kaldırılıp, yaygın bir şekilde işbirliğinin ve katılımcılığın eklenmesiyle; yeni bir finansal araç olarak entegre olmuş mudaraba ve muşaraka terminolojisine sahip olunacaktır. Model; sermayedarlar, finansal araçlar girişimciler/girişimler ve sektörler arasında pasif temsil ilişkisinden uzak yaygın bir işbirliği ve koordineli katılım ile olanaklı hale gelebilecektir.

Şekil 2.6 Mudaraba Üzerine Oturtulmuş Risk Sermayesi Finansman Modelinin Sistem Olarak İşleyişi (TKBB, 2009).

Gafoor (2004), günümüz gerçeklerini göz önüne alan ve mudaraba temeline dayalı "katılımcı finansman" olarak isimlendirilen bir sistem ortaya koyar ve bunun çalışmasını risk sermayesi sisteminin çalışmasına benzer şekilde detaylı olarak açıklar. Bir girişimcilik çerçevesinde sermayedarların finansal araçların ve girişimcilerin bir araya getirildiği tek bir sistemde bu yeni bir formülasyondur. Katılımcı finansmanda yeni hisse senedi satarak çok

değişik sermayedar gruplarından toplanıp oluşturulan fon havuzu, değişik girişimci projelerini risk sermayesi şeklinde finanse etmek için kullanılır. Gafoor (2004) önerdiği modelde ayrıca, sermayedar finansal aracı girişimci üçgeninde; finansal aracılardan ve girişimcilerin taşıması gereken özellikler üzerinde durmuştur.

İslam bilimcileri bir girişimin erken aşamalarındaki risk sermayesi finansmanının, mudarabanın klasik şekli olduğu düşüncesini taşırlar (AldRifai ve Khan 2004), bu düşünceden yola çıkarak, risk sermayesinin İslam hukuku ile uyumlu bir yapı haline nasıl dönüştürüleceği üzerinde durmuştur. İslami risk sermayesi, bir yandan hazır ve kolay kullanılabilir bir çözüme sahip olma olarak görülürken, diğer yandan böyle bir yaklaşımla henüz test edilmemiş finansal araçları üretme maliyetinden kurtulmuş olunur. Bazı faizsiz finansal kurumlar, izleme ve yönlendirme (monitoring) hizmetleri vermeden, sadece fon sağlayıcı olarak risk sermayesi işine iştirak etmektedir. Bu durum, faizsiz finansal kurumların risk sermayesi sektörünün potansiyelini çok yavaş bir şekilde anladıklarını göstermektedir (AldRifai ve Khan, 2004).

Qureshi (1995)'in İslam Kalkınma Bankası için öz sermaye finansmanı üzerine olan çalışmasında; proje finansmanı alanında IFC, Asya Kalkınma Bankası ve Asya Finans ve Yatırım Kurumu'nun öz sermaye ve yarı öz sermaye finansmanı şeklindeki uygulamalarını ortaya koyarak, bunlardan faydalanılmasını önermiştir. İlk düşünülecek yaklaşımlardan biri olarak, risk sermayesi üzerinde durmuştur. Çalışmada; risk sermayesi şeklindeki öz sermaye finansmanının çalışabileceği çerçeveyi mikro ve makro unsurları ihtiva edecek şekilde açıklamıştır.

2.13. TÜRKİYE'DE RİSK SERMAYESİ SEKTÖRÜNÜN GELİŞTİRİLMESİNDE KATILIM BANKACILIĞI

Ülkemizde son yıllarda kurulmuş olan İslam Bankaları Felsefeleri gereği risk sermayesi yatırımlarına yönlendirilebilecek kuruluşlardır. Bu

bankaların mudaraba ve muşaraka ortaklıkları çerçevesinde risk sermayesi fonları oluşturmalarını özendirici düzenlemeler yapılabilir. Ancak İslam Bankalarının risk sermayesi sektöründe kullanılmasında en önemli engel, risk sermayesi yatırımlarının seçiminin ve desteklenmesi sürecinin uzmanlık işi olmasıdır. Bu nedenle İslam Bankalarının doğrudan Muşaraka-Mudaraba yatırımı yapmasından çok bu bankaların kurulacak risk sermayesi şirketlerinin hisse senetlerini alarak, uzman kuruluşlara finansal destek sağlanması daha makul görünmektedir. Bilindiği gibi, Mudaraba ortaklığında sermaye sahibi sermayesini güvendiği birisine işletmek ve kar sağlamak amacı ile verir ve elde edilen kar aralarında bölüşülür. Muşaraka ortaklığında ise sermayeyi işleten de kullanılan sermayeye katılımda bulunmaktadır. Yani her iki taraf ortaya sermaye koymaktadır. Karın bölüşümü taraflar arasındaki anlaşmaya göre yapılmaktadır (Zaimoğlu, 1995: 195).

2.14. KATILIM BANKACILIĞININ RİSK SERMAYESİ OLUŞUMUNDA UYGULAMADAKİ SORUNLARI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Proje yatırımları yerine murabaha odaklı bir sistemi; İslam bankacılığı konusunda ilk düşünenler ve yazarlar arasında murabaha usulünden bahseden olmamıştır. Bu usulü 1976 yılında takdim ettiği doktora çalışmasında ilk ortaya atan Dr. Sami Hammud olmuştur. Sonradan ortaya çıkan ve alimler tarafından zorunlu sebepler yüzünden izin verilen murabaha modeli sistemin ana faaliyet sahası haline almıştır (Tunç, 2010: 121).

Finans sistemine ticaret bankalarının hakim olduğu ve piyasa koşullarının onların yönlendirdiği bir ortamda katılım bankaları fon toplayabilmek için, kendilerini hiç olmazsa bankaların mevduata verdiği faiz civarında bir kar payı vermek zorunda hissetmektedirler. Buna en uygun yöntem murabaha olmaktadır (Çonkar, 2007: 100).

Fon kullanımı aşamasında; Katılım bankaları mudaraba veya muşaraka kullanıyorsa RS'ne büyük benzerlik olmaktadır. Ancak, Katılım

bankaları murabaha kullanıyorsa benzerlik yok olmaktadır. Girişimci finanse edilirken hem RS'de hem katılım bankalarında, girişimcinin elde ettiği kardan pay alınması esastır. Kar tamamen anlaşma üzerinden paylaşılırken, zarar yalnızca yatırımcıya ait olmaktadır. RS'ne mudaraba ve muşarakanın yakınlığına rağmen katılım bankaları fonlarının %90'ını murabaha yolu ile plase edildiğini kaynaklar genel olarak ifade etmektedirler. O halde RS amacıyla Katılım bankacılık sisteminin kullanılması için mudaraba ve muşaraka ortaklıklarına ağırlık verilmesi önemli ve anlamlı olacaktır.

Sahip oldukları potansiyel itibariyle Türk Bankalarına rakip olma durumundaki ÖFK'ları risk sermayesinin Türkiye'deki gelişiminde lokomotif rol oynayabilirler. Ancak bu rolün oynanabilmesi için, toplanan fonların belli bir yüzdesinin, küçük ve orta ölçekli firmalar ile başlangıç aşamasındaki yatırımların desteklenmesi maksadıyla mudaraba ve muşaraka işlemlerine tahsisi gerekmektedir. Tahsis edilecek yüzdeler toplanan fon büyüklüklerine göre yıldan yıla değişkenlik gösterebileceği gibi her yıl için sabit de tutulabilir. Örneğin toplanan fonun %10'u mudaraba, %15'i muşaraka işlemine ayrılabilir (Özeroğlu, 1996: 159).

Gerek mudaraba, gerekse muşaraka kar-zarar ortaklığını içermektedir. Bu sebeple ortaklık kurulacak işletmelerin ve girişimcilerin çok iyi incelenmesi, ortaklık süresince uygun biçimde izlenmesi ve gerektiğinde destek verilmesi gerekmektedir. Bu tür işlevlerin yerine getirilmesi tecrübeli bilgili eleman ve kurumsal deneyim gerektirmektedir (Çonkar, 2007: 101).

Özel Finans Kurumları'nın mudaraba ve muşaraka işlemlerine yönelik çalışma ve kar paylaşma prensipleri, batı uygulamalarındaki risk sermaye örneklerindeki aynısıdır. Burada ortaya çıkabilecek önemli sorun, bir yıl gibi kısa vadeli olarak toplanan fonların uzun dönemli yatırımlara hangi şartlarla aktarılacağı sorunudur. Bu sorunun çözümüne kurumun kendi iç dinamikleri ile çözüm bulabilmek mümkün olduğu gibi Özel Finans Kurumları'nın Sermaye Piyasası'na Kurumsal Yatırımcı olarak yönlendirilmeleri de çözüm olabilir (Özeroğlu, 1996: 196).

Bu kurumların muşaraka ve mudaraba yatırımlarına yönelmelerini kolaylaştırmak için şöyle bir yol izlenebilir:

Burada önerilen yol özel finans kurumlarının mudaraba yatırımlarını doğrudan yapmasından daha elverişlidir. Çünkü, girişimciyi seçme izleme teknik ve yönetsel detek sağlama gibi görevler risk sermayesi şirketinin üzerinde olacaktır. Bu külfetli işleri, uygun uzmanlara sahip olan risk sermayesi şirketi üstlenecek, özel finans kurumları ise uygun bulduğu risk sermayesi şirketine topladığı fonların belli bir yüzdesini aktaracaktır. Böylece katılım bankaları iş yükü ve uzman kapasitesini önemli ölçüde artırmaksızın mudaraba biçimindeki plasmanları tedricen artırılabilir (Çonkar, 2007: 102).

Bilindiği gibi aslında islam Bankacılığı yapan ÖFK'ları bünyelerinde kendi serbest kullanımlarında olabilecek "Zekat fonu" şeklinde bir oluşuma gidebilirler. Bu fonun kaynağı; cari ve katılma hesaplarının belli yüzdelerde fona tahsisi olabileceği gibi cari hesaplarda belli bir meblağ ve süre (bankalarda 10 yıl) ile takip edilmeyen tutarların Merkez Bankası yerine fona aktarımı suretiyle olabilir (Özeroğlu, 1996: 196).

Katılım bankalarının fon toplamada şu anda kullandığı katılma hesaplarının vade yapısı genellikle bir yıldan kısadır. Bu tarzdaki kaynakların bir kısmını risk sermayesi şirketlerine yönlendirebilmesi için risk sermayesi şirketlerinden aldığı katılım belgelerini veya hisse senetlerini gerektiğinde sermaye piyasasında satabilmesi gerekir. Bunun içinde daha evvel belirttiğimiz "over-the counter market" türü piyasanın biran önce oluşturulması gerekmektedir (Çonkar, 2007: 102).

Dolayısıyla, bu kurumlara, yıllara göre tedrici artan yüzdeler veya sabit yatırım tahsis hacmine göre munzam veya disponibilite yükümlülüğü benzeri özel kanuni yaptırımlar uygulanarak risk sermaye ortaklığı şeklinde, ticari oluşumlara katılmaları sağlanmalıdır (Özeroğlu, 1996: 196).

Katılım bankalarının esasen üzerinde durması gereken ve kendilerinin misyonuna daha uygun olan yol, doğrudan risk sermayesi şirketlerine kanalize etmek üzere bir fon havuzu oluşturmalarıdır. Hitap ettikleri mudi

kitlesine öyle bir havuzun önemini ve uzun vadede yüksek kar imkanı sağlayacağını anlatabilmelidirler (Çonkar, 2007: 102).

2.14.1. İslam Bankalarının Yatırım Portföyünde, Mudaraba ve Muşarakanın Çok Cüzi Bir Yer Tutmasının Nedenleri

- Bu tür yatırımların uzun vadeli ve riskli olması klasik bankacılıkla mücadele eden İslam Bankalarını engellemektedir. Ayrıca RS gibi yakın yönetim desteği sağlayabilecek bir ortamda kendilerini hissetmemektedirler. İslam bankalarının, diğer bankalarının mudilerine ödediği faiz kadar, kar payı sağlamak zorunda olmaları kısa dönemde murabaha gibi daha garanti yollara yönelmelerine neden olmaktadır.
- İslam bankalarının yönetici performansları da tıpkı diğer bankalar gibi az risk çok kar kalıbında değerlendirildiğinden, daha riskli olan mudaraba ve muşaraka işlemlerine yönelinmemektedir. Söz konusu nedenlerle murabaha işlemi çok büyük yer tutmaktadır.
- İslami bankacılık sistemi içinde, RS felsefesine uyum sağlayabilecek yönetsel ve teknik know-how eksikliği çekilmektedir. Bunun en büyük göstergesi iyi eğitilmiş personel eksikliğidir.
- Bazı ülkelerde de gözlemlendiği üzere vergisel yapı risk sermayesini teşvik etmekte yetersiz kalmaktadır.
- İslam bankalarının fonları kısa vadeli olarak temin edilmektedir. Ancak mudaraba ve muşaraka ortaklıkları uzun vadelidir.

Aslında RS ile mudaraba ortaklıkları arasındaki geleneksel benzerlikten yararlanılması gerekmektedir. Avrupa'da "Commenda" ve "Societas" adı ile tanınan ortaklıklar aslında mudaraba ve muşaraka'nın tamamı ile kopyasıdır. RS yerine İslami bankaların kullanılması amacıyla;

- İlk etapta yöneticilerin modern finansman ve yönetim konusunda eğitilmeleri ve RS konusunda yetkinlik kazanmaları sağlanmalı,
- Devlet islami bankalardan, RS enstrümanları olarak daha etkin yararlanmalıdır. Bu etki, vergisel teşvikler ve eğitim ile sağlanabilecektir (Çizakça, 1999: 208-209).

2.14.2. Mudaraba ve Muşaraka Yatırımlarını Yaygınlaştırmaya Yönelik Tedbirler

İslam bankacılığı risk faktöründen dolayı mudaraba ve muşaraka yatırımlarına yönelememektedir. Bu ortaklıkları özendirme yolu ile kendiliğinden RS'ne bir talep yaratılması gerekmektedir. Bu konuda literatürde (Çiller ve Çizakça,1989):

- Muşaraka ortaklığı yatırımlarının sağladıkları kar üzerinden vergi oranının düşürülmesini, mudaraba yatırımlarından elde edilen karın ise tamamen vergi dışı bırakılmasını önermektedir (Çünkü mudarabada yatırım tamamen banka tarafından finanse edilmektedir). Burada öneri, risk ile ters orantılı bir vergileme sistemi getirilmesidir.
- İkinci bir öneri ise devletin zorlayıcı tedbirlerle mudaraba ve muşaraka ortaklıklarının, islam bankası portföyündeki oranını bir artış takvimine bağlaması ve bu yolla belli bir periyodun sonunda bu tür riskli yatırımların ağırlık kazanmasının sağlanmasıdır. Bugün islam dünyasında Murabahanın faize bir arka kapı açtığı görüşü yaygınlaşmaya başlamıştır. Bu nedenle murabahadan ayrıldıkları oranda islam bankaları islam ekonomisine uyum sağlamış olacaklardır.
- Yukarıdaki çerçevede murabahaya sınırlama getirilmesi ve Merkez Bankası tarafından sıkı kontrolünün yararlı olacağı ileri sürülmektedir.

•Can alıcı diğer bir nokta ise islam bankalarının en çok 1 yıl vadeli topladıkları fonlarını nasıl uzun vadeli projelere yatıracaklarıdır. Yazarlar buna çözüm olarak ise; islam bankalarının hisse senedi piyasasına girmeleri ve nakit sıkıntısına düştükleri dönemde hisse senedi satmalarını önermektedir. Hatta alınacak hisse senetlerinin RS şirketlerinin hisse senetleri olması önerilmektedir.

•Bir diğer öneri ise islami bankaların fonlarını, RS şirketlerine aktararak, proje seçme riskini uzman şirketlere bırakmaları böylece yatırım projeleri ile doğrudan karşılaşmamalarıdır. Bu öneri Alman “Wagnis finanzier ungesellschaft” tecrübesinin başarısızlığından doğmaktadır. Çünkü WFU proje seçimini kendisi yaptığı için başarısız olmuştur.

•Vergisel teşvikler içinde, islam bankalarının RS şirketlerinin hisse senetlerini almalarının mudaraba ve muşaraka yatırımı sayılması da mevcuttur. Böylelikle hem RS şirketlerinin sermaye bulması hem de devletin belirleyeceği “oran artırma takvimine” uyulması kolaylaştırılacak ve RS şirketine yapılan yatırım, mudaraba ve muşaraka ortaklığı kategorisine sokularak asgari oran tutturulmuş olacaktır.

•İslam bankalarının mudaraba ve muşarakaya zorlanmaları karşısında, RS şirketlerinin hisselerini satarak tekrar murabahaya yönelecekleri endişesi olmasına rağmen, savunma görüşü ise; böyle bir davranışın ertesi yıl daha fazla mudaraba ve muşaraka yatırımı yapmayı gerektireceği, zaten islam bankalarının da finanse ettikleri RS şirketlerinin hisse senetlerinin değer kazanmasını bekleyeceklerdir. Satış ise nakit darlığı durumunda beklenebilecektir. Bu tür satışların sermaye piyasasının arz yönünü destekleyeceği ve Borsa için de geliştirici olacağı iddia edilmektedir.

•Geliştirici bir diğer öneri de islam bankalarının kar dağıtım oranlarını daha esnekleştirmektir.

•Daha tartışmalı olan diğer öneri ise, islam bankalarının karlarından her yıl verdikleri %2,5 zekatin mudaraba yatırımlarında kullanılmasıdır. Elde edilen birikimli kar bankaya dönmeyecek tekrar mudaraba yatırımına gidecek böylece hem paraya ihtiyacı olan kişiler desteklenecek hem de devletin uymaya zorlayacağı takvime uyum kolaylaştırılmış olacaktır.

Sonuç olarak devletin bir hedef takvim koyarak portföy oranını değiştirmeyi istemesi ve bu isteği vergisel teşvikleri özel finans kuruluşlarına da yayarak desteklemesi ile islam bankalarının kendiliklerinden mudaraba ve muşarakaya kayacakları iddia edilmektedir.

Ayrıca vergi istisnalarının devleti vergi kaybına uğratmayacağı çünkü islam bankalarının kazançlarına uygulanacak istisnalar sonucu oluşacak kaybın, yeni doğacak şirketlerin ödeyecekleri kurumlar vergisi ile karşılanabileceği ifade edilmektedir. Ancak mevcut hukuki düzenlemeler ile RS fon ve yatırım ortaklıklarını tercih etmiş olan Türkiye'nin özel finans kuruluşları yolu ile RS'ne gidilmesine taraftar olmadığı anlaşılmaktadır. Bizce halen her iki yaklaşımda birlikte uygulanmasına bir engel görülmemektedir.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Çalışmada; bir yandan Katılım Bankacılığının tarihsel gelişimi anlatılmış, öte yandan ise; faizsiz finansmanın esasını oluşturan mudaraba ve muşarakanın, risk sermaye sistemi ile olan çok yakın benzerlik ilişkisi kurulmuştur.

Son yıllarda tüm dünyanın yoğun ilgisini çeken katılım bankacılığı büyüme trendini hızlandırarak sürdürmektedir. IFSL(Uluslararası Finans Servisi Londra)'ye göre, 1990'lı yıllarda 150 milyar doları ancak bulan faizsiz fonların 2009 yılında 1 trilyon dolar civarında olduğu tahmin edilmektedir. Bugün beş kıtada 80'e yakın ülkede faaliyet gösteren faizsiz finans kuruluşlarının ve bankaların sayısı 300'ün üzerindedir. Son beş yılda ortalama %23,5 oranında büyüme gösteren sektörün, 2013 yılında 1,5 trilyon dolara yükseleceği öngörülmüyor. Dünyadaki Müslüman nüfusun 2.5 milyar seviyesinde olduğu dikkate alındığında, 2020 yılında faizsiz bankacılık hacminin 4 trilyon dolara yükselmesi beklenmekte olduğu yapılan araştırmaların genelinde ifade edilmektedir.

Günümüzde ABD ve Avrupa'nın önde gelen bazı bankaları ve finans kuruluşları, katılım bankalarının uyguladığı finans sisteminin gerçek bir ihtiyaca cevap verdiğini görerek bu alanda faaliyet göstermek üzere kendi bünyelerinde özel birimler oluşturmaktadırlar. Katılım bankaları reel sektöre birebir bağlantılı çalıştıkları için olumsuz şartlarda dahi sağlıklı ve güvenli banka özelliğini korumaktadırlar. 2008 yılında ortaya çıkan finansal kriz, kötü risk yönetiminden ve Amerikan bankalarının reel işlemlerden koparak türev ürünlerle 4-5 misli finansman balonuna yol açmalarından kaynaklanmıştır. Belirtilen özellikleri nedeniyle bu krizden etkilenmeyen katılım bankaları bütün dünyanın ilgi odağı haline gelmiş ve Papalığın dahi övgüsüne mazhar olmuşlardır.

Katılım bankaları, universal bankalar olmakla birlikte, esas çalışma alanlarını teoride yatırım bankacılığı faaliyetleri oluşturmaktadır. Ancak

katılım bankalarının bugünkü organizasyonel yapıları, ticari ve yatırım bankacılık faaliyetlerini ayırt edici bir şekilde yürütmekten uzaktır. Bu sebeple, günümüzdeki faaliyetlerinin konvansiyonel bankaların faaliyetleri ile çok benzer olduğu konusunda eleştirilmektedirler. Buna bağlı olarak, katılım bankaları gerçek bir yatırım bankacılığı yürütecek şekilde organizasyonel yapılarını yeniden belirlemeleri gerektiği üzerinde düşünülmesi gerekir.

Az gelişmiş ülkelerin temel sorunlarından biri, az olan kaynakların etkin kullanılmaması, diğeri de ekonomik istikrarsızlıklar nedeniyle faiz oranlarındaki dalgalanmalardır. Özellikle faiz oranlarının yüksekliği ve gelecek için öngörülemezliği yeni yatırımlar için önemli bir engeldir. Dünyadaki, büyük sermayedarlar, gelişmekte olan ülkeler üzerine manipülasyonlar yaparak emek harcamadan haksız bir kazançla ulaşmaktadırlar. Bu kazanç, hiçbir zaman doğrudan yatırıma dönerek istihdama, adil gelir dağılımına ve refaha hizmet etmemektedir. Faiz adı altındaki nema ile sömürülen bu insanlar arasında zengin fakir uçurumu çok derinleşmekte bu da dünyanın her yerinde toplumsal çatışmalara yol açmaktadır. Zaten, islam dininde faizin yasak edilmesinin temel nedeni budur.

Dolayısıyla, makro düzeyde fazinin gelişmekte olan ülkeler üzerinde felaket yaratıcı etkisi vardır. Çünkü, bu ülkeler faiz ve iç borç sarmalından kıvranıp durmakta, kalkınma ve üretim için gerekli kaynakları bir türlü oluşturamamaktadırlar. Faiz kaygısından ve riskinden arındırılmış bir yatırım politikası için esas olan iki yöntemden bahsedilebilir. Bunlardan biri katılım bankalarının mudaraba veya muşaraka gibi yöntemlerle (kar/zarar ortaklıkları) yatırımları finanse etmesi, diğeri ise risk sermayesi yöntemidir. Risk sermayesi yöntemi katılım bankacılığı için yeni bir açılımın kapısı olabilir

Bu nedenle "risk sermaye" olgusu ülkemiz için son derece önemlidir. Bu önem sadece makro bazda değil, işletme yani mikro bazda da geçerlidir. Bilindiği gibi; öz sermayesi oldukça düşük bir işletmenin rekabetçi bir ortamda hayatta kalabilmesi ve varlığını sürdürebilmesi oldukça zordur. Çünkü işletmeler açısından öz sermaye hem yatırımların ve faaliyetlerin finanse

edilmesi hem de yatırım ve faaliyet dolayısıyla ortaya çıkan ve çıkabilecek riskin üstlenilmesini sağlar. Öz sermayeyi aşındıran unsurlar ise, tam rekabet ortamına kavuşmamış şirketler için yüksek enflasyon, yüksek vergilendirme ve tutunabilmek için yapılan pazarlama reklam giderleridir. Bu olumsuz etkenlere karşı koyabilmenin ve istikrarlı büyüebilmenin bir yolu günümüzde artık risk sermayesine dayalı finansmana yönelmektir. Çünkü bu yöntemde, ödenecek faiz ve anapara yoktur. Aksine yüksek getiri beklentili öz sermaye olarak konulmuş sermaye vardır.

Risk sermayesi, kendi aşamaları içinde değerlendirildiğinde ülkenin kalkınmasına yol açacağı gibi, faizin kaydi para yaratma etkisi burada olmadığı için emisyon hacmi daha rasyonel ve daha kontrol edilebilir bir seviyede olacaktır. Çünkü, risk sermayesinde üretimin değerlendirilmesi esastır. Risk sermayesi hizmet ya da mal üretimi alanlarının hangisine aktarılırsa aktarılsın sonuçta üretimin değerlendirilmesi söz konusudur. Aksi takdirde, paradan para kazanmak gibi bir kolaycılık, emeğin sömürülmesi birikimlerin sermayedar sahibi zengin kişilerce gelişmiş ülkelere transfer edilmesi söz konusu olacaktır. İnsanlığın müşterek kalkınmasına ve kardeşliğine hizmet, risk sermayesi girişimleri ile gerçekleştirilirken, faiz egemen piyasalarda ise ekonomik çöküşler ve savaşlar faiz mekanizmasının diğer bir deyişle sermaye aktarımında tarafların yer değişmesine bağlıdır.

Risk sermayesinin sağladığı faydalar göz önünde bulundurularak devlet politikası olarak gündeme getirilmeli, kalkınma planlarında orta vadeli programlarda yer verilmelidir. Ayrıca, finansal altyapıyı düzenleyen mevzuatta konu ile ilgili ülkemizin koşullarına uygun bir yapı oluşturulmalı ve mutlaka devlet politikası olarak teşvik edilmesi ve desteklenmesi gerekir.

Eğer, Katılım Bankacılığı tamamen teoride olduğu gibi yatırım bankacılığına yönlendirilirse; risk sermayesi sektörünün gelişmesi hızlanacak ve girişimcilik finansmanında, konvansiyonel bankacılığın yarattığı boşluk önemli ölçüde doldurulacaktır. Bütün bu gelişmeler, nihai olarak, ekonomiyi geliştirici yönde önemli bir rol oynayacaktır.

KAYNAKÇA*

ABDULMALİK, A. Atif; “Rising to the challenge of phenomenal growth” ,
<http://www.arab-banker.com/dir/1901/1901-IslamicFinance2.asp>, Erişim Tarihi: 17 Eylül 2008.

ACAR, Hidayet; “Dericilik Sektörüne Risk Sermayesi Modelinin Uygulanabilirliği”
 Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış
 Yüksek Lisans Tezi, Isparta, 2001.

AFK (Anadolu Finans Kurumu), Tanıtım Broşürü, 1994.

AKGÖNÜL, Hüseyin, ALTAY, Bülent; “Risk Sermayesi (Venture Capital)”
Eskişehir Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi
 2001, s. 455.

AKIN, Cihangir; **Faizsiz Bankacılık ve Kalkınma**, Kayıhan Yayınları, İstanbul,
 1986.

AKTEPE, İshak Emin
http://www.tkbb.org.tr/index.php?option=com_document&cid=14&Itemid=813,
 Katılım Bankacılığı Sözlüğü, 2011 ,Erişim Tarihi: 12.01.2013.

AKTEPE, İshak Emin; **Sorularla Katılım Bankacılığı**, TKBB, Yayın No:4
 İstanbul, 2012.

AKYÜZ, Osman ; “Katılım Bankaları, Halktan Para Toplarken Gelir Taahhüdünde
 Bulunmaz (Röportaj)”, Zaman Gazetesi, Yayın Tarihi: 19.09.2007.

ALBARAKA Türk; http://www.albarakaturk.com.tr/YTRM/?P=YT_OY, Erişim
 Tarihi: 12. 01.2013.

ALDRIFAI, T., KHAN, A.; “The Role of Venture Capital in Contemporary Islamic
 Finance”, <http://www.failaka.com/Library/articles/VC%20in%20Islamic%20Finance.pdf>, Erişim Tarihi: 26.04.2004.

ALDSUWAİLEM, S.; “Venture Capital: A Potential Model of Muşdharakah”,
<http://www.kau.edu.sa/CENTERS/SPC/page.091.html>, Erişim Tarihi: 16.04.2004.

*Not: Kaynakça alfabetik olarak sıralanmıştır.

ALTINTAŞ, Berra; ‘Bir Finans Tekniği Olarak Risk Sermayesi’, **Para ve Sermaye Piyasası Dergisi**, 1985.

ARK, Ali Haydar; “Reel Sektörde Risk Sermayesinin Rolü”, **Activeline Dergisi**, Şubat Sayısı, 2002, s. 1- 2.

ARK, Ali Haydar; “Risk Sermayesi: Tarihsel Gelişimi ve Türkiye Ekonomisinin Yeniden Yapılandırılmasında Potansiyel Rolü ve Önemi”, **Activeline Dergisi**, Mart-Nisan Sayısı, 2002, s. 3- 4.

ASYA Katılım Bankası A.Ş, “Kısaca Bank Asya”
http://www.bankasya.com.tr/yatirimci_iliskileri/kisaca_bank_asya.jsp.
 Erişim Tarihi: 12.01.2013.

ASYA Katılım Bankası A.Ş, “Sermaye ve Ortaklık Yapısı”
http://www.bankasya.com.tr/yatirimci_iliskileri/sermaye_ve_ortaklik_yapisi.jsp
 Erişim Tarihi: 12.01.2013.

AYDIN, Oktay, BAŞ, Melih; “2000’li Yıllara Doğru Risk Sermayesi ve Türkiye İçin Bir Model Önerisi”, İzmir III. İktisat Kongresi Bildirisi, 1992.

AYPEK, Nevzat; **Sermaye Piyasası Aracı Olarak Risk Sermayesi ve Türk Sermaye Piyasasında Uygulanabilirliği**, KOSGEB Yayınları, Ankara, 1998.

BANK Muamalat ; http://www.muamalatbank.com/profil/label_eng.asp, Erişim Tarihi: 23.01.2009.

BARRY, C. B. ve Diğerleri; "The Role of Venture Capital in The Creation of Public Companies", Journal of Financial Economics, 1990.

BAYINDIR, Abdulaziz; **Ticaret ve Faiz**, Süleymaniye Vakfı Yayınları.

BAYINDIR, Servet ; **İslam Hukuku Penceresinden Faizsiz Bankacılık**, İstanbul Rağbet Yayınları, 2005.

BATTAL, Ahmet; **Bankalarla Karşılaştırmalı Olarak Hukukî Yönden Özel Finans Kurumları**, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara, 1999.

BATTAL, Ahmet; *Faizsiz Bankacılık*, İstanbul, 1985, s.18.

BEŞKARDEŞLER, Halil; Türkiye’de Risk Sermayesi, Kadir Has Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2010.

BULUT, H. İbrahim, ER, Bünyamin; “Finansal Yenilik ve Açılımları İle Katılım Bankacılığı”, **Katılım Bankacılığında İki Yeni Finansal teknik Önerisi: Mudaraba-Risk Sermayesi Yatırım Ortaklıkları ve Mudaraba-Risk Sermayesi Yatırım Fonları**, TKBB Yayın No:1, İstanbul, 2009.

BULUT, H. İbrahim; “Risk Sermayesi ve Yönetimi” , İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İşletmecilik Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, 1997.

BOLAK, Mehmet; **İşletme Finansı**, İstanbul, Birsen Yayınevi, 1998.

CARPENTIER, C., SURET, J.; “How Useful is Venture Capital? Evidence from Capital Pool Companies”, http://www.fsa.ulaval.ca/html/fileadmin/pdf/Ecole_comptabilite/Publications/2003d09d1.pdf, Erişim Tarihi: 28.02.2003.

CEYLAN, Ali; **İşletmelerde Finansal Yönetim**, Bursa, Ekin Yayınları, 4. Baskı, 2002.

CEZİRİ, Abdurrahman; **Dört Mezhebe Göre İslam Fıkhı**, İstanbul, Çağrı Yayınları, 4.cilt, 1994.

CHOUDHURY, M.A.; “Islamic Venture Capital”, **Journal of Economic Studies**, 2001.

CHRISTOFIDIS, C., DEBANDE, O.; **Financing Innovative Firms Through Venture Capital**, Eurpoean Investment Bank Press, 2001.

ÇETİNDAMAR, Dilek; **Risk Sermayesi, Girişimcilik ve Türkiye'nin Geleceği**, İstanbul, Türkmen Kitabevi, 2002.

ÇIKRIKÇI, Mustafa; **Finansal Kurumlar ve Piyasalar**, Trabzon, Akademi Kitabevi, 2.Baskı, 2005.

ÇİMAT, Ali, LAÇİNEL, Atakan; “KOBİ’lerin Finansman Sorunlarının Çözümünde Risk Sermayesi”, **Vergi Denetmenleri Derneği Eğitim Yayınları Serisi**, 2002.

ÇİLLER, Tansu, ÇİZAKÇA, Murat; **Türk Finans Kesiminde Sorunlar ve Reform Önerileri**, İstanbul, İstanbul Sanayi Odası Araştırma Dairesi, 1989.

ÇİZAKÇA, Murat; **Risk Sermayesi, Özel Finans Kurumları ve Para Vakıfları**, İstanbul, İlmî Neşriyat, 1993.

ÇİZAKÇA, Murat; **İslam Dünyasında ve Batı'da İş Ortaklıkları Tarihi**, İstanbul, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1999.

ÇİZAKÇA, Murat; **A Comparative Evolution of Business Partnerships: The Islamic World and Europe with Specific Reference to The Ottoman Archives**, New York, Brill Press, 1996.

ÇONKAR, Kemalettin; **“Faizsiz Bankacılığın Türkiye Uygulaması: Özel Finans Kurumları”**, Afyon İİBF, 15. Kuruluş Yılı Armağanı, 1989.

ÇONKAR, Kemalettin; “Kar Ortaklığı Esaslı Kredi ve Risk Sermayesi Finansman Yöntemi”, **Çerçeve Dergisi**.

ÇONKAR, Kemalettin; Risk Sermayesi Finansman Yöntemi, İstanbul Ticaret Odası Yayını: 2007-61, 2007.

DAĞ, Sinan; Türkiye'deki Katılım ve Mevduat Bankalarının Etkinliklerinin Veri ve Zarflama Analizi Yöntemiyle Karşılaştırılması, Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Kütahya, 2011.

DAR, H.A., PRESLEY, J.R.; “Lack of Profit Loss Sharing in Islamic Banking: Management and Control Imbalances”, <http://www.lboro.ac.uk/departments/ec/Research/Discussion%20Papers%202000/Research%20Papers%202000/erp00d24.pdf>, Erişim Tarihi: 29.02.2013.

DOWNES, J., HORDAN, E.G.; **Dictionary of Finance and Investment Terms**, New York, OGCY Press, 1987.

DÖNDÜREN, Hamdi; “Osmanlı Tarihinde Bazı Faizsiz Kredi Uygulamaları ve Modern Türkiye'de Faizsiz Bankacılık Tecrübesi”, **T.C. Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, Cilt: 17, 2008, s. 10- 17.

DÖNDÜREN, Hamdi; Delilleriyle İktisat ve Ticaret İlmihali, Erkam Yayınları, İstanbul, 1993.

DÖNDÜREN, Hamdi; İslam' da Para Vakfı ve Finansman Olarak Kullanma Yöntemleri Altınoluk Sayı: 53-63, Temmuz 1990- Mayıs 1991.

ERDOĞDU, M. Sabri; **İslam Ekonomisinde Tasarruf ve Ekonomik Gelişme**
İstanbul, M.Ü.İ.F. Vakfı Yayınları, 1992.

EROL, Cengiz; “Faizsiz Kredi Modeli, Venture Capital Modeli”, **Bankacılar Dergisi**, Sayı 8, Nisan 1992, s. 28.

EROLGAÇ, Yılmaz; **Profesyonel Para Yönetimi**, İstanbul, İnkılap Yayınları, 1993.

ERTUNA, Caner; “Türkiye’de Risk Sermayesi Sistemi”,
<http://www.yaklasim.com/mevzuat/dergi/makaleler/199311147.htm>, Erişim Tarihi:
31.08.2010.

EUROPEAN VENTURE CAPITAL ASSOCIATION, “Great Expectations”, **EVCA Symposium**, Berlin.

FFK (FAİSAL Finans Kurumu), Tanıtım Broşürü, s.1.

FETTAHOĞLU, Abdurrahman; **Riziko Sermayesi Finansı: Koşulları ve İşleyişi**
Ankara, KOSGEB, 1992.

GAFOOR, A.L.M.A.; **Interest Free Commercial Banking**, Groningen, The
Netherlands Appatech Publications, 1995.

GAFOOR, A. ; Mudarabadbased Investment and Finance,
<http://users.bart.nl/~abdul/article2.html>, 2004

GLADSTONE, D.; **Venture Capital Handbook**, New Jersey, Simon Schuster
Publications, 1988.

GÖKALP, Mehmet Faysal, GÜNGÖR, Turan; **İslam Toplumunun Ekonomik Yapısı, İstanbul**, Fey Vakfı Yayınları, 1993.

GÜNGÖR, Kamil; “Finansal Yenilik ve Açılımları İle Katılım Bankacılığı”, **Bir Finansal Araç Olarak Katılım Bankacılığı: Tesbitler-Teklifler**, TKBB Yayın
No:1, İstanbul, 2009.

GÜRAN, Tevfik; **İktisat Tarihi**, İstanbul, Acar Yayıncılık, 1997.

HAZIROĞLU, Temel; ”Katılım Bankacılığı Tarihçesi” , **Bereket Dergisi**, Sayı:20
2006, s. 23.

HENRY, C.M.; **Islamic Financial Movements: Midwives of Political Change in the Middle East,” A Paper Prepared for the 2001 Annual Meetings of the American Political Science Association, 2001.**

“Indonesia Islamic banking share seen uptcentral bank” <http://www.jogjacity.com/2006/10/10/indonesiatislamictbankingtsharetseentuptcentralbank/>, Erişim Tarihi:20 Eylül 2008.

ISSAC, John; “Sukuks key to meeting \$1.5tr infrastructure needs of ME” http://www.khaleejtimes.com/DisplayArticleNew.asp?section=business&xfile=data/business/2007/june/business_june698.xml, Erişim Tarihi: 20 Eylül 2008.

İHLAS Finans Kurumu; <http://www.ifk.com.tr/detay.asp?ContentID=643> , Erişim Tarihi:05.01.2013.

İstanbul Ticaret Odası; **Küçük İşletmelerin Finansman ve Yönetim Sorunları** İstanbul, İTO Yayınları, 1986.

İŞERİ, Müge; **Risk Sermayesi ve Türkiye’deki Geleceği**, İstanbul, Türkmen Kitabevi, 2001.

İŞTAR, Emel; **Katılım Bankacılığı Tarihi** , Fatih Üniversitesi ,Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Projesi, İstanbul, 2009.

KARAMAN, Hayreddin; **İslam’da Banka ve Sigorta**, İstanbul, Nesil Yayınları 1992.

KARAMAN, Hayreddin; **Yeni Şafak**, 15.02.2009.

KAYA, Rahmi; ‘Bir Finansman Modeli Olarak Risk Sermayesi ve Türkiye’de Uygulama İmkanları’, Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı Yeterlilik Etüdü, Ankara 1992, s. 28.

KELLEKÇİ, Mustafa; “Risk Sermayesi, Yeni Trendler ve Uygulamalar”, Marmara Üniversitesi, Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, Sermaye Piyasası ve Borsa Bölümü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2002.

KFH Research Ltd., “Global İslamic Banking”, www.kfhresearch.com., Erişim Tarihi: 20.04.2013.

KHAN T., BenDjalali B.; “Modeling An Exit Strategy For Islamic Venture Capital Finance”, <http://www.iiibf.org/journals/journal14/vol4no2art1.pdf>, Erişim Tarihi: 26.04.2002.

KOBİNET; ”KOBİ Nedir? Özellikleri ve Türkiye’deki Durumu”, <http://www.kobinet.org/makaleler/kobinedir?ozellikleriveturkiyedekidurumu.shtml>, Erişim Tarihi: 05.06.2004.

KOCAMAN, Berna; **Finansal Açıdan Factoring**, Ankara, Özgü Yayınları, 1991.

KOLESNİKOV, Sonia ; “Malaysia relaxes rules on foreign ownership” <http://www.iht.com/articles/2006/11/02/news/rebuymalay.php>, Erişim Tarihi: 20 Eylül 2008.

KOZMESTKY, G., Gill, M. D., Smilor, R. W.; **Financing and Managing Fast Growth Companies: The Venture Capital Process**, USA, 1985.

KUĞU, Tayfun Deniz; Girişimcilik Finansmanında Girişim Sermayesi ve Türkiye Üzerine Uygulamalar, Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Manisa, 2005.

KUMAŞ, Mehmet Salih; **T.C. Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, Sayı: 1, 2007, s. 296.

KUR'AN -I KERİM.

KUVEYT Türk; http://www.kuveytturk.com.tr/tr/Hakkimizda_Tarihce.aspx, Erişim Tarihi: 12.01.2013.

KUWAIT Finance House; <http://www.kfh.com/english/Aboutus/index.asp>, Erişim Tarihi:19.01.2009.

MANSOOR KHAN, M., ISHAQ BHATTİ, M.; “Development in Islamic Banking: a financial risk-alloct cation approach”, **The Journal of Risk Finance**, Vol.9 No:1 2008.

NATIONAL VENTURE CAPITAL ASSOCATION; “Entrepreneurship”, <http://www.nvca.org/vc/entrepreneurship.pdf>, Erişim Tarihi: 19.04.2003.

ORMAN, Sabri; **Gazali'nin İktisat Felsefesi**, İnsan Yayınları, Üçünü Basım İstanbul, 2007.

Özel Finans Kurumlarının Kurulması Hakkında 16/12/1983 gün ve 83/7506 Sayılı Kararname “ Bakanlar Kurulu Kararı”, madde:1, **Resmi Gazete** , 19.12.1983, sayı: 18256.

Özel Finans Kurumları Hakkında 83/ 7506 Sayılı Kararname Eki, Karara İlişkin Tebliğ”, **Resmi Gazete** , mad: 6,16,19,20,25,2, 25 Şubat 1984, Sayı: 18323.

ÖZEROĞLU, Ali İhsan; ‘Bir Finansman Modeli Olarak Risk Sermayesi ve Türkiye’de Uygulanabilirlik İmkanlarının Değerlendirilmesi’, Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü Bankacılık Anabilim Dalı, Doktora Tezi İstanbul, 1996.

ÖZSARAÇ, Yakup; Para Vakıfları ve Risk Sermayesi Örnek Olay (Vakıf Risk Sermayesi A.Ş.), Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İşletme Eğitimi Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2008.

ÖZSOY, İsmail; **Özel Finans Kurumları**, İstanbul, Asya Finans Kültür Yayınları 1997.

PARASIZ, İlker, YILDIRIM, Kemal; **Uluslararası Finansman Teori ve Uygulama**,1.Baskı, Bursa: Ezgi Kitabevi, 1994.

POLAT, Ali; “Finansal Yenilik ve Açılımları İle Katılım Bankacılığı”, **Katılım Bankacılığı, Dünya Uygulamalarına İlişkin Sorunlar-Fırsatlar; Türkiye İçin Projeksiyonlar**, TKBB Yayın No:1, İstanbul, 2009.

RANA, Hassan Fida; “Growing business prospect of Islamic banking” **The Daily Star**, Vol.5 Num. 802, 2006.

RODOPLU, Gültekin; **Türkiye’de Sermaye Piyasası ve İşlemleri**, 1 .Baskı Marmara Üniversitesi Nihad Sayar Eğitim Vakfı,Yayın No: 459- 692, Yayılım Matbaası, İstanbul, 1993.

QURESHI, D. M.; “Agenda For a New Strategy of Equity Financing by the Islamic Development Bank”, **Islamic Economic Studies**, Vol: 2 Num: 1, 1995.

SARIASLAN, Halil; “Venture Capital (Risk Sermayesi) Finansman Modeli ve Türkiye’de Uygulama Olanakları”, **A.S.O. Dergisi**, Sayı:113, 1992, s. 4-9.

SPK; **Risk Sermayesi Tanımı ile ilgili Bilgilendirme**, 2004.

ŞANLI, Ufuk; “Büyüme İçin Stratejik Ortak Olabiliriz”, Sektörel - Katılım Bankacılığı, Zaman Gazetesi, 2007.

ŞEKERCİ, Osman; **İslam Şirketler Hukuku: Emek – Sermaye Şirketi**, İstanbul Marifet Yayınları, 1981.

SEVİN, Nuri; “Naruqqum’dan Venture Capital’e”, **Capital Dergisi**, Mart 1993, s. 38.

TABAKOĞLU, Ahmet; “İslam Ekonomisi”, http://www.dunyabulteni.net/news_detail.php?id=45622 , Erişim Tarihi: 1 Eylül 2008.

TABUNG HAJİ;
http://www.tabunghaji.gov.my/th/bi/bilatarbelakang_th.asp?lthmenu=0, Erişim Tarihi: 20.01.2009.

“Takaful: a market with great potential” Gulfnews, <http://archive.gulfnews.com/articles/06/09/16/10067709.html>, Erişim Tarihi: 18.09.2008.

TKBB; Dünyada ve Türkiye’de Faizsiz Bankacılık,
(<http://www.tkbb.org.tr/download/hepsi-2005.doc>), Erişim Tarihi: 15.04.2013.

TKBB; “Dünyada ve Türkiye’de Faizsiz Bankacılık”,
<http://www.tkbb.org.tr/download/hepsi-2006.doc>, Erişim Tarihi: 27.04.2013.

TKBB; “Katılım Bankacılığının Gelişim Potansiyeli Göz Kamaştırıyor”, **Dünya’da ve Türkiye’de Faizsiz Bankacılık**, Türkiye Katılım Bankaları Birliği Yayınları, İstanbul, 2007.

TKBB; **Dünyada ve Türkiye’de Faizsiz Bankacılık**, İstanbul, Birlik Yayınları, 2008.

TKBB; **Finansal Yenilik ve Açılımları İle Katılım Bankacılığı**, Yayın no:1 ,İstanbul, 2009

TOPALOĞLU, Zeynep; Faizsiz Bankacılık Eğitimi, Bank Asya , Eğitim Müdürlüğü 21.12.2010.

TOROSLU, Vefa; “Risk Sermayesi Finansman Modeli”, **Activeline Dergisi**, Sayı:2, 2000, s. 2- 115.

TTGV; “Risk Sermayesi Nedir?”, <http://www.ttgiv.org/risksermayesi.shtml>, Erişim Tarihi: 12.01.2012.

TUNCEL, Kürsat; Risk Sermayesi Finansman Modeli Dünya Uygulamalarının Analizi ve Türkiye İçin Özgün Bir Model Önerisi, Ankara: SPK Yayınları, 2000.

TUNCEL, Kürşat; “Risk Sermayesi Finansman Modeli; Dünya Uygulamalarının Analizi ve Türkiye İçin Özgün Bir Model Önerisi”, SPK Yayınları No:37, Ankara, Mayıs 1996.

TUNÇ, Hüseyin; **Katılım Bankacılığı Felsefesi Teorisi ve Türkiye Uygulaması**, Nesil Yayınları, İstanbul, 2010.

Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş.,
<http://www.turkiyefinans.com.tr/tr/hakkimizda/haberlerimiz.aspx>, Erişim Tarihi: 12.01.2013.

TÜSİAD; Türkiye’de Girişimcilik İle İlgili Sorunlar ve Çözümler, TÜSİAD Yayınları, İstanbul, 1987.

UÇAR, Mustafa; **Türkiye’de ve Dünyada Faizsiz Bankacılık ve Hesap Sistemleri**, Faisal Eğitim ve Yardımlaşma Vakfı Yayınları, 1987.

Unicorn Investment Bank Enters Pakistan, <http://www.unicorninvestmentbank.com/en/news/2006/unicorn-investment-bank-enters-pakistan.html>, Erişim Tarihi: 20.09.2008.

USLU, Sami; “Çözüm faizsiz bankacılık mı?” **Zaman Gazetesi**, 26.09.2008.

USMANİ, M.T.; “Mudarabah”, <http://www.darululoomkhi.edu.pk/fiqh/islamicfinance/mudarabah.html>, Erişim Tarihi: 26.05.2004.

UTKU, Melikşah; “Türkiye Finans 1 Milyar Dolar’a Suudi Bankacının”, Yeni Şafak Gazetesi, 17.07.2007.

VAKIFRİSK; “Risk Sermayesi ve İşleyiş Şekli”,
<http://www.vakifrisk.com/risksermayesi.shtml>, Erişim Tarihi: 14.02.2003.

YAVUZ, Mustafa; İhracatta Alternatif Finansman Teknikleri, İGEME Yayını, Ocak 2008, s. 42.

YENİDÜNYA, Seçkin Tuna; Risk Sermayesinin Türkiyede Uygulama Olanakları, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Finansal Piyasalar ve Yatırım Yönetimi Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2006.

YILGÖR, Ayşegül; “Risk Sermayesi ve Türkiye Açısından Önemi”, **Hazine Dergisi**, Sayı 1, 1996, s. 85.

YILMAZ, Faruk; **İslam Ekonomisi ve Sosyal Güvenlik Sistemi**, İstanbul, Marifet Yayınları, 1991.

YILMAZ, Beytullah; Kobi’lerin Finansman Sorunlarına Bir Çözüm Önerisi Risk Sermayesi Finansman Modeli, ODTÜ İ.İ.B.F, 2001.

ZAİM, Sabahattin; **Türkiye’nin Yirminci Yüzyılı Toplum/ İktisat/ Siyaset**, İşaret Yayınları, Haziran, 2005.

ZAİMOĞLU, Tülay; **Risk Sermayesi ve Türkiye’de Uygulama Olanakları**”, Ankara, SPK Yayınları, 1995.

ZAMAN Gazetesi; <http://www.zaman.com.tr>, Erişim tarihi: 21.01.2013.

ZERKA M.A., Neccar, A.M.; **İslam Düşüncesinde Ekonomi Banka ve Sigorta**, İstanbul, İz Yayıncılık, 2003.

ZUBAIR, Hasan; “Measuring the Efficiency of Islamic Banks: Criteria, Methods and Social Priorities, **Review of Islamic Economics**, Vol.8 No.2, 2004, s. 6.

WOUTERS, Paul ; 2007 Raporu, Katılım Bankacılığı Gerçek Bir İhtiyaç, **Dünya’da ve Türkiye’de Faizsiz Bankacılık**, TKBB, 2007.

www.myenocata.com/asyaakademi/ContentShowAll.asp?CType=2, Erişim Tarihi:21.11.2012

www.saglik-sigortasi.com/sigorta-pastasini-buyutmek-icin-tekaful, Erişim arihi:27.12.2010.

www.bankasya.com.tr/yatirimci_iliskileri/kira_sertifikasi.jsp, ErişimTarihi:26.04.2013.

www.riskcenter.com.tr/kredirisk/kredifiles/CV/casestudy4.pdf s.3, Erişim tarihi:30.11.2009.

www.tmsf.org.tr/2013.tr?bid=160, Erişim Tarihi: 15.02.2013.

www.gmka.org.tr/uploads/downloads/dosya/girisim_ve_risk_sermayesi_bilgi_notu.pdf, Erişim tarihi:20.04.2013.

www.tkbb.org.tr/index.php?option=com_content&task=blogcategory&id=46&Itemid=83, Erişim tarihi:14.04.2013.

www.tkbb.org.tr/index.php?option=com_doqment&cid=14&Itemid=813, Erişim Tarihi: 12.01.2013

www.tkbb.org.tr/etkinlik-sunumlari-.aspx?pageID=54,Sebahattin Zaim İşlam ve Ekonomi sempozyumu,Fahrettin YAŐI, TŒrkiye’de Faizsiz Bankacılığın Tarihi Gelişimi Sunumu, (TKBB, 2011), Erişim Tarihi: 30.06.2013.

www.tkbb.org.tr/genel-sunum.aspx?pageID=52,TŒrk Finan Sisteminde Katılım Bankaları, 22 Şubat 2013 Tarihli Sunum,(TKBB, 2013). Erişim Tarihi: 30.06.2013.

www.kobinet.org.tr, Erişim Tarihi: 01.01.2008.

EK 1**RİSK SERMAYESİ VE MUDARABA FİNANSMANI****RİSK SERMAYESİ**

•RS tekniği kâr paylaşımına ve zarar taşınmasına dayalıdır ve faizle bir ilgisi yoktur.

•Risk sermayesi kullanan girişimci/girişim açısından bir öz sermayedir.

•Kullanılan finansmanın girişimci tarafından geri ödenmesi yükümlülüğü yoktur.

•Kullanılan finansman için girişimciden teminat istenmez projenin kendisi güvencedir.

•Konvansiyonel bankacılığın neden olduğu Mac Millan boşluğu RS sistemi tarafından doldurularak girişimciliğin gelişmesine katkı sağlar.

•RS sistemi; sermayedar, RS şirketi ve girişimci olmak üzere üç ana gruptan oluşur.

- Sermayedarlar
- Risk sermayesi şirketi
- Girişimciler

•Sermayedarlar, yüksek finansal getiri beklentisi ile RS şirket fonlarını oluşturan kişi veya kuruluşlardır.

•Girişimciler; yeni ürün ya da yeni yöntem düşünceleri ile dikkat çeken ve büyük bir gelişme ve büyüme potansiyeli bulunan genç, yenilikçi ve

MUDARABA FİNANSMANI

•MF tekniği, kâr bölüşümüne ve zarar taşınması üzerine oturur ve konvansiyonel bankalarda uygulanan faiz politikasından kaçınır.

•Mudaraba finansmanı kullanan girişimci girişim için bir öz sermayedir.

•Kullanılan finansman, girişimci tarafından geri ödenecek bir finansman niteliği taşımaz.

•Mudaraba finansmanı kullanan girişimciden teminat istenmez projenin kendisi güvencedir.

•Mudaraba finansmanı esas olarak girişimcilik yeteneklerine sahip ancak sermayesi olmayanların sermaye ihtiyaçlarını karşılamak içindir. Mudaraba finansmanı Mac Millan boşluğunu doldurarak, girişimciliğin gelişmesine katkı sağlar.

•Mudaraba finansmanında taraflar; Rabb-ul-mal (sermayedar), faizsiz finansal kuruluş ve amil ya da mudaribden (girişimci) oluşur.

- Rabb-ul-mal
- Faizsiz finansal kuruluş
- Amil ya da mudarib

•Rabb-ul-Mal (sermayedarlar-yatırımcı),faizsiz finansal kuruluşun mudaraba fonlarını oluşturan taraftır.

•Amil ya da mudarib (girişimciler); büyük gelir ve büyüme potansiyeli taşıyan, teknoloji massedebilecek yeni ve küçük ve orta ölçekli işletme

menkul değer çıkaramayan küçük ve orta ölçekli işletme sahipleridir.

- RS şirketleri; sermayedarların temsilcileri olarak RS şirket fonlarını yöneten ve girişimcilere öz sermaye olarak aktaran uzman kuruluşlardır. RS şirketlerinin uzmanlığı; yatırım yapılacak girişimcilerin seçimi girişimcilerle kurulacak ortaklığın yapılandırılması ve ortaklığın yürütülmesi ve ilgili sektördeki know-how üzerinedir.

- Çok sayıda sermayedar tarafından verilen sermaye, RS şirket fonunda toplanmaktadır.

- Sermayedarlar tarafından RS şirket fonuna yapılan yatırım, ortak işletmeciliği değil; yalnızca bir sermaye yatırımını ifade etmektedir.

- Kâr; sermayedar-RS şirketi ve girişim-RS şirketi arasında miktar cinsinden değil, oran halinde paylaşılır.

- Taraflar arasında paylaşılacak kar oranı baştan belli olmakla beraber; miktarı, girişimcinin fiilen elde edeceği sonuca bağlı olarak değişir.

- Sermayedarlarla-RS şirketi arasındaki kâr paylaşımında; genellikle RS şirket kârının % 20'si RS şirketine kalmakta ve geriye kalan % 80'lik kısım ise sermayedarlar arasında paylaşılmaktadır.

sahipleridir.

- Faizsiz finansal kuruluş; mudaraba fonlarını yöneten ve girişimcilere öz sermaye olarak aktaran uzman bir kuruluştur. Mudaraba finansmanın da faizsiz finansal kuruluş; yeterli ve kapasiteli bir girişimcinin seçiminden girişimci ile ortaklık koşullarının yapılandırılması, ortaklığın yürütülmesi ve ilgili sektöre kadar uzanan bir teknik know-how zincirini oluşturacak şekilde işten anlayan uzman bir ekibe sahip bir tür yatırım bankasıdır.

- Çok sayıda sermayedar tarafından verilen sermaye, mudaraba fonunda toplanmaktadır.

- Sermayedarlar tarafından mudaraba fonuna yapılan yatırım, ortak işletmecilik değil; yalnızca bir sermaye yatırımdır.

- Mudaraba finansmanının olmazsa olmaz koşulu, kârın sermayedar-faizsiz finansal kuruluş ve girişimci-faizsiz finansal kuruluş arasında miktarlar cinsinden değil, oranlar halinde paylaşılmasıdır.

- Taraflar arasında paylaşılacak kâr oranı baştan belli olmakla beraber; miktarı, girişimcinin fiilen elde edeceği sonuca bağlı olarak değişir.

- Sermayedarlar ile faizsiz finansal kuruluş arasında kâr paylaşım oranları, genellikle, % 20 ve % 80 şeklindedir.

- RS yatırımında kâr, ortaklık paylarının genellikle borsada satışı ile gerçekleştirilir.
- RS finansmanında, sermaye piyasalarının KOBİ'lere ait menkul kıymetlerin işlem görebileceği şekilde yapılandırılması bir ihtiyaçtır.
- RS finansmanında maddi zarar; sermayedar tarafından taşınırken girişimcinin zararı emeğinin karşılıksız kalmasıdır.
- RS finansmanı kullanan girişimci kendi sermayesini de işe katabilir. Böyle bir durumda; girişimci RS şirketi ile kurmuş olduğu ortaklıktaki pay sahipliği oranında zarar taşır hale gelir.
- Sermayedarlar RS şirket fonuna yatırdıkları sermaye kadar sınırlı sorumluluk taşır; RS şirketleri ise sınırsız sorumluluk taşırlar.
- Bazı RS şirketlerince hisse senedi satın alma hakkı veren ve hisse senedine çevrilebilir tahvillerle girişimciye borçlanma finansmanı da sağlanmaktadır.
- RS şirketleri, riski dağıtmak amacıyla; hem sektörel bazda ve hem de girişim gelişim aşaması bazında yatırımlarında çeşitlendirmeye giderler.
- RS şirketinin riski, her bir girişimciye sağlanan RS finansı tutarında katılım ile sınırlıdır; şansı ise sınırsızdır.
- Mudaraba finansmanının yapısı, fonların alışverişinin sermaye piyasalarında yapılmasına daha uygundur.
- Mudaraba finansmanında, sermaye piyasalarının KOBİ'lere ait menkul kıymetlerin işlem göreceği şekilde tesis edilmesi ihtiyacı vardır.
- Mudaraba finansmanında maddi zarar sermayedar tarafından taşınırken, girişimcinin zararı emeğinin karşılıksız kalmasıdır.
- Mudaraba finansmanı kullanan girişimci, kendi sermayesini de işe katabilir. Girişimci, böyle bir durumda, faizsiz finansal kuruluş ile kurulan ortaklıktaki pay sahipliği oranında zarar taşır hale gelir.
- Sermayedarlar mudaraba fonuna yatırdıkları sermaye kadar sınırlı sorumluluk taşırlar; faizsiz finansal kuruluş ise sınırsız sorumluluk taşır.
- Mudaraba finansmanında girişimciye hiçbir şekilde borçlanma finansmanı sağlanmaz; çünkü mudaraba finansmanının doğasına aykırıdır.
- Büyük kayıplara götürecek durumlara karşı; mudaraba fonları hem girişim gelişim aşaması bazında ve hem de sektörel bazda çeşitlendirilmiş bir yatırım portföyü temelinde kullanılarak toplam risk minimize edilmiş olur.
- Faizsiz finansal kuruluşun riski, her bir girişimciye sağlanan mudaraba finansı tutarında katılım ile sınırlıdır; şansı ise sınırsızdır.

- Finanse edilen girişimci seçiminde; konvansiyonel bankaların kredi değerlendirme ölçütleri önem taşımamaktadır. Ancak adayın niteliği ve projedeki ürün ve yöntem düşüncesi ölçü olmaktadır.
- Girişimcinin seçiminde asıl önem verilen nokta; gelir, bilanço ve teminatlar gibi geleneksel kriterler değil, bizzat girişimcinin kendisi ve projenin kar etme potansiyeldir.
- RS şirketi finanse ettiği girişime işletme fonksiyonları alanında ve içinde bulunulan sektörlerle ilgili know-how sağlaması, RS'ni diğer konvansiyonel finansman şekillerinden ayıran önemli bir özelliktir.
- Finansal aracı, konvansiyonel bankalarda olduğu gibi sadece finansman verip geri çekilen bir kuruluş değil; yatırım yaptığı girişimi yakından izleyen ve gerektiğinde işletme fonksiyonlarına ilişkin her türlü teknik desteği sunan bir kuruluştur.
- RS türü yatırımlar, RS şirketi-girişimci arasında sürekli ve birebir ilişkiler bulunmasını gerekli kılar.
- Mudaraba finansmanı, finansal aracının girişimciyi izleme ve yönlendirme konusunda etkin bir rol taşımamasını gerekli kılar.
- RS sektörü “çift kişiliklilik” özelliği ile karakterize edilir. RS şirketi, RS şirket fonlarını oluşturan sermayedarlara karşı “temsilci” girişimcilerle ilişkilerinde ise “sahip” rolü taşır.
- Mudaraba finansmanı “çift kişiliklilik” özelliği taşır. Faizsiz finansal kuruluş mudaraba fonlarını oluşturan sermayedarlara karşı “temsilci” girişimcilerle olan ilişkilerinde ise “sahip” rolü taşır.
- RS sektörü bilgi asimetrisi ile karakterize edilir. Sermayedar ile RS şirketi ve diğer taraftan girişimci ile RS şirketi arasındaki bilgi asimetrisi RS sektöründe temsil sorununu baskın hale getirir.
- Mudaraba finansmanı yapısında bilgi asimetrisi baskın bir durum oluşturur. Sermayedar ile faizsiz finansal kuruluş ve girişimci ile faizsiz finansal kuruluş arasındaki bilgi asimetrisi, temsil sorununu çok önemli hale getirir.
- RS sektöründe “itibar sermayesi” çok önemlidir.
- Mudaraba finansmanında “itibar sermayesi” çok önemlidir.

Kaynak: (TKBB, 2009)

ÖZET

OKUMUŞ, Aydoğan. Risk Sermayesi Oluşumunda Katılım Bankacılığının Rolü ve Etkisi.Yüksek Lisans Tezi.İstanbul, 2013.

Faizin olmadığı bir sistemde girişimcinin finanse edilmesi konusu ilgi çekicidir. Günümüzde üzerinde durulan bir konu, KOBİ'lere risk sermayesi sağlanmasıdır. Mudaraba ve muşaraka küçük ölçekli işletmeleri ve uzun vadeli projeleri finanse etmek amacıyla tasarlanmış uzun vadeli finansal araçlardır. Özellikle Risk Sermayesi finansmanının mudarabanın modern bir örneği olduğunu söylebiliriz. Risk sermayesinin, Katılım bankacılığının finansman modeli olan Mudaraba ile önemli benzerlikleri bulunduğu ve bu model bir yandan küçük sermayelerin bir araya getirilerek büyük teşebbüslerin kurulmasını, desteklenmesini sağlayacak ve diğer yandan sosyo ekonomik ahengi temin edecek temel bir mekanizma olarak karşımıza çıkmaktadır. Mudaraba finansmanının işlerliği sayesinde; Katılım bankacılığı teoride esas çalışma alanlarını oluşturan yatırım bankacılığı fonksiyonunu yerine getirmiş olacaktır. Diğer yandan, faizsiz finansal kurumlarla risk sermayesi şirketlerinin aynı ilkeler doğrultusunda faaliyet gösterdiği ve faizsiz finansal kurumların mudaraba yöntemini uyguladıkları ölçüde risk sermayesi şirketlerine benzemekte olduğu görülmektedir.

Son yıllarda ülkemizde mali piyasalardaki gelişmelerin sonucu olarak dünya ekonomilerinde yoğun bir şekilde uygulanmakta olan risk sermayesi sistemi, yatırımlar için faizsiz ve uzun vadeli fon sağlayabilme kolaylığı nedeniyle yeni bir finansman yöntemi olarak ülkemiz gündemindedir. Ülkemizde kurulmuş olan Katılım Bankaları Felsefeleri gereği risk sermayesi yatırımlarına yönlendirilebilecek kuruluşlardır. Bu bankaların mudaraba ve muşaraka ortaklıkları çerçevesinde risk sermayesi fonları oluşturmalarını özendirici düzenlemeler yapılabilir.

Anahtar Sözcükler

- 1. Katılım Bankacılığı**
- 2. Risk Sermayesi**
- 3. Mudaraba**
- 4. Muşaraka**
- 5. Yatırım Bankacılığı**

ABSTRACT

OKUMUŞ, Aydoğan. Banking Role of Venture Capital in the Formation and Influence of Participation. Master of Science Thesis. Istanbul, 2013.

A system that has not consisted of interest in the financing of the entrepreneur is quite interesting. Focused on the present, to provide risk capital to SMEs. Mudaraba and Musharaka are, financing of small-scale enterprises and long-term projects to long-term financial instruments designed for the purpose. In particular, we can tell the Venture Capital is an example of a modern Mudaraba financing. Venture capital, with the participation banking Mudaraba financing model and this model has important similarities with the one hand, the establishment of small funds bringing together the largest enterprises, promote the socio-economic harmony, and on the other hand, appears to be a basic mechanism to ensure. In theory, Interoperability to the functioning of Mudaraba financing participation banking, investment banking, based on the function of forming areas of work will be fulfilled. On the other hand, interest-free financial institutions, venture capital companies and interest-free financial institutions in which it operates according to the same principles applied Mudaraba method appears to be substantially similar to venture capital companies.

In recent years, our country, as a result of developments in the financial markets, venture capital system is being implemented in intensive economies in the world, due to the ease of providing long-term funding for investments in non-interest bearing and as a method of financing a new agenda of our country. Participation Banks established in our country, the organization directed its investments in venture capital entities in accordance with the philosophies. These banks within the framework of Mudaraba and Musharaka partnership arrangements can be made to encourage venture capital funds to create.

Key Words

- 1.Participation Banking**
- 2.Venture Capital**
- 3.Mudaraba**
- 4.Musharaka**
- 5.Investment Banking**